

KSIĘGA RENTOWA
PRZEDMIEŚĆ STAREGO MIASTA ELBLĄGA
z LAT 1374–1430

KSIĘGA CZYNSZOWA
STAREGO MIASTA ELBLĄGA
z 1403 ROKU

WYDAŁ
CEZARY KARDASZ
PRZY WSPÓŁPRACY
ROMANA CZAI

Mondu Smm harenicu bedeke hre duaz mar
ter censum in orto Westuali in Reineucl
in dictis circa aggerem dand pasthe Remi
potest m̄ pro x m̄ addito tensu Et est
pmus post ciuitatem

KSIĘGA RENTOWA
PRZEDMIEŚĆ STAREGO MIASTA ELBLĄGA
z LAT 1374–1430

KSIĘGA CZYNSZOWA
STAREGO MIASTA ELBLĄGA
z 1403 ROKU

WISSENSCHAFTLICHE GESELLSCHAFT ZU TORUŃ

FONTES 115

DAS RENTENBUCH
DER VORSTÄDTE DER ALTSTADT ELBING
VON 1374-1430

DAS ZINSBUCH
DER ALTSTADT ELBING
VON 1403

HERAUSGEGEBEN VON
CEZARY KARDASZ
UNTER MITARBEIT VON
ROMAN CZAJA

TORUŃ 2022

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

FONTES 115

KSIĘGA RENTOWA
PRZEDMIEŚĆ STAREGO MIASTA ELBLĄGA
z LAT 1374–1430

KSIĘGA CZYNSZOWA
STAREGO MIASTA ELBLĄGA
z 1403 ROKU

WYDAŁ
CEZARY KARDASZ
PRZY WSPÓŁPRACY
ROMANA CZAI

TORUŃ 2022

THE SOCIETY OF ARTS AND SCIENCES IN TORUŃ

FONTES 115

THE 1374-1430 RENT BOOK
OF THE SUBURBS OF THE OLD TOWN
OF ELBLĄG

THE 1403 RENT BOOK
OF THE OLD TOWN
OF ELBLĄG

EDITED BY
CEZARY KARDASZ
IN COLLABORATION WITH
ROMAN CZAJA

TORUŃ 2022

Spis treści

Wprowadzenie	IX
--------------------	----

KSIĘGA RENTOWA PRZEDMIEŚĆ STAREGO MIASTA ELBLĄGA 1374–1430

Wstęp.....	XXIII
------------	-------

* * *

Księga rentowa przedmieść Starego Miasta Elbląga 1374–1430.....	1
---	---

KSIĘGA CZYNSZOWA STAREGO MIASTA ELBLĄGA Z 1403 ROKU

Wstęp.....	LXIII
------------	-------

* * *

Księga czynszowa Starego Miasta Elbląga z 1403 roku.....	53
--	----

* * *

Księga rentowa przedmieść Starego Miasta Elbląga 1374–1430 – indeks osobowy	LXXXV
Księga rentowa przedmieść Starego Miasta Elbląga 1374–1430 – indeks to-	

pograficzny.....	XCIII
------------------	-------

Księga czynszowa Starego Miasta Elbląga z 1403 roku – indeks osobowy.....	XCV
---	-----

Księga czynszowa Starego Miasta Elbląga z 1403 roku – indeks topograficzny	CIII
--	------

Inhaltsverzeichnis

Einführung.....	XIII
DAS RENTBUCH DER VORSTÄDTE DER ALTSTADT ELBING 1374–1430	
Vorwort.....	XXVII
* * *	
Das Rentbuch der Vorstädte der Altstadt Elbing 1374–1430	1
DAS ZINSBUCH DER ALTSTADT ELBING VON 1403	
Vorwort.....	LXIX
* * *	
Das Zinsbuch der Altstadt Elbing von 1403.....	53
* * *	
Das Rentbuch der Vorstädte der Altstadt Elbing 1374–1430 – Personenregister	LXXXV
Das Rentbuch der Vorstädte der Altstadt Elbing 1374–1430 – Topographisches Register	XCIII
Das Zinsbuch der Altstadt Elbing von 1403 – Personenregister.....	XCV
Das Zinsbuch der Altstadt Elbing von 1403 – Topographisches Register	CIII

Table of contents

Preface	XVII
---------------	------

THE 1374–1430 RENT BOOK OF THE SUBURBS OF THE OLD TOWN OF ELBLĄG

Introduction	XXXIII
--------------------	--------

* * *

The 1374–1430 rent book of the Suburbs of the Old Town of Elbląg.....	1
---	---

THE 1403 RENT BOOK OF THE OLD TOWN OF ELBLĄG

Introduction	LXXV
--------------------	------

* * *

The 1403 rent book of the Old Town of Elbląg	53
--	----

* * *

The 1374–1430 rent book of the Suburbs of the Old Town of Elbląg – Personal index.....	LXXXV
--	-------

The 1374–1430 rent book of the Suburbs of the Old Town of Elbląg – Topographical index.....	XCIII
---	-------

The 1403 rent book of the Old Town of Elbląg – Personal index.....	XCV
--	-----

The 1403 rent book of the Old Town of Elbląg – Topographical index.....	CIII
---	------

Wprowadzenie

Wraz z lokacją gminy miejskiej na prawie lubeckim w Elblągu wprowadzono organizację władz miejskich na wzór ośrodka nad Trawą. Lubeckie prawo miejskie wywodziło się z ukształtowanych w początkach XIII wieku, opierających się na przywileju cesarskim z 1226 roku i anektujących część tradycyjnych norm miejscowych, zwyczajów prawnych Lubeki¹. Zapewniało szeroką autonomię i w pełni odpowiadało potrzebom rozwijających się miast handlowych południowego wybrzeża Bałtyku². Stare Miasto Elbląg otrzymało prawo lubeckie w formie ograniczonej, zakon niemiecki jako władca terytorialny zachował duży wpływ na sądownictwo miejskie, a relacje pomiędzy władzą terytorialną a miastem określone zostały na wzór prawa chełmińskiego-go³. Najważniejszym organem samorządu była wzmiankowana w 1246 r. rada, składająca się z wybieranych dożywotnio przedstawicieli kupieckiej elity⁴. Do końca XIII w. udało się tej radzie znacznie poszerzyć uprawnienia sądowe i administracyjne kosztem zgromadzenia obywateli oraz dziedzicznego sołtysa. Konsekwencją rosnącej pozycji rady było wykształcenie się urzędu burmistrza,

¹ Das Alte Lübische Recht, hrsg. J. H. Hach, Lübeck 1839, s. 9–20; W. Ebel, *Lübisches Recht*, t. 1, Lübeck 1971, s. 128–135; E. Rozenkranz, *Recepcja prawa lubeckiego w miastach nadbałtyckich*, Gdańsk 1967, s. 73.

² Idem, *Prawo lubeckie w Elblągu od XIII do XVI wieku*, Rocznik Gdańsk, t. 51, z. 1, s. 25; J. Tandecki, *Recepcja prawa lubeckiego w miastach państwa zakonnego w Prusach*, [w:] 100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa, red. A. Przywuska, Gdańsk 2011, s. 363–372; T. Domagala, *Zaginiony elbląski kodeks prawa lubeckiego z 1240 roku. Próba identyfikacji tekstu*, [w:] *Archaeologia et historia urbana*, Elbląg 2004, s. 89–93.

³ E. Rozenkranz, *Prawo lubeckie*, s. 13, 23–24; R. Czaja, *Organizacja władz miasta Elbląga w średniowieczu*, [w:] *Organizacja władz miejskich na obszarze Pierwszej Rzeczypospolitej i na Śląsku w XIII–XVIII w.*, red. M. Goliński, K. Mikulski, Toruń 2013, s. 54–77.

⁴ R. Czaja, *Organizacja*, s. 58; J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa 1990, s. 65.

który po raz pierwszy pojawia się w źródłach w 1286 r.⁵ Przy końcu XIII w. wykształcił się w Elblągu podział na radę urzędującą i ogólną. Prawo nie określało liczby rajców. Wprawdzie za idealny uważało skład z 24 rajcami, jednak rzeczywista liczebność rady wykazywała duże odstępstwa od tej wartości⁶. Zgodnie z prawem lubeckim skład rady uzupełniany był poprzez kooptację nowych członków. Wyboru nowych rajców i przedstawienia ich do akceptacji zgromadzeniu obywateli dokonywano 22 lutego. Do rady mógł zostać wybrany człowiek wolny, urodzony z prawowitego łoża, o nieposzlakowanej opinii, posiadający dom. Z kandydowania wykluczeni byli rzemieślnicy oraz synowie duchownych⁷.

Zakres działania rady miejskiej w miastach na prawie lubeckim był szeroki⁸. Stanowiła ona najwyższą władzę administracyjną, policyjną i sądową w mieście, posiadała kompetencje zarówno władzy ustawodawczej jak i wykonawczej. Ramy kompetencji rajców określały przywileje lokacyjne, prawo miejskie, zarządzenia władcy terytorialnego i uzyskane przywileje. Rada reprezentowała gminę wobec władcy terytorialnego, innych miast i osób prywatnych oraz na zgromadzeniach stanowych. Jako najwyższa władza w mieście upoważniona była do wykonywania na terenie miasta i patrymonium zarządzeń władz zwierzchnich oraz pobierania podatków. Do zakresu działania rad w sprawach wewnętrznych należały organizacja władz miejskich oraz sprawowanie nadzoru nad organami administracji miejskiej. Corocznie, po ukonstytuowaniu się nowej rady, wybierano spośród jej członków osoby, które obsadzały poszczególne urzędy miejskie odpowiedzialne za wszystkie dziedziny życia społecznego i gospodarczego miasta: sądownictwo, obronność i bezpieczeństwo wewnętrzne oraz kościół. Rada bezpośrednio lub poprzez pomocniczy aparat urzędniczy zarządzała także dochodami i majątkiem miejskim, ustalała i zatwierdzała statuty korporacji zawodowych i religijnych, regulowała ceny niektórych artykułów oraz jakość, miary i wagi miejskiej produkcji rzemieślniczej⁹.

⁵ R. Czaja, *Urzędnicy miejscy Elbląga do 1524 r.*, Elbląg 2010, s. 25.

⁶ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, s. 65; R. Czaja, *Organizacja*, s. 60.

⁷ D. W. Poeck, *Rituale der Ratswahl. Zeichen und Zeremoniell der Ratssetzung in Europa (12.–18. Jahrhundert)*, Köln–Weimar–Wien 2003, s. 178; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten. Ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, H.1–3, Danzig 1871–1873, s. 177.

⁸ W. Ebel, *Das Lübische Recht*, s. 225–254.

⁹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, s. 67–69; R. Czaja, *Organizacja*, s. 62–63; idem, *Urzędnicy miejscy*, s. 10–19.

Najważniejszym i najbardziej eksponowanym urzędem miejskim była godność burmistrza. Ich liczba nie była stała i wała się pomiędzy 2 a 4. Rozróżniano także burmistrzów w radzie urzędującej i ogólnej, oraz pierwszych, właściwych burmistrzów i ich kompanów (*consocius, kumpan*). Zakres kompetencji tych urzędników był szeroki. Pierwszy burmistrz zwoływał i przewodniczył obradom rady, odpowiadał za otwieranie przybyłej do miasta korespondencji, opiekował się pieczęciami miejskimi i jednym z kluczy do skarbcia. Burmistrz urzędujący i jego zastępca nadzorowali prawidłowość rozliczeń kamlarii i urzędów miejskich, kompan burmistrza elbląskiego odpowiadał także za nadawanie prawa miejskiego¹⁰.

Wśród urzędników miejskich wymienić należy wójtów i sołtysów, sprawujących w imieniu rady sądownictwo karne i cywilne. Instancją odwoławczą wobec ich wyroków była rada, przed którą odbywały się także ważniejsze procesy karne. Rada stanowiła także sąd dla spraw niesporych, przyjmując zapisy dotyczące majątków sierot, kredytu, podziału, zastawu czy kupna-sprzedaży nieruchomości¹¹.

W XIV wieku wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym miasta zaczęły w ramach rady powstawać kolejne urzędy, które odpowiedzialne były za realizację zadań związanych z zarządem gospodarką komunalną i finansami miejskimi. Urzędem kamlarskim podlegały finanse miejskie i gospodarka gminy. Były to jedne z najstarszych i najważniejszych urzędów w mieście. Kamlarz elbląski po raz pierwszy wzmiankowany jest w 1327 roku¹². Do jego obowiązków należało m.in. zbieranie czynszów, finansowanie prac budowlanych i remontów oraz podróży rajców, posłów i gońców miejskich. Już w 1. połowie XIV w. wykształcił się w Starym Mieście Elblągu podział na kamlarię wewnętrzną, której podlegało miasto w obrębie murów, oraz na kamlarię zewnętrzną prowadzącą nadzór nad gospodarką i finansami na przedmieściach i na terenie patrymonium ziemskiego. Na czele każdej z kamlarii stało dwóch urzędników, kamlarz i jego kompan¹³. Uprawnienia urzędów kamlarskich w zakresie budownictwa

¹⁰ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, s. 70; R. Czaja, *Urzędnicy miejscy*, s. 13.

¹¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, s. 69; W. von Brünneck, *Zur Geschichte der Gerichtsverfassung Elbings (Alt- und Neustadt)*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung. Germanische Abteilung, Bd. 36, 1915, s. 24–136.

¹² *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, hrgs. A. Semrau, Elbinger Jahrbuch, Bd. IV, 1924, s. 28–29.

¹³ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, s. 71–72; R. Czaja, *Urzędnicy miejscy*, s. 12; *Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414*, wyd. M. Pelech, Toruń 1987–1989, s. VIII–X.

w latach 1404–1405 przejął urząd budowlany, którym kierowali dwaj rajcy. Był to jedynie krótkotrwały eksperyment i od 1406 r. obowiązki w zakresie budownictwa ponownie realizowali kamlarze¹⁴. Z kamlarią współpracowali także szafarze, powoływani z grona rajców do organizowania miejskich kontyngentów wojskowych¹⁵. Wśród urzędów gospodarczych szczególne znaczenie dla handlu elbląskiego miało urząd szafarza, zwanego też panem palowym, który troszczył się o stan cieśniny i urządzeń portowych na Mierzei Wiślanej naprzeciw Balgi oraz pobierał cło palowe¹⁶.

¹⁴ R. Czaja, *Organizacja*, s. 70.

¹⁵ Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). *Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann, unter Mitarbeit v. K. Kwiatkowski, Köln–Weimar–Wien 2013, s. 45–66; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten*, s. 91–92.

¹⁶ W. Długokęcki, *Mierzeja Wiślana od XIII do połowy XV wieku (1454)*, Gdańsk 1995, s. 155–156.

Einführung

Gemeinsam mit der Stadtgründung nach Lübischen Recht wurden in Elbing auch die lokalen Machtorgane nach dem Vorbild der Stadt an der Travé organisiert. Das Lübecker Stadtrecht entstand Anfang des 13. Jahrhunderts aus traditionellen Rechtsnormen, die 1226 durch kaiserliches Privileg bestätigt wurden und sich einen Teil vorhandener traditioneller städtischer Normen sowie spezifischer Lübecker Rechtsbräuche einverleibten¹. Es gewährleistete den Städten, in denen es galt, eine weitreichende Autonomie und entsprach damit in hohem Maße den Bedürfnissen der sich entwickelnden Handelsstädte des südlichen Ostseeraums². Die Elbinger Altstadt erhielt das Lübecker Recht nur in eingeschränkter Form; der Deutsche Orden als Territorialherr behielt sich großen Einfluss auf die städtische Gerichtsbarkeit vor, und die Beziehungen zwischen der Territorialherrschaft und der Stadt orientierten sich am Kulmer Recht³. Die wichtigste Einrichtung der städtischen Selbstverwaltung war der 1246 erstmals erwähnte Rat, der sich aus auf Lebenszeit gewählten Vertretern des Handelspatriziats zusammensetzte⁴. Bis zum Ende des 13. Jahrhunderts gelang es diesem Rat, seine gerichtlichen und administrativen Befugnisse deutlich

¹ *Das Alte Lübische Recht*, hrsg. J. H. Hach, Lübeck 1839, S. 9–20; W. Ebel, *Lübisches Recht*, Bd. 1, Lübeck 1971, S. 128–135; E. Rozenkranz, *Recepja prawa lubeckiego w miastach nadbałtyckich*, Gdańsk 1967, S. 73.

² Idem., *Prawo lubeckie w Elblągu od XIII do XVI wieku*, Rocznik Gdańsk, Bd. 51, H. 1, S. 25; J. Tandecki, *Recepja prawa lubeckiego w miastach państwa zakonnego w Prusach*, [in:] *100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa*, hrsg. A. Przywuska, Gdańsk 2011, S. 363–372; T. Domagała, *Zaginione elbląski kodeks prawa lubeckiego z 1240 roku. Próba identyfikacji tekstu*, [in:] *Archaeologia et historia urbana*, Elbląg 2004, S. 89–93.

³ E. Rozenkranz, *Prawo lubeckie*, S. 13, 23–24; R. Czaja, *Organizacja władz miasta Elbląga w średniowieczu*, [in:] *Organizacja władz miejskich na obszarze Pierwszej Rzeczypospolitej i na Śląsku w XIII–XVIII w.*, hrsg. M. Goliński, K. Mikulski, Toruń 2013, S. 54–77.

⁴ R. Czaja, *Organizacja*, S. 58; J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa 1990, S. 65.

zu erweitern, was zu Lasten der Bürgerversammlung und des erblichen Schult heißen ging. Konsequenz der wachsenden Rolle des Rats war die Entstehung der Funktion des Bürgermeisters, die 1286 erstmals in den Quellen erwähnt ist.⁵ Zum Ende des 13. Jahrhunderts bildete sich in Elbing eine Trennung zwischen allgemeinem und amtierendem Rat heraus. Die Zahl der Ratsherren war nicht gesetzlich geregelt. Zwar galt eine Mitgliederzahl von 24 als ideal, aber in der Realität wich die Zahl der Ratsherren teilweise erheblich von diesem Wert ab⁶. Gemäß dem Lübischen Recht wurde der Rat durch die Kooptierung neuer Mitglieder ergänzt; die Wahl neuer Ratsherren und ihre Präsentation zur Bestätigung durch die Bürgerversammlung fand am 22. Februar statt. Voraussetzung für die Wahl zum Ratsherren war persönliche Freiheit, eheliche Geburt, ein untadeliges Ansehen sowie der Besitz eines Hauses. Von der Kandidatur ausgeschlossen waren Handwerker sowie Söhne von Geistlichen⁷.

Der Kompetenzbereich des Stadtrats war in Städten Lübischen Rechts ausgesprochen weit angelegt⁸. Er war die höchste Verwaltungsbehörde und übte auch die Polizeigewalt und die Gerichtsbarkeit in der Stadt aus, er besaß sowohl legislative als auch exekutive Kompetenzen. Den Rahmen, in dem die Ratsherren tätig waren, steckten die Gründungsprivilegien, das städtische Recht, Anordnungen des Territorialherren sowie erhaltene Privilegien ab. Der Rat vertrat die Gemeinde gegenüber dem Territorialherren, anderen Städten sowie auch Privatpersonen und nicht zuletzt auch auf den Ständeversamm lungen. Als höchstes Machtorgan in der Stadt war der Rat befugt, auf dem Gelände der Stadt und ihres Patrimonialgebiets Anordnungen übergeordneter Institutionen umzusetzen sowie Steuern zu erheben. Nach innen organisierte der Rat die städtischen Behörden und beaufsichtigte deren Tätigkeit. Alljährlich wurden nach dem Zusammentreten des neuen Stadtrats aus seinem Kreis Personen gewählt, die die einzelnen städtischen Ämter besetzten und so die Verantwortung für alle Aspekte des sozialen und wirtschaftlichen Lebens der Stadt übernahmen: Gerichtsbarkeit, Verteidigung, innere Sicherheit und kirch-

⁵ R. Czaja, *Urzędniccy miejscy Elbląga do 1524 r.*, Elbląg 2010, S. 25.

⁶ J. Tandecki, *Sredniowieczne księgi miejskie*, S. 65; R. Czaja, *Organizacja władz*, S. 60.

⁷ D. W. Poeck, *Rituale der Ratswahl. Zeichen und Zeremoniell der Ratssetzung in Europa (12.–18. Jahrhundert)*, Köln–Weimar–Wien 2003, S. 178; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten. Ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, H. 1–3, Danzig 1871–1873, S. 177.

⁸ W. Ebel, *Das Lübische Recht*, S. 225–254.

liche Fragen. Direkt oder über seinen Beamtenapparat verwaltete der Rat auch das städtische Vermögen sowie die Einnahmen, legte die Statuten der Zünfte und religiösen Bruderschaften fest und regulierte die Preise einiger Waren sowie Qualität, Maße und Gewichte der lokalen Handwerksproduktion⁹.

Das wichtigste und herausgehobenste städtische Amt war das der Bürgermeister. Ihre Anzahl wechselte und bewegte sich zwischen zwei und vier. Dabei wurde unterschieden zwischen Bürgermeistern aus dem amtierenden und dem allgemeinen Rat sowie den Ersten bzw. Eigentlichen Bürgermeistern und ihren Stellvertretern (*consocius, kumpan*). Die Befugnisse dieser Beamten reichten weit. Der Erste Bürgermeister berief die Ratssitzungen ein und leitete sie, er war verantwortlich dafür, amtliche Schriftstücke an die Stadt zu öffnen, verwahrte die städtischen Siegel und einen der Schlüssel zur städtischen Schatzkammer. Gemeinsam mit seinem Stellvertreter kontrollierte der amtierende Bürgermeister die Abrechnungen der Stadtkämmerei und der städtischen Ämter, sein Stellvertreter war auch für die Vergabe des Stadtrechts zuständig¹⁰.

Zu den städtischen Beamten zählten auch die Vögte und Schultheißen, die im Namen des Rates die Straf- und Zivilgerichtsbarkeit ausüben. Der Rat war auch die Berufungsinstanz gegen ihre Urteile, und vor ihm wurden auch wichtige Strafverfahren geführt. Außerdem war der Rat Gerichtsinstanz für nicht streitige Fragen, er verfügte über das Vermögen von Waisen, Kredite sowie über Aufteilung, Verpfändung oder Veräußerung von Immobilien¹¹.

Im Laufe des 14. Jahrhunderts entstanden parallel zur sozialen und wirtschaftlichen Entwicklung der Stadt im Rahmen der Ratsverfassung neue Ämter, die insbesondere Aufgaben auf dem Gebiet der Kommunalwirtschaft und der städtischen Finanzen wahrnahmen. Den Ämtern der Kämmerei unterstanden die städtischen Finanzen und die Wirtschaft der Gemeinde. Sie zählten zu den wichtigsten städtischen Behörden und zu denen, die als erste entstanden waren. Die erste urkundliche Erwähnung eines Elbinger

⁹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, S. 67–69; R. Czaja, *Organizacja*, S. 62–63; idem, *Urzędnicy miejscy*, S. 10–19.

¹⁰ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, S. 70; R. Czaja, *Urzędnicy miejscy*, S. 13.

¹¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, S. 69; W. von Brünneck, *Zur Geschichte der Gerichtsverfassung Elbings (Alt- und Neustadt)*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung, Germanische Abteilung, Bd. 36, 1915, S. 24–136.

Kämmerers stammt aus dem Jahre 1327¹². Zu seinen Aufgaben gehörte es, Pachtzinsen einzutreiben, Bauarbeiten und Reparaturen von Gebäuden sowie dienstliche Reisen von Ratsherren, Gesandten und städtischen Boten zu finanzieren. Schon vor der Mitte des 14. Jahrhunderts bildete sich in der Elbinger Altstadt die Aufteilung auf die innere Kämmerei, die für das Gebiet innerhalb der Stadtmauern zuständig war, und die äußere Kämmerei heraus, die Wirtschaft und Finanzen der Vorstädte und des Elbinger Patrimonialgrundbesitzes verwaltete. Jede der beiden Kämmereien wurde von zwei Beamten geleitet, dem Kämmerer und seinem Stellvertreter¹³. Anfang des 15. Jahrhunderts (1404-05) wurde das Bauamt aus der Kämmerei ausgegliedert, es stand fortan unter der Leitung zweier Ratsherren. Das Experiment blieb jedoch kurzlebig, und schon 1406 wurden die Aufgaben der Bauaufsicht wieder in den Zuständigkeitsbereich der Kämmerei zurückgeführt.¹⁴ Mit der Kämmerei arbeiteten auch sog. Schaffner zusammen; es waren Ratsherren, die mit der Aushebung der städtischen Militärkontingente beauftragt wurden¹⁵. Das Amt des Schaffners war auch deshalb für den Handel der Stadt besonders wichtig, weil der Schaffner gleichzeitig das Amt des Pfahlmeisters ausübte und damit für den Zustand der maritimen Zufahrtswege nach Elbing und der Hafenanlagen auf der Frischen Nehrung gegenüber von Balga verantwortlich war und die als Pfahlzoll bezeichnete Hafenabgabe eintrieb¹⁶.

¹² *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, hrsg. A. Semrau, Elbinger Jahrbuch, Bd. IV, 1924, S. 28–29.

¹³ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, S. 71–72; R. Czaja, *Urzędnicy miejscy*, S. 12; *Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414*, hrsg. M. Pelech, Toruń 1987–1989, S. VIII–X.

¹⁴ R. Czaja, *Organizacja*, S. 70.

¹⁵ *Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann, unter Mitarbeit v. K. Kwiatkowski, Köln–Weimar–Wien 2013, S. 45–66; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten*, S. 91–92.

¹⁶ W. Długokęcki, *Mierzeja Wiślana od XIII do połowy XV wieku (1454)*, Gdańsk 1995, S. 155–156.

Preface

Elbląg was granted its charter under the Lübeck law; this was followed by the organisation of municipal authorities emulating those present in Lübeck. The Lübeck law was derived from the legal customs and traditions of Lübeck¹ which were developed in the early thirteenth century, based specifically on the 1226 imperial privilege and incorporated some of the traditional local norms and customs. This legal system ensured wide autonomy and fully satisfied the needs of the developing commercial cities of the southern Baltic coast². The Old Town of Elbląg was granted its Lübeck law charter, although this carried certain limitations. The Teutonic Order, as the territorial ruler, had a substantive impact on the municipal judiciary, with the relations between the local authorities and the town defined in compliance with the Chełmno law³. The most important body of the local government was the council, mentioned already in 1246, which consisted of representatives of the merchants' guilds, appointed for life⁴. By the end of the thirteenth century, the council managed to significantly expand its judicial and administrative powers at the expense of the citizens' assembly and the hereditary village leader. One of

¹ *Das Alte Lübische Recht*, ed. J. H. Hach, Lübeck 1839, pp. 9–20; W. Ebel, *Lübisches Recht*, Vol. 1, Lübeck 1971, pp. 128–135; E. Rozenkranz, *Recepja prawa lubeckiego w miastach nadbałtyckich*, Gdańsk 1967, p. 73.

² Idem, *Prawo lubeckie w Elblągu od XIII do XVI wieku*, Rocznik Gdańsk, Vol. 51, Issue 1, p. 25; J. Tandecki, *Recepja prawa lubeckiego w miastach państwa zakonnego w Prusach*, [in:] *100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa*, ed. A. Przywuska, Gdańsk 2011, pp. 363–372; T. Domagała, *Zaginiony elbląski kodeks prawa lubeckiego z 1240 roku. Próba identyfikacji tekstu*, [in:] *Archaeologia et historia urbana*, Elbląg 2004, pp. 89–93.

³ E. Rozenkranz, *Prawo lubeckie*, pp. 13, 23–24; R. Czaja, *Organizacja władz miasta Elbląga w średniowieczu*, [in:] *Organizacja władz miejskich na obszarze Pierwszej Rzeczypospolitej i na Śląsku w XIII–XVIII w.*, eds. M. Goliński, K. Mikulski, Toruń 2013, pp. 54–77.

⁴ R. Czaja, *Organizacja*, p. 58; J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa 1990, p. 65.

the results of the increasing importance of the council was the establishment of the office of mayor, which appeared for the first time in historical sources in 1286⁵. In the late thirteenth century, a division into the serving and general councils was introduced in Elbląg. The law did not specify the number of council members. Although the composition of 24 council members was considered ideal, the actual size of the council showed substantial departures from this number⁶. The Lübeck law stipulated that the composition of the council was to be supplemented by incorporating new members. New council members were appointed and submitted for approval to the citizens' assembly on 22 February. A free man could be appointed to the council if he were a legitimate child, with an impeccable reputation, and owned a house. Craftsmen and the sons of clergy were excluded from standing for the council⁷.

The scope of activities of the town council in cities with a Lübeck law charter was wide⁸. It was the highest administrative, policing and judicial authority in the town, and had both legislative and executive powers. The competencies of council members were specified by the urban charters, town laws, orders and regulations of territorial overlords and obtained privileges. The council represented the municipality in relations with territorial ruler, other towns and private persons, as well as at state assemblies. As the highest authority in the town, it was entitled to execute orders of territorial ruler and to collect taxes in the town and patrimonial lands. The scope of activities of councils in internal affairs also covered the organisation of municipal authorities and supervision over municipal administration bodies. Every year, after the establishment of a new council, persons were appointed from among its members to fill specific municipal offices responsible for all domains of the town's social and economic life: the judiciary, defence and internal security, and the church. The council (either directly or through the auxiliary administrative apparatus) also managed the town's revenues and properties, established and approved the statutes of professional and religious associations, regulat-

⁵ R. Czaja, *Urzędnicy miejscy Elbląga do 1524 r.*, Elbląg 2010, p. 25.

⁶ J. Tandecki, *Sredniowieczne księgi miejskie*, p. 65; R. Czaja, *Organizacja*, p. 60.

⁷ D. W. Poeck, *Rituale der Ratswahl. Zeichen und Zeremoniell der Ratssetzung in Europa (12.–18. Jahrhundert)*, Köln–Weimar–Wien 2003, p. 178; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten. Ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, H.1–3, Danzig 1871–1873, p. 177.

⁸ W. Ebel, *Das Lübische Recht*, pp. 225–254.

ed the prices of certain items, in addition to the quality, measurements and weights of products manufactured by local craftsmen⁹.

The most important municipal office was that of the mayor. The number of mayors was not constant and ranged between two and four. There were mayors in the serving and general councils, as well as the first mayors proper and their companions (*consocius, kumpan*). The competences of mayors were wide-ranging. The first mayor called and chaired council meetings, was responsible for opening the correspondence that was sent to the town, looked after the town seals and possessed one of the keys to the treasury. The incumbent mayor and his deputy supervised the correctness and adequacy of settlements of the town treasury and town offices; the companion of the mayor of Elbląg was also responsible for granting town charters¹⁰.

Municipal officials included bailiffs and sheriffs who exercised criminal and civil jurisdiction on behalf of the council. The appeal instance against their verdicts was the council, before which other more serious criminal trials were held. The council also was used as a court for uncontested cases, as it approved provisions on orphans' estates, loans, property divisions, pledges on property or the purchase and sale of properties¹¹.

In the fourteenth century, along with the socio-economic development of the town, more offices were established within the council, which were responsible for the completion of tasks related to the management of municipal economy and finances. Treasury offices were responsible for municipal finances and the economy. They were among the town's oldest and most important offices. The Elbląg town treasurer was mentioned for the first time in 1327¹². His duties included, for instance, collecting rents, financing construction and renovation work, as well as travel by council members, deputies, and town messengers. Already in the first half of the fourteenth century, a division developed within the treasury office of the Old Town of Elbląg into

⁹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, pp. 67–69; R. Czaja, *Organizacja*, pp. 62–63; idem, *Urzędnicy miejscy*, pp. 10–19.

¹⁰ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, p. 70; R. Czaja, *Urzędnicy miejscy*, p. 13.

¹¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, p. 69; W. von Brünneck, *Zur Geschichte der Gerichtsverfassung Elbings (Alt- und Neustadt)*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung. Germanische Abteilung, Bd. 36, 1915, p. 24–136.

¹² *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, ed. A. Semrau, Elbinger Jahrbuch, Vol. IV, 1924, pp. 28–29.

two branches. These were the internal, which controlled the town within its walls, and external supervising the economy and finances in the suburbs and in patrimonial lands. Each of the treasury offices was headed by two officials: a town treasurer and his companion¹³. In the years 1404–1405, the powers of the treasury office in construction were taken over by the construction office, which was managed by two council members. It was only a short-term experiment and, beginning in 1406, town treasurers again carried out their duties in the field of construction¹⁴. Tax collectors also collaborated with the treasury office; they were appointed from among the council members to organise municipal military contingents¹⁵. Another important office of particular commercial significance for the trade in Elbląg was the steward, also known as the pile master; he was responsible for the condition of the strait and port facilities on the Vistula Spit opposite Bałga, as well as collecting the pile duty [*funtzoll*]¹⁶.

¹³ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi miejskie*, p. 71–72; R. Czaja, *Urzędnicy mięscy*, p. 12; *Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414*, ed. M. Pelech, Toruń 1987–1989, pp. VIII–X.

¹⁴ R. Czaja, *Organizacja*, p. 70.

¹⁵ *Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann, unter Mitarbeit v. K. Kwiatkowski, Köln–Weimar–Wien 2013, pp. 45–66; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten*, pp. 91–92.

¹⁶ W. Długokęcki, *Mierzeja Wiślana od XIII do połowy XV wieku (1454)*, Gdańsk 1995, pp. 155–156.

KSIĘGA RENTOWA PRZEDMIEŚĆ
STAREGO MIASTA ELBLĄGA
1374–1430

DAS RENTBUCH DER VORSTÄDTE
DER ALTSTADT ELBING
1374–1430

THE 1374–1430
RENT BOOK OF THE SUBURBS
OF THE OLD TOWN OF ELBLĄG

Wstęp

Księga jest trzecim zachowanym, pochodzącym z kancelarii średniowiecznego Starego Miasta Elbląga, woluminem zawierającym wpisy poświadczające zawarcie transakcji rentowych. Pierwsze dwa tomy tej serii zatytułowane *Liber civitatis I i II* przygotował do druku i wydał Hans W. Hoppe¹. Opisywane źródło, podobnie jak wspomniane wyżej, zawiera zapiski dotyczące transakcji rentowych, jednak w przeciwieństwie do starszych woluminów dotyczy nieruchomości, które zlokalizowane były na obszarze przedmieścia Starego Miasta Elbląga.

Wolumin zawiera łącznie 289 uporządkowanych chronologicznie wpisów z lat 1374–1430. Pisarze wykorzystywali formularz znany z ksiąg staromiejskich zawierający informacje o kupującym rentę – wierzycielu, sprzedającym – dłużniku, samej nieruchomości, jej typie i położeniu oraz warunkach wypłaty renty i spłaty zobowiązania². Przeważającą część zapisów sporządzono po łacinie, język niemiecki zaczął dominować w końcu XIV wieku, a więc nieco wcześniej niż w przypadku Starego Miasta³. Otwartym pozostaje pytanie, czy miało to związek z niższym poziomem wykształcenia mieszkańców przedmieścia.

Zapisy w edytowanym woluminie ukazują proces rozwoju przedmieścia elbląskich, stopniowy wzrost zabudowy mieszkalnej oraz formowanie się nazew-

¹ APGd., sygn. 369, 1/112 i 114; *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 1, 1330–1360 (1393), hrsg. H. W. Hoppe, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, Beiheft 3, Münster 1976 (dalej: Stadtbuch I); *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 2, 1360–1418, hrsg. H. W. Hoppe, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, Beiheft 5, Münster 1986 (dalej: Stadtbuch II).

² Por. C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel)*, s. 62–67.

³ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa 1990, s. 223–224.

nictwa ulic. Należy podkreślić, że żadne z dawnych wielkich miast pruskich nie posiada źródeł, które kompleksowo ukazywałyby wczesną fazę rozwoju przedmieścia. Bardziej szczegółowe informacje o zagospodarowaniu przestrzeni przedmiejskiej Elbląga zawiera wydana w niniejszym tomie księga czynszowa założona w 1403 roku.

Analiza ilościowa wpisów w księdze pozwala wskazać na różnice i cechy charakterystyczne przedmiejskiego rynku kredytowego. Średnia wartość transakcji rentowych w Starym Mieście Elblągu w latach 1330–1417 wynosiła 37 grzywien. Rosła wraz ze spadkiem oprocentowania. Od lat 60-tych XIV wieku spadało ono w Starym Mieście z 10% do 6,6%, a więc stopa renty wynosiła od 1:10 do 1:15. W Nowym Mieście w latach 1340–1381 była blisko czterokrotnie mniejsza (9,5 grz.), dla przedmieścia natomiast (w latach 1374–1430) wyniosła 15,5 grzywny. We wszystkich częściach miasta dominowały renty o wysokości 1 grzywny (dominanta), których wartość w zależności od oprocentowania wahała się od 10 do 15 grzywien, jednak ich średnia wartość w Starym Mieście wynosiła 3,12 grz., w Nowym Mieście niespełna 1 grz., natomiast na przedmieściach 1,32 grz.⁴. W przypadku przedmieścia mieszkańców Starego Miasta stanowili co najmniej $\frac{3}{4}$ wierzycieli.

Źródło, jak inne pochodzące ze średniowiecznej kancelarii Starego Miasta Elbląga, już w XIX i pierwszej połowie XX wieku było przedmiotem zainteresowania uczonych podejmujących tematykę średniowiecznych dziejów miasta. Wskazać tu należy przede wszystkim prace Maxa Toeppena⁵. W okresie po II wojnie światowej źródło to wykorzystywali w badaniach Janusz Tandecki⁶ i Roman Czaja⁷, a także Tomasz Jasiński⁸ oraz Dieter Heckmann i Krzysztof Kwiatkowski⁹. Wydanie księgi powiększy zasób materiałów źródłowych dotyczących średniowiecznego Elbląga dostępnych drukiem, co pozwoli na jego szersze wykorzystanie w dydaktyce jak i badaniach porównawczych¹⁰.

⁴ C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego*, s. 218 nn.

⁵ M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten*, passim; idem, *Geschichte der räumlichen Ausbreitung der Stadt Elbing*, Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins, H. 21, 1887, s. 1–142.

⁶ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi*, s. 110–111.

⁷ R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992.

⁸ T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991.

⁹ Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). *Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann unter Mitarb. v. K. Kwiatkowski, Köln 2013.

¹⁰ Aktualny stan edycji źródłowych omawiają: K. Kwiatkowski, C. Kardasz, *Fontes Elbingenses. Quellen zur Geschichte des mittelalterlichen Elbings – ein Editionsprojekt*, [w:] Editionswissen-

Wolumin pozostawał w użyciu co najmniej do 1430 r., być może jak w przypadku ksiąg czynszowych przez pewien czas funkcjonował równolegle z założoną po 1417 r. księgą gruntową spichrzy i przedmieścia¹¹. Po wycofaniu z użycia, do wieku XVIII, księga wraz z całym archiwum rady miejskiej była przechowywana w ratuszu. Po pożarze budynku w roku 1777 ocalałe akta zostały rozproszone — głównie po kościołach i instytucjach miejskich, znaczna ich część znalazła się w rękach prywatnych kolekcjonerów. Nie znamy losów tego rękopisu od 1777 r. do połowy XIX w., gdy wraz z innymi aktami rady miejskiej trafił do utworzonego w końcu XVIII stulecia Archiwum Miejskiego. Powiększający się zasób porządkowano do roku 1944, kiedy w związku z działańami wojennymi materiały archiwalne zostały wywiezione z Elbląga. Po powrocie w roku 1947 umieszczono je w Wojewódzkim Archiwum Państwowym (dziś Archiwum Państwowe) w Gdańsku, gdzie zespół uporządkował je i sporządził ich inwentarz.

Opis rękopisu

Wydawane źródło przechowywane jest w Archiwum Państwowym w Gdańsku w zespole Akta Miasta Elbląga i nosi sygnaturę 369, 1/115. Publikowane źródło jest rękopiśmienną, pergaminową, oprawioną w skórę księgą o wymiarach 24,5 cm (wysokość) x 32 cm (szerokość). Pergaminowa oprawa z zakładką (30 cm x 13 cm) posiada rzemień do zawiązania (mocowany w 3 miejscach, dolne mocowanie urwane). W górnej części pierwszej strony oprawy znajduje się dopisany w 1374 ręką średniowieczną tytuł: „Czynsbuch bussen der Stadt.”. Dalej ręką XIX-wieczną: „Liber civitatis III 1374–1430.”. Dalej: „Hinrich Werk [...] pueri / pr Hermanni W [...].” Na drugiej stronie oprawy współczesna wyklejka z sygnaturą archiwum. Źródło składa się z 19 ponumerowanych kart, foliacja do karty 12 prawdopodobnie z XIX wieku wykonana atramentem, dalej ołówkiem. Karty poliniowane, wyznaczono kolumny. Oprawa obejmuje dwie składki pergaminu karty 1–10; 11–19 (w drugiej składce wycięta jedna karta, pomiędzy 10 a 11. W inwentarzu źródło opisane jako „115 Czynsbuch bussen der Stadt, Liber civitatis III, /Wpisy hipoteczne/ 1374–1430.”. Sygnatury dawne C 16. W rękopisie zapisano karty 1–12, 13–19 pozostały niezapi-

senschaftliches Kolloquium 2021: Fortführung alter Editionsvorhaben im neuen Gewande, hrsg. H. Flachenecker, K. Kopiński, Toruń 2022 (w druku).

¹¹ APGd., 369, 1/1931; C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego*, s. 57–58.

sane. Tekst ułożony jest w dwóch kolumnach, zapiski poprzedza data roczna, zapisany ściśle, z niewielkimi wyjątkami z zachowaniem marginesów. Na kartach 1r i 12v odciśnięto XIX-wieczną pieczęć archiwum miejskiego w Elblągu.

Metoda wydawnicza

Tekst źródła wydany został w całości, bez żadnych skrótów, przy zachowaniu pierwotnego układu wpisów – uwzględniono tylko, sygnalizując to przypisem – znaki pisarskie wskazujące na konieczność przesunięcia niektórych słów. Przygotowując tekst do druku korzystano z instrukcji wydawniczej dla źródeł średniowiecznych¹², wskazówek opracowanych przez W. Heinemeyera¹³ oraz zasad stosowanych w edycjach ksiąg miejskich z terenu państwa zakonnego w Prusach¹⁴. W publikacji wykorzystano również niektóre symbole graficzne przewidziane w przygotowanym przez A. Wolffa projekcie instrukcji wydawniczej dla źródeł średniowiecznych, a mianowicie:

- [] – wszelkie uzupełnienia pochodzące od wydawców
- /-Johan Schmidt-/ – skreślenie
- /=Item Johannes Schmidt...=/ – skasowanie zapiski
- < Item ...> – dopisek
- – zapiska lub zdanie niedokończone
- // – koniec strony
- [?] – wątpliwość
- [s] – potwierdzenie błędного wyrazu w podstawie wydania
- [ss] – potwierdzenie błędного zdania w podstawie wydania
- [!] – oburzenie wydawców

¹² A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, Studia Źródłoznawcze, t. 1, 1957, s. 155–184.

¹³ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlichen Amtsbücher*, [w:] *Richtlinien für die Edition Landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. W. Heinemeyer, Marburg–Köln 1978, s. 18–23.

¹⁴ Seria „Fontes” Towarzystwa Naukowego w Toruniu: *Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456 – 1479)*, wyd. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 oraz Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia: *Księgi szosu i wykazy obciążzeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394 – 1435*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002; *Księgi małoletnich z lat 1376 – 1429*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002; *Księga kamarih miasta Torunia 1453 – 1495*, wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007. Doświadczenia edytorów środowiska toruńskiego zebrali: K. Kopiński i J. Tandecki, *Edytowanie źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

Vorwort

Das Buch ist von den erhaltenen Konvoluten mit Eintragungen zur Bescheinigung von Rententransaktionen aus der Kanzlei der mittelalterlichen Altstadt Elbing das dritte. Die ersten beiden Bände dieser Serie unter dem Titel *Liber civitatis I und II* hat Hans W. Hoppe ediert und gedruckt herausgegeben¹. Die beschriebene Quelle enthält ähnlich wie die Vorgängerbände Eintragungen über Immobilientransaktionen und Rentenzahlungen, jedoch betreffen diese im Unterschied zu den älteren Konvoluten Grundstücke in den Vorstädten der Altstadt Elbing.

Das Konvolut enthält insgesamt 289 chronologisch angeordnete Eintragungen aus den Jahren 1374–1430. Die städtischen Schreiber nutzten das Formular, das aus den Altstädter Zinsbüchern bekannt war: es enthielt Informationen über den Erwerber der Rente – den Gläubiger, den Verkäufer bzw. Schuldner, die betreffende Immobilie, ihren Typ und ihre Lage sowie zu den Bedingungen für die Rentenzahlung und die Tilgung der Schuld². Die Mehrzahl der Eintragungen ist in lateinischer Sprache erfolgt, das Deutsche erscheint erst Ende des 14. Jahrhunderts und damit etwas früher als in den Altstädter Zinsbüchern³. Nur spekulieren kann man über die Frage, ob dies etwas mit dem vielleicht niedrigeren Bildungsniveau der Bewohner der Vorstädte zu tun hatte.

¹ APGd., Signatur 369, 1/112 und 114; *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 1, 1330–1360 (1393), hrsg. H. W. Hoppe, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, Beiheft 3, Münster 1976 (nachfolgend: Stadtbuch I); *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 2, 1360–1418, hrsg. H. W. Hoppe, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, Beiheft 5, Münster 1986 (nachfolgend: Stadtbuch II).

² Vgl. C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu* (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel), S. 62–67.

³ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców* (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii), Warszawa 1990, S. 223–224.

Die Eintragungen im hier edierten Konvolut zeigen den Entwicklungsprozess der Elbinger Vorstädte, den allmählichen Zuwachs der Wohnbebauung und die Entstehung der Namensgebung für die Straßen. Es muss an dieser Stelle betont werden, dass Elbing die einzige größere preußische Stadt ist, die schon zu einem so frühen Zeitpunkt so umfangreiche quellenmäßige Belege für die Entwicklung der Vorstädte in ihrer Frühphase vorzuweisen hat. Detailliertere Informationen über die Raumnutzung in den Vorstädten von Elbing enthält das ebenfalls im vorliegenden Band edierte 1403 angelegte Zinsbuch.

Die quantitative Analyse der Eintragungen im Rentenbuch erlaubt Rückschlüsse auf Unterschiede und Eigenschaften des Kreditmarkts in den Vorstädten. Der Mittelwert der Rententransaktionen in der Altstadt von Elbing betrug in den Jahren 1330–1417 37 Mark. Er wuchs parallel zum Fallen der Zinsen. Ab den 1360er Jahren ging der Zinssatz in der Altstadt von 10 auf 6,6% zurück, der Rentenfuß stand also zwischen 1:10 und 1:15. In der Elbinger Neustadt war er gleichzeitig, zwischen 1340 und 1381, viermal niedriger (9,5 Mark), während er für die Vorstädte im Abschnitt von 1374–1430 15,5 Mark betrug. In allen Teilen der Stadt dominierten Renten in Höhe von 1 Mark (dominanter Wert), und der Wert der zugrundeliegenden Grundstücke schwankte also je nach Zinsfuß zwischen 10 und 15 Mark. Während jedoch in der Altstadt der Mittelwert der Renten 3,12 Mark betrug, lag er in der Neustadt knapp unter 1 Mark und in den Vorstädten bei 1,32⁴. In mindestens drei Vierteln der Fälle waren die Gläubiger für Rententransaktionen in den Vorstädten Bewohner der Altstadt.

Die hier veröffentlichte Quelle hat wie andere Dokumente aus der mittelalterlichen Kanzlei der Elbinger Altstadt bereits im 19. und frühen 20. Jahrhundert die Forschung zur mittelalterlichen Geschichte der Stadt beschäftigt. Zu nennen sind hier vor allem die Arbeiten von Max Toeppen⁵. Nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs haben Janusz Tandecki⁶, Roman Czaja⁷ und Tomasz Jasiński⁸

⁴ C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego*, S. 218 ff.

⁵ M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten: ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, Marienwerder, Danzig 1870–1873.

⁶ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi*, s. 110–111.

⁷ R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992; idem *Urzednicy*.

⁸ T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991.

die Quelle genutzt, weiter Dieter Heckmann und Krzysztof Kwiatkowski⁹. Die vorliegende Edition erweitert das Angebot an gedruckten Quellenmaterialien zur Geschichte von Elbing im Mittelalter und sollte deshalb dazu beitragen, dass diese wirtschaftsgeschichtlichen Quellen in vergleichenden Forschungen sowie im akademischen Unterricht umfassender genutzt werden¹⁰.

Das Volumen ist mindestens bis 1430 aktiv genutzt worden, vielleicht ähnlich wie bei den Zinsbüchern für eine Übergangszeit parallel zu dem ab 1417 angelegten Grundbuch für die Speicher und Vorstädte¹¹. Anschließend wurde es bis zum 18. Jahrhundert gemeinsam mit dem gesamten Ratsarchiv im Rathaus gelagert. Nach dem Rathausbrand von 1777 wurden die geretteten Akten über Kirchen und städtische Institutionen verteilt, und ein erheblicher Teil von ihnen geriet in den Besitz privater Sammler. Zum weiteren Schicksal der Handschrift bis Mitte des 19. Jahrhunderts ist nichts bekannt; damals gelangte sie gemeinsam mit anderen Akten des Stadtrats in das bereits Ende des 18. Jahrhunderts geschaffene Stadtarchiv. Die Bestände des Archivs, die ständig angewachsen waren, wurden bis 1944 geordnet und verließen dann Elbing im Zusammenhang mit dem Kriegsgeschehen. Nach ihrer Rückkehr 1947 wurden sie im damaligen staatlichen Woiwodschaftsarchiv gelagert, aus dem das heutige Staatsarchiv Danzig hervorgegangen ist. Ein Team von Mitarbeitern dieses Archivs ordnete den Bestand neu und erstellte ein Inventar¹².

Beschreibung der Handschrift

Die hier edierte Quelle wird im Original im Staatsarchiv Gdańsk im Bestand der Akten der Stadt Elbing aufbewahrt und trägt die Signatur 369, 1/115. Es handelt sich um ein auf Pergament handgeschriebenes und in Leder eingebundenes Buch im Format 24,5 (Höhe) x 32 (Breite) cm. Der Pergamenteinband mit einem Leseband (30 cm x 13 cm) besitzt einen zum Zubinden verwandten Riemen, der an drei Stellen befestigt war, wobei die untere Befesti-

⁹ *Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann unter Mitarb. v. K. Kwiatkowski, Köln 2013.

¹⁰ Vgl. zum aktuellen Stand der Quelleneditionen: K. Kwiatkowski, C. Kardasz, *Fontes Elbingenses. Quellen zur Geschichte des mittelalterlichen Elbings – ein Editionsprojekt*, [in:] Editionswissenschaftliches Kolloquium 2021: Fortführung alter Editionsvorhaben im neuen Gewande, hrsg. H. Flachenecker, K. Kopiński, Toruń 2022 (im Druck).

¹¹ APGd., 369, 1/1931; C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego*, S. 57–58.

¹² *Archiwum Miasta Elbląga*, S. 13.

gung abgerissen ist. Im oberen Teil der ersten Seite des Einbands befindet sich ein 1374 von einer mittelalterlichen Hand hinzugeschriebener Titel: „Czynsbuch bussen der Stadt.“ Weiter heißt es in einer Handschrift des 19. Jahrhunderts: „Liber civitatis III 1374–1430.“, und noch weiter: „Hinrich Werk [...] pueri / pr Hermanni W [...]“. Auf der zweiten Seite des Einbands findet sich ein moderner Einkleber mit der Archivsignatur. Die Quelle besteht aus 19 nummerierten Blättern, wobei die Foliierung bis zu Blatt 12 wahrscheinlich im 19. Jahrhundert mit Tinte eingetragen wurde, anschließend bis zum Schluss mit Bleistift. Die Blätter sind liniert und die Eintragungen in Spalten gegliedert. Der Einband umfasst zwei Lagen aus Pergament für die Blätter 1–10 bzw. 11–19, wobei aus der zweiten Lage ein Blatt zwischen Blatt 10 und 11 herausgeschnitten wurde. Im Inventar ist die Quelle als „115 Czynsbuch bussen der Stadt, Liber civitatis III, /Wpisy hipoteczne/ 1374–1430.“ Die alte Signatur lautet C 16. In der Handschrift sind nur die Seiten 1–12 beschrieben; die Seiten 13–19 blieben unbeschrieben. Der Text ist in zwei Spalten angeordnet. Jede Eintragung beginnt mit dem Jahresdatum, die Schreibweise ist eng, die Ränder sind bis auf wenige Ausnahmen eingehalten. Auf den Blättern 1r und 12v finden sich im 19. Jahrhundert angebrachte Eigentumsstempel des Stadtarchivs Elbing.

Editionsmethode

Der Quellentext wird ohne jede Kürzung vollständig wiedergegeben, wobei die ursprüngliche Anordnung der Eintragungen beibehalten wurde. – Einziger Eingriff sind jeweils mit einer Fußnote gekennzeichnete Korrekturzeichen, wenn einzelne Worte verschoben werden mussten. Bei der Redaktion des Texts für den Druck haben wir uns an die Editionsanleitung für mittelalterliche Quellen¹³ und die Hinweise W. Heinemeyers¹⁴ sowie die allgemeinen Regeln bei der Edition städtischer Bücher aus dem Gebiet des Ordensstaates in Preußen¹⁵ gehalten. Außerdem wurden einige graphische Symbole verwen-

¹³ A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, Studia Źródłoznawcze, Bd. 1, 1957, S. 155–184;

¹⁴ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlicher Amtsbücher*, [in:] *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. W. Heinemeyer, Marburg – Köln 1978, S. 18–23.

¹⁵ Vgl. die Serie „Fontes“ des Wissenschaftlichen Vereins zu Toruń: *Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479)*, hrsg. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 sowie *Quellen zur*

det, die A. Wolff im Entwurf seiner Anleitung zur Edition mittelalterlicher Quellen eingeführt hat. Dazu gehören:

- [] – sämtliche Ergänzungen von Seiten der Herausgeber
- /-Johan Schmidt-/ – Streichung
- /=Item Johannes Schmidt...=/ – Löschung der Eintragung
- <Item ...> – Zusatz
- – Eintragung oder Satz unvollständig
- // – Ende der Seite
- [?] – Zweifel
- [s] – Bestätigung eines fehlerhaften Ausdrucks in der Vorlage
- [ss] – Bestätigung eines fehlerhaften Satzes in der Vorlage
- [!] – Empörung der Herausgeber

mittelalterlichen Geschichte von Toruń: *Księgi szosu i wykazy obciążzeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435*, hrsg. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002; *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, hrsg. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002; *Księga kamarii miasta Torunia 1453–1495*, hrsg. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007. Editorische Erfahrungen haben gesammelt: K. Kopiński und J. Tandecki, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

Introduction

The present book is the third surviving volume from the office of the medieval Old Town of Elbląg. It contains entries confirming the conclusion of rent transactions. The first two volumes of this series, entitled *Liber civitatis I and II*, were edited and published by Hans W. Hoppe¹. This source, similarly to the one mentioned above, includes notes on rent transactions. However, unlike the older volumes, it concerns properties in the suburbs of the Old Town of Elbląg.

The volume contains a total of 289 chronologically arranged entries dating back to 1374 and ending in 1430. The authors used a form already known from the Old Town books that covered information about the rent purchaser (the creditor), the rent seller (the debtor), the property itself, its type and location, in addition to the conditions for the payment of the rent and the repayment of payables². Most of the entries were made in Latin; German began to dominate in the late fourteenth century, i.e., slightly earlier than in the case of the Old Town book³. It remains an open question whether this was related to the lower level of education of the suburban residents.

Entries in the edited volume show the development process of the Elbląg suburbs, the gradual increase in the number of residential buildings, and the development of street names. It should be emphasised that none of the former

¹ APGd. [State Archives in Gdańsk], Ref. No. 369, 1/112 i 114; *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 1, 1330–1360 (1393), ed. H. W. Hoppe, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, Beiheft 3, Münster 1976 (further: Stadtbuch I); *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 2, 1360 – 1418, hrsg. H. W. Hoppe, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, Beiheft 5, Münster 1986 (further: Stadtbuch II).

² Cf. C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu* (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel), pp. 62–67.

³ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców* (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii), Warszawa 1990, pp. 223–224.

large Prussian cities has sources that would comprehensively show the early stage of development of the suburbs. More detailed information about the development of the suburbs in Elbląg is included in the rent book, first compiled in 1403 and published in the present volume.

The quantitative analysis of entries in the book makes it possible to indicate the differences and characteristics of the suburban loan market. The average value of rent transactions in the Old Town of Elbląg in the years 1330–1417 was 37 Preußisch Mark. It increased as interest rates fell. Since the 1360s, it dropped in the Old Town from 10% to 6.6%, so the rent interest rate ranged from 1:10 to 1:15. In the New Town in the years 1340–1381 it was almost four times lower (9.5 Preußisch Mark), whereas for the suburbs (in the years 1374–1430) it amounted to 15.5 Preußisch Mark. In all parts of the town, rents of 1 Preußisch Mark prevailed, the value of which – depending on the interest rate – ranged from 10 to 15 Preußisch Mark, yet their average value in the Old Town was 3.12 Preußisch Mark, in the New Town less than 1 Preußisch Mark, while in the suburbs it was 1.32 Preußisch Mark⁴. In the case of the suburbs, the Old Town residents constituted at least 75% of creditors.

The present book, just as other similar books from the medieval office of the Old Town of Elbląg, attracted the interest of scholars who studied medieval history of the town already in the nineteenth and the first half of the twentieth centuries. The works of Max Toeppen should be mentioned here⁵. After World War II, this source was used in research by Janusz Tandecki⁶ and Roman Czaja⁷, as well as Tomasz Jasiński⁸, Dieter Heckmann and Krzysztof Kwiatkowski⁹. The publication of this book will increase the available printed resources on Elbląg in the Middle Ages, which will allow for its wider use in teaching and comparative research¹⁰.

⁴ C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego*, p. 218 nn.

⁵ M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten*, passim; idem, *Geschichte der räumlichen Ausbreitung der Stadt Elbing*, Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins, H. 21, 1887, pp. 1–142.

⁶ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi*, pp. 110–111.

⁷ R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992.

⁸ T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991.

⁹ Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). *Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann unter Mitarb. v. K. Kwiatkowski, Köln 2013.

¹⁰ The current condition of source editions is presented by: K. Kwiatkowski, C. Kardasz, *Fontes Elbingenses. Quellen zur Geschichte des mittelalterlichen Elbings – ein Editionsprojekt*,

The volume remained in use at least until 1430; probably, as in the case of rent books, for some time it was used concurrently with the land book of granaries and suburbs that was started after 1417¹¹. Once it was no longer in use, the book was kept in the town hall along with the entire archive of the town council. After a fire broke out in the town hall in 1777, the surviving documents were scattered around churches and municipal bodies, and a substantial part of them was in the hands of private collectors. We do not know the further fate of the manuscript until the mid-nineteenth century when, along with other documents of the town council, it was placed in the Municipal Archives, which were established in the late eighteenth century. The growing archival collections had been sorted out until 1944, when they had to leave Elbląg because of the war. After their return in 1947, they were stored in the Voivodeship State Archives (the present State Archives) in Gdańsk, whose team put them in order and compiled an inventory.

Manuscript description

The book presented in this volume is stored in the State Archives in Gdańsk in the Department of Documents of the Town of Elbląg and its reference number is 369, 1/115. It is a handwritten, leather-bound parchment book measuring 24.5 cm (in height) x 32 cm (in width). The parchment cover with a flap (30 cm x 13 cm) has a strap for tying (it is fixed in three places and the lower fastening is broken). In the upper part of the first page of the volume there is a title, added in 1374, which says: "Czynsbuch bussen der Stadt". Further on, there is a note written by hand in the nineteenth century "Liber civitatis III 1374–1430"; further on: "Hinrich Werk [...] pueri / pr Hermani W [...]. On the overleaf of the cover there is a contemporary endpaper of the Archive with its reference number. The book consists of 19 numbered pages, foliation to page 12 was probably made in ink (until the nineteenth century), and later in pencil. The pages are ruled and divided into columns. The cover has two sections of the parchment on pp. 1–10 and 11–19 (one page is cut out in the second section, between p. 10 and p.11). In the inventory, the book is described as "115 Czynsbuch bussen der Stadt, Liber civitatis III, / Wpisy hipoteczne / 1374–1430." An old reference

[in:] Editionswissenschaftliches Kolloquium 2021: Fortführung alter Editionsvorhaben im neuen Gewande, hrsg. H. Flachenecker, K. Kopiński, Toruń 2022 (in print).

¹¹ APGd., 369, 1/1931; C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego*, pp. 57–58.

(C 16) is also listed. Pages 1–12, 13–19 are fully written in the manuscript, while other pages are left blank. The text is arranged in two columns, the notes are preceded by the year date, the writing is compact, and margins appear only as minor exceptions. The nineteenth century seal of the Elbląg Archives is imprinted on pp. 1r and 12v.

The publishing method

The entire text was published, without any abbreviations, and the original layout of the entries was retained. Only characters indicating the need to shift certain words were included, which is mentioned in a corresponding footnote. When editing the text for publication, the guidelines for publishing medieval sources¹² were used, along with guidelines developed by W. Heinemeyer¹³ and the standards applied in the publication of town books in the Teutonic state in Prussia¹⁴. In the publication, some graphic symbols provided for in the draft guidelines for publishing medieval sources (developed by A. Wolff) are used, namely:

- [] – any additions from editors
- / -Johan Schmidt- / – deletion
- / = Item Johannes Schmidt... = / – a note deleted
- <Item...> – annotation
- — — a note or an incomplete sentence
- // – end of page
- [?] – doubt
- [s] – a wrong word confirmed in the base edition
- [ss] – an incorrect sentence confirmed in the base edition
- [!] – indignation of editors

¹² A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, Studia Źródłoznawcze, Vol. 1, 1957, pp. 155–184;

¹³ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlichen Amtsbücher*, [in:] *Richtlinien für die Edition Landesgeschichtlicher Quellen*, ed. W. Heinemeyer, Marburg – Köln 1978, p. 18–23.

¹⁴ The „Fontes” series of the Toruń Society of Arts and Sciences: *Księga lawnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479)*, eds. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 and Sources for the history of Toruń in the Middle Ages: *Księgi szosu i wykazy obciążzeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435*, eds. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002; *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, eds. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002; *Księga kamiarii miasta Torunia 1453–1495*, eds. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007. The editorial experience of those working around Toruń were edited by: K. Kopiński and J. Tandecki, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

In hoc libro continet census qui habet foris
cautatem in orbe in talis et in domibus co-
fatis anno 80 et CCC^o hexagesimo.

Nomini Stram gefurmis fere et non census
in domo sive in eis Jacobi exopmpter est
sem Jacobi datus pastore et impensis recimi potest
pro x m^o addito tenui

Nomini Stram de sterkesten libauit ad se per-
tem in una arte in Beynebeck a fronte boy-
trep dina tenetis fere ap consu iste adem
dina libauit ab eodem pitem et una gremio
Nomini Stram de sterke vloewendorf fere et m-
censum in arte haencke wulckens sup fidei
beke datus pastore et impensis Recem potest
pro x m^o addito tenui galliellii bettey

Nomini Bechtina betten filius fere non census
hereditary in arte Claus mychaelis et
schonemair qui ortus suis fuit in Maastricht
datus pastore et mychaelis

Nomini duos pueros tuncnam de brinck
de ultima uxore fere pater et non censu
in arte mirek beukens regni cuius fuit Joh
annes huyser datus pastore et impensis recimi potest
pro x m^o addito tenui

Nomini Hordula fidele fere dimidie marce fidele
censu in arte Johes filii dom hildegardis conser-
vata sem Jacobi datus mych et pastore omnes
Geddesen gradi

Nomini Iohann filius fere in arte fidele
censu in arte Johes filii dom hildegardis conser-
vata sem Jacobum datus mych et pastore

Nomini Iohann filia dom liphardis habens
dimidie censu in arte Tidemann phelen in
Galeno datus mych recimi potest pro x m^o
addito tenui

Nomini predetus puer habet dimidie marce
censum in domo Claus went sup fidei
laetadic datus mych recimi potest pro x m^o
addito tenui

Nomini Stram harchina bedek fere diuina mar-
kte censum in arte Wessuali in Romaneck
in arte entia aggerem datus pastore Recem
potest pro x m^o addito tenui Et est
primus post caudatum

Nomini Stram fidele fere et mellen fide
omni marce censum in arte Petri edentary
sup fidei et in arte circa molecordum datus
imperialis recimi potest pro x m^o addito tenui
Nomini Stram dominus Johes stolte fide i m-
censu in arte Jacobi sup fidei circa datus
pastore et mirek Recem potest pro x m^o addito
tenui Et est primus post caudatum

S. Bartholomei
Nomini Iohannes fidele fere et m-
censum morto Goetze molner stante ex alia
parte Prusie emiterio datus mych Recem po-
test pro x m^o addito tenui

Nomini pueros dom Iohes de ruden et prima
uxore habent inter x m^o censum in domo +
gefurm fabri bras marketor datus pastore
et impensis Recem potest pro x m^o addito tenui

Nomini pueros dom Iohes de ruden et prima
uxore habent inter x m^o censum in domo
mirek hundemans datus circa aggerem
mirek et ad modicum mai qui annus fuit dom
Iohannes de ruden datus pastore et impensis
Recem potest pro x m^o addito tenui
successione datus x m^o et suo capo quod
tunc dimidie marce census sic solitus

Nomini domi Iohanne fidele fere et m-
censum in domo Iohanne fidele fidei in arte sup
laetadic fidei caudatum datus pastore recimi
potest pro x m^o addito censu et est primus po-
tens etiam in arte Jacobi sup fidei circa datus
Recem potest pro x m^o addito censu
Nomini Stram de mirek fidele fidei triu
mirek datus in arte harchina bedek habens et
datus pastore recem potest pro x m^o addito
addito tenui et est pro ruce post caudatum

Nomini Iohanne rauenheit habet et m-
censum in domo Iohanne permentary
fides caudatum fuit ruce ad noua caudata
datus pastore Recem potest pro x m^o addito
tenui

Nomini rebern Tyrone dom blye et eius pueros
quae et eo habent fidei fides et primus m-
censum in arte mirek fidei mirek circa aggerem fidei
tunc ad modicum datus pastore et impensis
Recem potest pro x m^o addito tenui et ad ruce
de ille fidei et eius pueros datus pri-
mas mirek et sua secunda apparet virtus
puerorum admodum

¶ Mandamus Domum de domum Nasen
Dombesque sibi. Sicut die mīi consi-
m domo petri de bodo fere markentur
a late doctro hanc exat ad sanu seruid
sandis michel leom p̄t p̄ m mrc
addito consi

Venit enim quod huius neglexerat habet xxi
testimoniis in domo huius episcopi finiter
lastratus ex parte mari que Matritus dicitur
laudem infra eum a dieci pappebus numerat
dandi Matritum secundum potest mire apud xij
mire addito censu

Mondi vij die xij yches de huorden et
Amberfus habet vij mrs cons in etho-
ce in quatuor casis sepe sunt ibi hildebrand
di apud ducem in latere quo pastores
mordent dantem vobis et metratis
leemij p. vij mrs additio cens

De domo domini nostri Iesu Christi anno primo / inchi/

Mondi quod duc johes de pueris habet
dimicemus et cens in domo Meles schon
et hoc quod dicitur moleundini datus
vitis Reem pueris p. vij m. f. 280.
cens

De anno somni et Nomina Testo

16 The power of sinne I finde 2 And as
Mondes, Hostes, Doctes, Pople, Earthly loue,
And vniuersall habite, Demyde, me
Confess vpon the chalenge of such castles see
vnde the other euangelis. Simeon Nashe
Techni potest p se mire ad cent

De anno dñi 1278 Monachismo

Battelle en pust sine dñe pate andam
Nondam hapse Jacob stabbelerach habs
dimidie mrt cens m erathz edfijre
distrif stanchz alberti kathnnt. Intra
pemissse standum patsche reemi
potest p uj mrt addito cens

Mondi q duc Henr^d Salomon habet
ducum inter se h^ederam cens in arte
z domo Corbe happenent in Empen
hagen d^andt Michaelis et p^{re}dicto

De anno domini m̄c̄ x̄o

Van sal wiffen das elms koenigl
hat mi m̄rk tms. In elms pntin
ges hntse vnd in der oke molken
vnd in den ods dor tñ gehart sic
et vff den orte by sende leobs
kirhone zu tm̄n vff pfingestey
in m̄rk vnd vff marcken in m̄rk vnd
mag in wdder aleckonffen zu telken
getysten in m̄rk dor vor vob am̄k dor
zu den tms. Vnd aler vll m̄rk dor
vor vob m̄rk dor zu den tms.

Man sal wiffen das tydena busdets
sane opctir hals eyne

Jm̄t tms. In
ende stende de ander van den
olecmole zu tm̄n vff esti vnd
mag in wdder aleckonffen dor vj
m̄rk vnd dor zu den tms.
Dor vob vroegten dat he kouert vnoord
het in m̄rk dor vob vnd
lycaudel vnd gredel vnd
her der dor vob ha vnd m̄rk dor
aleckonffen mag in wdder aleckonffen
vor he kouert vnd dor zu den tms.

Van sal wiffen das elms koenigl
Gn̄dissen dor der hntse koenigl
trungelde haff vñ sñm vñ pcar
suelenkoll. In buden vnd in eme
hantzen by den mol thame gelese
zu tm̄n vff achtal vnd mag in
wdder aleckonffen dor vob vnd
dor zu den tms.

Am̄o dñm x̄o. v.

Man sal wiffen das eingelke sime
hat j m̄rk tms. In altdel tms
gatthe stende bi simte jacobe zu
tms vff achtal vnd mag in
vnd mag in vnd dor zu den tms.

Man sal wiffen das weicholt onhage
hat j m̄rk tms. In orthyci hntse
berg hntse stende lege simte jacobe
zu tm̄n vff tms vnd mag in
wdder aleckonffen zu telken tante
dy m̄rk dor vob m̄rk dor zu den tms.

Man sal wiffen das Altese han do siede/
hat j m̄rk tms. In scitale zittoden
aud han vñ zitzen te gebaut Romé
stad leß den lege vñ vñtate zu
tms vff statut vñ vñtate vnd mag in
wdder aleckonffen dor vj m̄rk vnd dor
zu den tms. Am̄o dñm x̄o. v.

Man sal wiffen das ho tydema vñse
hat vñm vñ tms. In vñhjan blagde
ende stende bi simte jacobe zu tm̄n
vff esti vnd mag in wdder ale
konffen dor vj m̄rk vnd dor zu den
tms.

Man sal wiffen das elms koenigl
Van sal wiffen das elms koenigl
Wobder haff vñ tms. In M
zubun vñ tms. In M
hantzen garzen vnd In
den buden di dor lisse sten et
wie enhort h' hulaff van aellen
zu tm̄n vff achtal vnd mag in
vñ m̄rk dor vob aleckonffen
vor vñ m̄rk dor zu den tms
and dor zu den tms.

[k. 1] In hoc libro continetur census qui habetur foris civitatem in ortis in casis et in domibus confectus, anno Domini M CCC LXXIII [1374].

1. Notando dominam Goswinsche habere 1½ mr. census in domo sive in casa Jacobi Gropingiter contra sanctem Jacobum¹, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

2. Notando dominam de Starkeschen liberavit ad se partem in uno orto in Reynevelt² a Arnt Boye. Et ipsam domina tenebitur stare pro censu. Item eadem domina liberavit ab eodem partem de uno granario.

3. /=Notando dominum Radeke Vrowendorf³ habere 1½ mr. censem in orto Hanneke Willekens super Hundebekē⁴, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

4. Notando ^aHartwicum Betken^{-a5} ^bHartwici Betken filium^{-b} habere novem fert. censem hereditarium in orto Claus Mychaelis de Schonemoer⁶, qui ortus prius fuit Smachthagen, dando Pasche et Mychaelis.

^{a-a} *Wpis inną ręką, na razurze.*

^{b-b} *Wyrazy nadpisane, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim, inną ręką.*

¹ Kościół św. Jakuba, zlokalizowany na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992, s. 158.

² Ulica Reinfelt, położona na skraju Przedmieścia wschodniego. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

³ Radeko Vrowendorf, rajca 1374–1382. R. Czaja, *Urzędnicy miejscy Elbląga do 1524 roku*, Elbląg 2010, s. 188.

⁴ Strumień Hundebekē, dziś już nieistniejący, wypływał z północno-wschodnich rejonów Wysoczyzny Elbląskiej, na terenie przedmieścia Elbląga przecinał ulice Neugut i Reinfelt, następnie skręcał na południe, płynął równolegle do Grobli Młyńskiej, opływał miasto od strony północnej i na terenie Łasztowni uchodził do rzeki Elbląg. K. Soecknick, *Die Wasserläufe Elbings seit der Ordenszeit*, Elbinger Jahrbuch, H. XIV, 1937, s. 220.

⁵ Hartwich Bedeke, rajca 1353–1370, burmistrz 1371–1388. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

⁶ Obecnie Zalesie, wieś położona 15 km na wschód od Elbląga.

5. / =Notando^a duos pueros Tidemanni de Brinke de ultima uxore habere pariter 1 mr. censum in orto Nyckel Hanikensteyn, qui prius fuit Johannis Huxer⁷⁷, dando Penthecoste. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

6. Notandum ^bcivitatem^b habere dimidie mr. ^chereditarium^c censum in orto Johannis filii domini Hildebrandi Colner⁸ circa sanctem Jacobum, dando Mychaelis et Pasche, ^dnunc Vedderen garde.^d

7. / =Notandum Johanem Saluelt habere 1½ mr. hereditarium censum in orto Johanis filii domini Hildebrandi Colner circa sanctem Jacobum, dando Mychaelis et Pasche.=/

8. / =Notandum Lifhardum filium domini Lifhardi⁹ habere dimidie mr. censum in orto Tidemanni Schelen in Galgow¹⁰, dando Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

9. Item predictus puer habet dimidie mr. censum in domo Claus Went super Koggen lastadie¹¹, dando Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.

10. Notandum dominum Hartwicum Bedeke habere duarum mr. censum in orto Westuali in Reynevelt in acie circa Aggerem¹², dando Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Et est primus post civitatem.

^a Obok na marginesie odciśnięta w czarnym tuszu XIX-wieczna pieczęć Archiwum Miejskiego w Elblągu.

^{b-b} Wyraz nadpisany inną ręką nad skreśnięciem, odczytano: /Tideman Melle-/ , wzmiankowany jako rajca 1374–1385.

^{c-c} Wyraz dopisany na marginesie.

^{d-d} Wpis inną ręką.

⁷ Johannes Huxer, rajca 1388–1405. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

⁸ Hildebrand II Colner, rajca w latach 1371–1405. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 191.

⁹ Lifard von Hervorden, rajca 1359–1374. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

¹⁰ Być może chodzi o teren w pobliżu miejskiej szubienicy określanej jako Galgen, Galgenberg: P. Jeziorski, *Margines społeczny w dużych miastach Prus i Inflant w późnym średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, Toruń 2009, s. 435 i n.

¹¹ Łasztownia Kogi, stocznia położona na Przedmieściu północnym nad rzeką Elbląg, R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

¹² Wygon miejski położony we wschodniej i północnowschodniej części przedmieść: A. Semrau, *Beiträge zu Kunde der ältesten Orts- und Flurnamen in der Stadt Elbing und ihrer*

11. /=Notandum dominum Tidemannum de Mellen habere unam mr. censem in orto Petri Carpentarii super Galgow et in acie circa molendinum¹³, dando Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

12. /=Notandum ^{a-}dominum Johannem Stolten¹⁴ habere 1 mr.^{-a} censem in taberna Jacobi super Stouen¹⁵, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu. Et est primus post civitatem.=/

13. /=Notandum ^{b-}dominum Berthramum Bedeken^{-b16} habere 1½ mr. censem in orto Gereke Molner stante ex alia parte Prusie cimiterio¹⁷, dando Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

14. Notandum pueros domini Johannis de Ruden¹⁸ de prima uxore habent partier 1 mr. censem in domo^c Goswini Fabri foras Marketdor¹⁹, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

15. /=Notandum pueros domini Johannis de Ruden de prima uxore habent partier quatuor mr. census in orto Hanneconis Syfrides circa Aggerem sicut itur ad molendinum, qui prius fuit dominum Johannis de Rüden, dando

^{a-a} Wpis na razurze, inną ręką.

^{b-b} Wyrazy nadpisane inną ręką nad skreśleniem, odczytano: /-Johannem van [...]eren-/. Freiheit, Mitteilungen des Copernicus Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn, H. XXX, 1922, s. 64.

^c Obok, na marginesie znak: +.

¹³ Młyn nad Kumią. R. Kubicki, *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIII–XV w. (do 1454)*, Gdańsk 2012, s. 335–336.

¹⁴ Johann II Stolten, rajca 1371–1377, burmistrz 1378–1400. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 198.

¹⁵ Stobna, wieś na terenie Żuław w granicach patrymonium elbląskiego. W. Długokęcki, *Osadnictwo na Żuławach w XIII i na początku XIV w.*, Malbork 1992, s. 122 n.

¹⁶ Berthram Bedeken, rajca 1394–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

¹⁷ Cmentarz pruski wzmiankowany na żuławskim spisie czyszów z lat 1308–1310, położony na południowo-wschodnim krańcu przedmieścia rozciągającego się przed Bramą Kowalską, A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, Elbinger Jahrbuch, Bd. IV, 1928, s. 21; M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten. Ein Beitrag zu Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, Danzig 1870–1871, s. 23.

¹⁸ Johannes von Ruden, rajca 1355–1374. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

¹⁹ Brama Targowa, znajdowała się w północnej części ulicy Stary Rynek. H. W. Hoppe, *Elbings Türme und Tore*, Westpreussen-Jahrbuch, Bd. 26, 1976, s. 66.

Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu, successive, qui dabit 5 mr. cum suo censu quod tunc dimidie mr. census sic solutus.=/

16. Notandum dominum Johannem Stolten habere 1½ mr. censem in domo Johannis Koggenmeistir stante super lastadia foris civitatem, dando Pasche. Reemi potest pro 15^a mr. addito censu et est primus post civitatem. ^bItem habet 1 mr. censem ibidem, dando Pasce. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.^b

17. /=Notandum Jacobum Volmersteyn²⁰ habere ^ctrium^c mr. censem in horreo laterum²¹ Heleri circa sanctem Georgium²², dando Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Et est primus post civitatem.=/

18. /=Notandum Johannem Rauensberg habere 1½ mr. censem in domo Johannis Permentarii foris civitatem sicut itur ad Novam Civitatem²³, dando Pasce. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

19. /=Notandum relictam Tymmen vam Kyle et eius pueros quos de eo habuit habere partier septem mr. censem in orto magistri Johannis medici²⁴ circa Aggerem sicut itur ad molendinum, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu et ad duo tempora. De illis septem mr. census Prippirnow duas^d ultimas mr. censem de sua peccunia comparavit vitricus puerorum iam dictorum.=//

[k. 1v] 20. Notando dominum Johannem Wulf²⁵ habere ^edimidie^e mr. censem in domo Nycholai Pictoris circa Aggerem sicut itur ad molendinum,

^a Liczba uzupełniona innym atramentem, pierwotnie 10 mr. Prawdopodobnie ingerowaną także w wysokość renty.

^{b-b} Późniejsze uzupełnienie.

^{c-c} Wpis na razurze.

^d Wstawiony znak: +.

^{e-e} Wyraz nadpisany nad skreśleniem /-unius-/.

²⁰ Jacobus Volmerstein, rajca 1364–1397. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 188.

²¹ Cegielnia położona na wschód od szpitala św. Jerzego. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

²² Leprozorium św. Jerzego, położone na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

²³ Nowe Miasto Elbląg.

²⁴ Być może Jan Wahl, wzmiarkowany w połowie XIV w. M. Broda, *Lekarze w państwie zakonu krzyzckiego w Prusach XIV–XV w.*, Kraków 2012, s. 180.

²⁵ Johannes Wulf, rajca 1369–1393. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 201.

dando^a Mychaelis^b. Sed illa dimidia mr. est census hereditarius et potest reemi pro 9 mr. addito censu.

21. Notandum Hermanum de Lubeke habere ^cquinque^c mr. censem in^d orto ^eet brasiatorio^e Nykel Hanigesteyn, dando ^fMartini^f. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Iste ortus prius fuit Johanis Huxser.

22. Notandum Jacobum Volmersteyn habere dimidie mr. censem^g in domo Nickel Mathies, dando Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu. Et est extra Marketdor citra lastadiam.

23. Notandum dominum Zedeken²⁶ habere duarum mr. censem in orto Nyckel Helmsmit circa molendinum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro decem mr. addito censu.

24. /-Notandum dominum Radekonem²⁷ habere tres fert. cen.-/

25. Notandum pueros domini Johannis de Ruden de sua prima uxore habere trium fert. censem in orto^h i-Hinricⁱ czu Brengir circa Aggerem sicut itur ad molendinum, dando Penthecoste. Reemi potest pro 8 mr. et est primus post sanctem Georium²⁸.

26. /=Notandum dominum Radeconem Vrowendorf habere dimydie mr. censem in orto Claus Rodewinkel circa molendinum, dando Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu et est primus post civitatem=/.

^a *Dalej* /-Pasche et-/.

^b *Dalej* /-de quo dimidia mr. potest reemi pro 5 mr. addito censu-/.

^{c-c} *Wpis na razurze*.

^d *Wyraz nadpisany*.

^{e-e} *Wyrazy dopisane na marginesie, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim*.

^{f-f} *Wyraz nadpisany inną ręką nad skreśnięciem* /-Pasche et Mychaelis-/.

^g *Dalej* /-in orto et-/.

^h *Dalej* /-Nyckel-/.

ⁱ *Wyraz dopisany na marginesie, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim*.

²⁶ Dominum Sedeken, rajca 1374–1378. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 197.

²⁷ Radeko Vrowendorf. Zob. przypis nr 3.

²⁸ Kościół św. Jerzego, zlokalizowany na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 151.

27. /=Notandum quod dominus Tydemannus Rouber²⁹ habet trium mr. censum in orto Brun Aurifabri, Evert Aurifabri, Heyne Brunsberg, Godeke van der Lauke, Claus Brunsberg, qui ortus quondam fuit Slochow, dando Mychaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

28. /=Notando quod Arnt Rouber habet 5½ fert. censem in orto Petri Wegener, qui quondam fuit Claus Ryngen, sicut itur ad molendinum, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

29. Notandum dominum ^aJohannem ^b-de Heruordia^{b30} habere duarum mr. censem in taberna Jacobi super Stoue, dando Mychaelis Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

30. /=Notandum Hinricum de Campen, aurifabrum habere 4½ mr. censem in orto Tydemanni, qui prius fuit Clauconis Longi, circa Aggerem, sicut itur ad molendinum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu=/.

31. Notandum dominum Tydemannum de Mellen³¹ habere duarum mr. censem hereditarii in orto Petri Grunow stante econtra^c ortum domini plebani, dando Pasche et Mychaelis.

32. Notando dominum Tidemannum Rouber habere trium mr. censem hereditarii in orto Claus Pastoris stante econtra Aggerem sancti Georii, dando Pasche et Mychaelis. Et iste ortus prius fuit domini Nycholai Sydelman.³²

33. Notandum pueros domini Johannis de Rüden de sua prima uxore habere partier trium mr. censem in domo Tydemanni Goltslegir stante circa pontem

^a Wyraz nadpisany.

^{b-b} Wyrazy nadpisane nad skreśnięciem /-Erenfrit-/.

^c Pierwsza litera wyrazu nadpisana nad /-g-/.

²⁹ Tideman Rouber, rajca 1359–1378, burmistrz 1379–1385. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

³⁰ Johannes von Hervorden, rajca 1373–1382, burmistrz 1383–1398. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

³¹ Tideman Mellen, rajca 1374–1385. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 193.

³² Brak wzmianek potwierdzających sprawowanie urzędu rajcy.

lapideum³³, sicut itur ad Novam Civitatem, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

34. /=Notandum dominum Tydemannum Rouber et Marquardum Kannengiser habere coniunctim dimidie mr. censem in domo magistri Johannis Koggenmeistir stante super lastadiam, dando Michaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

35. Notandum Heyne Rauensberch habere 1 mr. censem in domo magistri Johannnis Koggenmeister super lastadia, dando Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu. Item habet 1 mr. censem in alia sua hereditate ibidem que quondam fuit Claus Spoen, dando Mychaelis. Reemi potest ut prius.

36. /=Notandum quod Arnt Rouber habet $\frac{1}{2}$ ^a mr. censem in orto Hinrici Grawen in Grubenhagen^{b34} Mychaelis^c. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu=///.

[k. 2 r] 37. /=Notandum quod domina Gerdrudis Roubersche habet 1 mr. censem in duobus mansis Willam Borchgreue in villa Damerow³⁵, dando Penthecoste. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

38. /=Notandum dominum Hinricum Damerow³⁶ iuniorem habere 1 mr. censem in domo Johannis Nyemarkit, ollifusoris^d stante econtra sanctem Jacobum, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

^a *Wpis na razurze.*

^b *Dalej /-dando Pasce-./.*

^c *Dalej /-et Kathedre Beati Petri Apostoli-./.*

^d *Wyraz dopisany na marginesie.*

³³ Most nad kanałem Kumieli na Przedmieściu wschodnim, przed Bramą Kowalską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155–156.

³⁴ Ogrody na żuławskiej części patrymonium, rozciągające się na zachód od Wyspy Spichrzów. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 150.

³⁵ Dąbrowa, wieś na Wysoczyźnie Elbląskiej. W. Dlugokęcki, *Rolnictwo, hodowla, rybactwo i leśnictwo*, [w:] *Historia Elbląga*, t. 1, red. St. Gierszewski, i A. Groth, Gdańsk 1993, s. 187 i n.

³⁶ Heinrich II Damerow, rajca 1375–1388, burmistrz 1389–1407. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 186.

39. /=Notandum dominum Radecinem Vrowendorf habere $\frac{1}{2}$ mr. censum in orto Claus van deme Berge stante in acie circa Aggerem, sicut exitur versus molendinum a sinistris, dando^a Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

40. Notandum pueros domini Johannis de Ruden de prima uxore habere partier alteram dimidię mr. censum in orto Steffani Poloni stante retro sanctem Jacobum in der Hundegasse³⁷, dando Pasche et Mychaelis. Et est census hereditarius.

41. Notandum quod Willam Bylant habet septem mr. censum in orto magistri Johannis medici stante in acie circa Aggerem, sicut itur ad molendinum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu ad duo tempora simul et semel.^b

42. /=Notandum quod dominus Albertus Huxer³⁸ et dominus Albertus Striperok³⁹ habent partier $3\frac{1}{2}$ mr.^c censum in orto Hannconis Pistoris, qui quondam fuit Heyneke Gutenstat, stante super bonis Jurian de Bremen, dando Pasche. Reemi possit mr. pro 10 mr. addito censu.=/

43. Notandum dominum Johanem Kornegil⁴⁰ habere unius mr. censum hereditarii in orto Herman Schof, dando Pasche et Mychaelis.

44. /=Notandum Willam Bylant habere $\frac{1}{2}$ mr. censum in domo Tidemanni Smachthagen circa Aggerem stante, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

^a Dalej /-Penthecoste-/.

^b Na marginesie, z prawej strony kolumny znak pisarski.

^c Wyraz na marginesie, z prawej strony kolumny.

³⁷ Ulica Psia na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155.

³⁸ Albrecht Huxer, rajca 1365–1374. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

³⁹ Albert Striperok, w 1378 roku wzmiękowany jako kamłarz wewnętrzny. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199.

⁴⁰ Johann II Kornegel, rajca 1374–1392. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 191.

45. ^{a b}Notandum quod Engelke Smyt habet 7 fert.^b censem et dominus Johannes de Heruorden^c habet^d 7 fert. census in orto Hannekonis Pistoris, qui quondam fuit Heyneke Gutenstat, stante super bonis Jurian de Bremen, dando Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Et nullus predictorum debet alium in permissis ante ire.

46. ^eNotandum quod pueri domini Berthrami Bedeke videlicet Hartwicus et Gotfridus^c habet 1 mr. censem in domo Hoyer super lastadia, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

47. Notandum ^fGerdudim viduam domini Gerhardi Thorunensi⁴¹ habere 2^f mr. censem in orto Petri van Arnesdorf stante in fine circa superius molendinum⁴² a dextris, dando Mychaelis. Reemi potest mr. pro decem mr. addito censu.

48. /=Notandum Arnt Rouber habere 1 mr. censem in orto Claus Rodewinkel, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Et iste ortus stat circa molendinum.=/

49. /=Notandum dominum Hartvicum Bedike habere quatuor mr. reddituum in toto orto et in omnibus ^gedificiis de super stantibus Claus Wilde, qui prius fuerat Johanis Hasenberg stante circa Aggerem sicut itur ad molendinum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

^a Cała zapiska inną ręką na dolnym marginesie.

^{b-b} Wpis na razurze.

^c Dalej /-et Ambrosius-/.

^d Dalej /-pariter-/.

^e Nadpisane inną ręką nad skreśleniem /-Notandum quod dominus Zedeke-/ . Conrad Zedeke, rajca 1347–1366. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 202.

^f Wpis na razurze.

^g Wyraz poprzedzony /-h-/.

⁴¹ Gerhard von Thorun, rajca 1376–1384, burmistrz 1385–1394. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199

⁴² Młyn górny nad kanałem Kumieli. R. Kubicki, *Młynarstwo*, s. 441.

50. Notandum dominum ^aJohannem Rode⁴³ filii scilicet ^bJohannes et Gerardus^{b-a} habere 1½^c mr. censem in orto Hermanni Westuali stante super bonis Juriani de Bremen inter duo molendina a dextris, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

51. /=Notandum quod Hinricus filius Tilonis⁴⁴ quondam notarii civitatis habet trium mr. cum uno fert. censem in orto Hermanni Rauen stante in proximo circa cimiterium sancti Jacobi et qui quondam fuit Jacobi Papen, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 40 mr. addito censu.=/

52. /=Item habet 1 mr. censem in eodem orto dando Pasche et Michaelis. Reemi potest pro addito censu.=/

53. Notandum quod iuvenis Wycheman filius Wychemani van der Lippe, pictoris habet 1½ mr. censem in domo Johannis Permentarii circa Aggerem sicut itur in Novam Civitatem, dando Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.//

[k. 2 v] 54. Notandum quod iuvenis Lifhard^{d45} filius domini Lifthardi de Heruord habet trium mr. censem hereditarium in orto Claus Kessilberg, stante iuxta fossam Nove Cvitatis, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 18 mr. addito censu. ^eEt iste ortus nunc pertinent Johanni Cziterphenig.^e

55. Notandum Willam Bilant habere 16 sc. perpetuum^f censem in una casa stante super orto ipsius Willam^g Bilant et que est Hermmani Crudener, dando

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{b-b} *Nadpisane.*

^c *Wpis na razurze.*

^d *Pierwsza litera wyrazu na razurze.*

^{e-e} *Dopisane inną ręką.*

^f *Wyraz dopisany na marginesie.*

^g *Dalej /-Wills-/.*

⁴³ Johannes II Rote, rajca 1391–1407, burmistrz 1408–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 195.

⁴⁴ Pisarz miejski. J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa–Toruń 1990, s. 206.

⁴⁵ Lifard II von Hervordem, 1398–1405, burmistrz 1406–1421. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

Pasce et Mychaelis. Et est perpetuus. Item habet 16 sc. census perpetui in una casa Hermmani Seiler, stante in ibidem, in vicino, dando Pasce et Mychaelis.

56. /=Notandum domini ^aJohannem de Thorun^a habere ^bunam mr.^b censem in orto Gerd van Parcham, stante in Grubenhagen, dando Pasche^c Mychaelis. /-Reemi potest una mr. pro 10 mr. addito censu. Sed alia.-/ Et est census hereditarius et potest reemi pro 18 mr. addito censu.=/

57. Item dominus Johannis Thorn habet 5 fert. census in orto Johannis Westual stante in Grubenhagen hereditarii census dando Pasce et Mychaelis. Reemi^d potest mr. pro 18 mr. addito censu.

58. ^eNotandum Wernerum et Hermanum filiorum domini Arnoldi Rowbir^e habere duarum mr. censem in tota acie budarum Marquardi Kannengiser circa sanctum .s.[sic] Jacobum dando Pasce et Mychaelis, et est census hereditarius. Reemi potest mr. pro 18 mr. addito censu.

59. Notandum quod Wyse Claus habet ½ mr. censem in domo et curia Johannes Tunicht stante circa Aggerem sicut itur ad molendinum ultra sanctum Jacobum, dando Mychaelis et Pasce. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.

60. Notandum quod Wycheman filius Wychemani Pictoris habet ½ mr. censem in domo et curia Johannis Tunicht stante circa Aggerem sicut itur ad molendinum ultra sanctum Jacobum, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

61. /=Notandum dominum Albertum Oltman⁴⁶ habere 2½ mr. censem in domo Nickel Topper stante sicut itur ad Novam Civitatem, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

^{a-a} *Wpis na razurze.*

^{b-b} *Wpis na razurze.*

^c *Dalej /-et reemi-/.*

^d *Dalej /-m-/.*

^{e-e} *Nadpisane inną ręką, nad /-Notandum dominum Arnoldum Rouber-/.*

⁴⁶ Albert Altman, rajca 1376–1390. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

62. /=Notandum quod Willant habet duarum mr. censum in uno orto et in duabus domibus de super stantibus in der Kabdileergasse⁴⁷, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Et iste ortus est Hermanni Rouber.=/

63. /=Notandum Redeconem Vrowendorf habere unius mr. censum in duobus horreis laterum Johani^a Unrowen, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

64. Notandum dominum Hartwicum Bedeke habere 5 fert.^b censum hereditarium in orto Claus Vluggen stante iuxta Hundebek, dando Pasce et Mychaelis. Predictus ortus stat iuxta illum ortum, qui pertinet ad vicariam Tydemanni Roden.⁴⁸

65. /=Notandum Hinricum Grawen habere 1 mr. censum in orto Ryche Nyckel circa cymiterium sancti Jacobi, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

66. Notandum ^cquod dominus Johannes Monsterberg⁴⁹ habet 2½ mr. et 1 sc. censum hereditarium in orto Petri Hogewort stante ultra sanctum Jacobum in platea der Kabdileger et in quatuor budis desuper stantibus, dando Pasche et Mychaelis.

De anno Domini M CCC LXXVIII [1378]

^a Wyraz dopisany inną ręką, dalej /-Claus-/.

^b Dalej /-mr.-/.

^cc Wpis na razurze, inną ręką.

⁴⁷ Ulica na Przedmieściu wschodnim, później nazywana Garncarską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

⁴⁸ Fundacja na mocy testamentu z 1336 roku, zachowany w odpisie z ok. 1420 roku: APGd., 368/I, 113 (492/250), s. 267–268, wydany w *Codex Diplomaticus Warmiensis*, Bd. 1, hrsg. C. P. Woelky, J. M. Saage, Mainz 1866, nr 281, s. 463. W 1407 roku odnotowano wydatki na materiał przeznaczony na ubranie dla rajców, koszt pokryto ze środków fundacji: *Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414* (dalej cyt. NKR), wyd. M. Pelech, Toruń 1987–1989, nr 462, 464. W 1411 roku odnotowano wypłatę 2 grz. “In dy schillingkiste van Tideman Roden testament”. NKR, nr 1462. Na temat fundacji zob. P. Oliński, *Fundacje mieszczańskie w miastach pruskich w okresie średniowiecza i na progu czasów nowożytnych (Chełmno, Toruń, Elbląg, Gdańsk, Królewiec, Braniewo)*, Toruń 2008, s. 123–124, 228–229.

⁴⁹ Johan Monsterberg, rajca 1413–1435. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 193.

67. /=Notandum quod Willam Bilant senior habet unius^a mr. censum in orto Petri Hagewort stante ultra sanctum Ja[cobum]^b in platea der Kabildreier et in quatuor budis desuper stantibus, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. iuxta quod opertet addito censu.=/

68. /=Notandum dominum Redeconem Vrowendorf habere 1½ mr. censum in domo Alberti^c Katzhuet, muratoris stante in acie^d circa sanctum Jacobum sicut itur ad molendinum a dextris dando Mychaelis et Pasce. Reemendo mr. pro 10 mr. addito censu.=/

69. /=Notandum quod dominus Johannes de Heruordia habet duarum mr. censum in toto orto Heleri de Kreuetisdorp qui prius fuit Holcztten Czigiler, stante circa sanctum Georium, dando Johannis Baptiste. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu. Item habet ibidem 1 mr. censum dando Pasce reemi potest ut supra.=//

[k. 3 r] 70. Notandum dominum Tydemannum Rouber habere duarum mr. hereditarii censum in orto Hanneconis Wisen stante circa Aggerem sicut itur ad patibulum⁵⁰, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest simul et semel videlicet uno tempore mr. pro 18 mr. addito censu.

71. /=Notandum quod Arnt Rouber⁵¹ habet in Grubenhagen in duobus ortis domini Wicboldi Ouerhagen⁵² trium mr. censum dando Pasche et Mychaelis. Reemere potest mr. pro 18 mr. addito censu, illi duo orti habent quatuor iugera.=/

72. Notandum quod Lemmeke van der Lynde habet unius mr. censum^e in orto Hincze Künkenhagen stante circa Aggerem iuxta molendinum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

^a *Wpis na razurze.*

^b *Wyraz nadpisany.*

^c *Wpis na razurze.*

^d *Nadpisane nad /-retro-/.*

^e *Wyraz nadpiany, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

⁵⁰ Szubienica zwana Galgenberg. Zob. przyp. 10.

⁵¹ Arnold Rouber, rajca 1379–1382, burmistrz 1393–1416. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

⁵² Wicbold Ouerhagen, rajca 1369–1384. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 194.

73. Notandum Johannem^a Vrowendorf habere nouem fert. censem in orto
b-Heyne Syfrit^b qui prius fuit Tidemmani Verber stante in^c acie, dando Pasche
 et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

74. Notandum^d quod ^edominus Johannes de Thoron^e habet 1 mr. censem
 in orto unius qui dicitur ruye stante super bonis Jurian de Bremen, dando
 Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu. Et est primus post Georium.

75. /=Notandum dominam relictam domini Gerd Scheuen⁵³ habere 1 mr.
 censem in domo^f Hinrici Oelsleger stante in acie iuxta cimiterium sancti
 Jacobi econtra civitatem sicut descenditur ad sanctum Georium, dando
 Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

76. /=Notandum ^gJohannem Goswin^{g54} habere unius mr. censem in domo Claus
 Stolpman, ollifusoris stante in acie iuxta ortum sagittariorum⁵⁵ econtra sanctum
 Jacobum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

77. /=Notandum dominum Johannem de Heruordia^h habere ½ mr. censu
 in toto orto Andree, qui fuit notarius domini molendinatoris stante circa
 Aggerem sicut itur ad molendinum a sinistris, dando Mychaelis. Reemi potest
 pro 10 mr. addito censu.=/

78. Notandum Tidemannum Huge habere septem fert. censem in orto Mertin
 up deme Graben stante in proxima platea ultra sanctem Jacobum, dando
 Pasche et Mychaelis. De isto censu 1½ mr. est census hereditarius et unus fert.

^a *Wyraz nadpisany nad /-dominum Radeconem-/.*

^{b-b} *Wyrazy rozmyte.*

^c Dalej /-ort-/.

^d *Na marginesie obok znak: +.*

^{e-e} *Wyrazy nadpisane nad /-Ricwin de Brandenhof-/.*

^f *Wyraz nadpisany nad /-orto-/.*

^{g-g} *Wpis na razurze.*

^h *Nadpisane: r*

⁵³ Gerhard Scheue, rajca 1376. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 197.

⁵⁴ Johann Goswin, rajca 1394–1408. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 189.

⁵⁵ Ogród strzelecki. A. Semrau, *Die beiden Schiessgärten in der Altstadt Elbing*, Mitteilungen des Copernicus Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn, H. XXIX, 1921, s. 27–49.

potest reemi mr. pro 10 mr. addito censu. ^aMan sal wissen das, her Johan van Hervorde wittwe Katterine, her Tideman Nase⁵⁶ und Haseke Stubblew mit iren kindern haben 9 fert. czinsmmas garte etzwan Plateman stende als man geet von sancta Jacob tzu sundte Jurgen dando Pasche et Michaelis^a

79. Notandum quod Helerus de Kreuitisdorf habet in orto Tydeman Rotermunt 15 sc. censem hereditarium. Item habet in orto Hermani Rouber $\frac{1}{2}$ fert. censem hereditarium. Item habet in orto Martini Rassche 2 mr. censem hereditarium. De censu permisso /-predictus Helerus Kreuitisdorf vendidit domino Johanni de Heruordia $1\frac{1}{2}$ mr. censem hereditarium, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.-/

80. /=Notandum quod dominus Rudolfus de Melle⁵⁷ habet^b quatuor^c mr. censem in domo Claus Stolpmann, ollifusoris stante in acie iuxta ortum sagittariorum, econtra sanctem Jacobum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censem. Item habet 1 mr. censem in orto eiusdem stante circa Hundebek econtra ortum civitatis, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

De anno domini M CCC LXXIX [1379]^d

81. Notandum ^eJohannem^e Vrowendorf habere $1\frac{1}{2}$ mr. censem in orto Hanneconis Willeco in Reynefelt stante, qui prius fuit Ludeconis Swarcze et domine de Büren, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

82. /=Notandum^f ^gJacob Stolczen habere $4\frac{1}{2}$ ^g fert. censem in orto Claus Vectoris, qui quondam fuit Plateman, stante sicut itur de sancto Jacobo ad

^{a-a} *Tekst na dolnym marginesie, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^b *Dalej /-trium/-/.*

^c *Wyraz dopisany na marginesie.*

^d *Wpis na marginesie.*

^{e-e} *Wyraz nadpisany nad /-dominum Redeconem-/.*

^f *Na marginesie z lewej strony kolumny: Notandum i znak pisarski.*

^g *Wpis na razurze.*

⁵⁶ Tidemna Nase, rajca 1399–1422, burmistrz 1423–1432. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 194.

⁵⁷ Rudolf van Mellen, rajca 1376–1401. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 193.

sanctem Georium an der Breitengassen⁵⁸, dando Pasce et Mychaelis. Iste census est hereditarius et potest reemi mr. pro 18 mr. addito censu.=/

83. Notandum quod ^adominus Johannes de Heruordia habet ^aduarum mr. censem in orto Hanconis Totengreber stante in der Kabildreer strase circa sanctum Jacobum, dando Pasce et Mychaelis. Reemere potest divisim penes mediam mr. quamlibet mr. integrum pro 10 mr. addito censu.

84. /=Notandum quod Johannes Goswin habet duarum mr. censem in domo Johannis Brusen stante iuxta Humulam sicut itur ad Novam Civitatem, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

85. /=Notandum quod Lubbrecht^b Giselbrecht habet dimidie mr. censem hereditarium in orto Petri Tobringer stante adextris sicut itur ad molendinum circa Aggerem, dando Pasce et Mychaelis.=//

[k. 3v] 86. Notandum quod Willam Bilant habet 7½ fert. censem in orto Henrici Knobelouch stante iuxta molendinum ac circa dominum Johannem Trugehorn, dando Mychaelis et Pasche. Reemi potest pro 18 mr. addito censu.

87. Notandum quod Willam Bilant habet 1 mr. in duabus budis fratrum Petri Montag et Hinrici Montag stantibus in platea sicut itur ad parvam portam⁵⁹ Nove Civitatis, dando Pasche et Mychaelis. Reemendo uno tempore pro 10 mr. addito censu.

88. Notandum dominum Tidemannum Roubert habere unius mr. hereditarium censem in orto Petri Rynnewater et in uno horeo feni stantibus in acie circa Aggerem sicut itur ad molendinum dando Pasche et Mychaelis.

^a Wpis na razurze.

^b Dalej /-ha-/.

⁵⁸ Ulica Szeroka, położona na Przedmieściu północnym, łączyła kościół św. Jakuba z leprozoriem. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 151.

⁵⁹ Być może chodzi o ulicę, która prowadziła do Bramy św. Jakuba usytuowanej w północno-zachodnim odcinku obwarowań Nowego Miasta Elbląga, M. Toeppen, *Geschichte der räumlichen Ausbreitung der Stadt Elbing*, Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins, H. 21, 1887, s. 77; A. Semrau, *Die Beschreibung der Neustadt Elbing und ihres Gebietes im Mittelalter*, Mitteilungen des Copernicus Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn, H. XXXIII, 1925, s. 57.

89. Notandum quod Jacobus Molhusen, notarius noster habet 4½ mr. census hereditarii in orto et septem casis quondam domini Nycholai Bogener⁶⁰ stantibus ex alia parte cimiterii sancti Jacobi sicut descenditur per medium plateam versus sanctem Georium circa ortum puerorum domini Johannis de Ruden, dando Pasce et Mychaelis. Tres case stant in platea ad orientem et ille dant 2½ mr. census. Sed in platea versus occidentem stant quatuorum case et iste dant duarum mr. censem.

90. /=Notandum quod dominus Radike Vrowendorf habet duarum mr. censem in orto Johannis Dipenow, qui quondam fuit Hinkende Willeke stante super Hundebek, dando Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

91. Notandum quod ^adominus Johannes de Heruordia^a habet 2½ mr. censem hereditarium in toto orto Claus van dem Berge et Petri Vuet et in omnibus casis desuper stantibus, stante in acie in der Kabildreiergasse, dando Pasce et Mychaelis.

92. Notandum quod Willam Bilant senior habet 16 sc. et 8 den. census in duabus domibus et in ortis Johannis Schoneberg et Claus Ynburner stantibus circa Aggerem sicut exitur ad molendinum, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest iuxta computationem marce, mr. pro 10 mr. addito censu.

93. /=Notandum honestam dominam Katherinam Nyemeistirs habere unius mr. hereditarii censem in domo^b Henrici Oelslegers, stante in acie iuxta cimiterium sancti Jacobi econtra ortum sagittariorum, dando Pasce et Mychaelis.=/

94. /=Notandum Lambertum van der Lynde habere ^cunam mr.^c censem in domo^d Henrici Oelslegers supradicto, dando^e Pasche. Reemi potest divisim penes dimidię marcam et iterum in tantum marcam pro 10 mr. addito censu.=/

^a *Wyrazy nadpisane nad razurą odczytano: /-Hermanus ...-/.*

^b *Dalej /-et in orto-./.*

^c *Wpis na razurze.*

^d *Wyraz nadpisany nad /-orto-./.*

^e *Dalej /-Mychaelis et-/.*

⁶⁰ Nicolaus Bogener, rajca 1325–1353. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 185.

95. Notandum ^afilium domini Arnoldi Rowbers^a Hermanum Rowbir habere dimidie mr. censum in orto Reyneconis Duczendorf ac suorum puerorum, qui quondam fuit Hanconis Rungen, stante in Reynefelt sive Nyengude⁶¹, dando Mychaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.

96. /=Notandum Henricum Damerow iuniorem habere duarum mr. censum in orto Mathie Asscheman^b, qui quondam fuit Harvbinder, stante in der Horndegasse⁶² circa Hundebcke, dando Pasche et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

97. Notandum dominum Tidemannum Rouber habere dimidie mr. censum in uno parvo ortulo Pauli Carpentarii, stante in orto qui quondam fuit Slochow, dando Pasche et Mychaelis.^c

98. Notandum Tidemannum Damerow habere 3 fert. censum in orto Petri Steynort circa curiam Jurian de Bremen, dando Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Et est post Jurianum de Bremen.

99. Notandum quod Johannes Wachsemüt^d.

100. Notandum dominum^e Hartwicum Bedeke⁶³ habere unius mr. censum in orto Hanneke Vlugge, stante in Reynefelde, dando Pasche. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

101. Notandum Hanneconem Bremen habere 1 mr. et sc. quatuorum censum hereditarium in orto Pauli Anesorge^f, stante circa Aggerem a sinistris sicut exitur ad molendinum, dando Pasche et Mychaelis.//

^{a-a} Nadpisane, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

^b Dalej /-dando-/.

^c Na marginesie z lewej strony kolumny hereditarium ze znakiem pisarskim.

^d Zapiska urwana, poniżej kilka niezapisanych wersów.

^e Wyraz zapisany pod zapiską, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

^f Wyraz wpisany na marginesie, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

⁶¹ Ulica Neugut, położona na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

⁶² Ulica Psia. Zob. przypis nr 37.

⁶³ Hartwig Bedeke, rajca 1353–1370, burmistrz 1371–1388. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

[k. 4r] 102. Clauco Brunswic habet $\frac{1}{2}$ mr. censem in buda Bertolt Carpentarii^a, stante in orto civitatis iuxta ortum sagittariorum, dando Pasche. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.

103. /=Man sal wissen das, Waschmüt der hat vorlegin Godeke Haken unde syner muter uf syme garten, den her hat an der Hundebcke drier rutem lang unde $1\frac{1}{2}$ ruten breit czu irer beider leben unde nicht lengir.=/

104. Notandum quod dominus Arnoldus Rouber habet $\frac{1}{2}$ mr. censem in orto Johannis Boumgarte in Breitengassen, dando^b Michaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.

105. Item habet $\frac{1}{2}$ mr. censem in orto Johannis Rolike, stante in der Hundegasse, dando Pasce et Michaelis et est census hereditarius.

106. Item^c habet $\frac{1}{2}$ mr. censem in orto Henrici Myrow, stante in bonis Jurian van Bremen, dando Michaelis. Reemi potest pro^d 5 mr. addito censu.

107. /=Notandum quod Metta relictia Hinrici Fabri habet 3 fert. censem hereditarii in orto Johannis Strufe, circa sanctem Jacobum, dando Pasche. Illa muliere defuncta tunc iste census debet succede ad^e ad suos proximiores.=/

108. /=Notandum quod Gerke schulteti Martini filius de Tolkemyte^f 3 fert. censem hereditarii in orto Johannis Strufe, circa sanctem Jacobum, dando Michaelis.=/

109. /=Notandum quod Willam filius domini^g Johannis de Ruden habet $\frac{1}{2}$ mr. censem in dimidio granario Johannis Vluggen, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

^a Pierwsze r w wyrazie nadpisane.

^b Dalej /-Pasce et-/.

^c Na marginesie obok „R”.

^d Dalej /-10-/.

^e Dalej /-Johanem Saluelt-/.

^f Wyraz na marginesie.

^g Dalej /-domini-/.

110. Notandum quod ^aJacobus, Claus Roden filius^a, habet 1½ mr. censem in orto Johannis Hollander in Grubenhagen, qui prius fuit Jacobi Lange, dando Pasce et Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. 5 addito censu.

111. /=Notandum ^bJacobum Glogow^b habere alteram dimidiam mr. census hereditarii in orto Johannis Gipeswolt, stante in Grubenhagen, dando Pasce et Michaelis.=/

De anno Domini M CCC LXXXI [1381]

112. Notandum ^cPetrum Zukow^c habere unius mr. censem in orto Heyne Prangow in Galgow stante, dando Pasche et Michaelis. Et est census hereditarius.

113. Ulrich Ulrichs⁶⁴ hath 1 mr. erbeczins in eyme garten in der Kabildreyergasse gelegen, nehst by der Hundebcke. Pasce et Michaelis.^d

114. Dy frauwe Barbara, her Johan van Thoruns wytwe hat 1 mr. erbetzins in eyme gartin nebst bym gartin hi vor geschrieben czur statwert Pasce und Michaelis.^e

115. Notandum quod Johannes Kolner habet 1 mr. censem in quatuor budis Petir Hued, stante circa ortum Gristow, dando Pasce et Michaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

116. Notandum dominum Johanem Stolte habere ½ mr. censem in domo dimidia Claus Scharpenort^f stante super lastadia, dando Michaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

^a *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{b-b} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{c-c} *Wpis na razurze, inną ręką. Dalej wers nazury.*

^d *Wpis na razurze.*

^e *Wpis na razurze.*

^f *Dalej /-dando Michaelis-/.*

⁶⁴ Ulrich Ulrichs, wójt 1426. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 200.

117. Notandum quod Henricus Monich⁶⁵ habere 1 mr. censum in orto ^aet duabus casis^a Jurian Runge, stante circa Dybetam⁶⁶ sicut itur ad Patibulum, dando Michaelis et Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 15 mr. addito censu.

118. /=Notandum dominum Jacobum Volmersteyn habere unius mr. censum in duabus casis Tideke van Kassen, bursatoris, stantibus retro ortum sagittariorum econtra sanctum Jacobum, dando in Nativitatis Christi et Johannis Baptiste. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

119. /=Notandum quod Cuneco, filius domini Sedeke habet unius mr. censum hereditarium^b in orto Otto van Sancz, stante in Reynefelt, dando Pasche.=/

120. /=Notandum dominum Arnt Rouber habere ½ mr. censum in orto Claus Breker, stante in bonis Jurian van Bremen, dando Penthecoste. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

121. Notandum quod ^cNiclos Stubbelow habet^c unius mr. censum hereditarium in orto Ottonis von Santz, stante in Reynefelt, dando Pasche.//

[k. 4v] 122. /=Notandum dominum Arnoldum Röber habere dimidie mr. censum in duobus ortis Petri Rychenow, qui orti prius pertinebant ad Hinricum Ascheman, dando Michaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

123. Notandum ^fparochialem ecclesiam Sanctum Nicolai^{g67} habere^f dimidie mr. censum in orto Reyneke Dutzendorf, stante in acie super Reynefelt, dando Michaelis. Reemendo pro 5 mr. addito censu.

^{a-a} Wpis na marginesie, wstawiono do tekstu zgodnie ze znaczeniem.

^b Wyraz nadpisany.

^{c-c} Wpis na razurze, inną ręką.

^c Zapiska na dolnym marginesie.

^{f-f} Wpis na razurze, inną ręką.

^g Wyraz nadpisany.

⁶⁵ Heinrich Monch, rajca 1383–1414. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 193.

⁶⁶ Grobla Złodziejska, ulica na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

⁶⁷ Kościół parafialny Starego Miasta Elbląga.

124. /=Notandum quod Johanes Duetz habet dimidie mr. censem in orto et in domo Petri Tobringer, stante in acie circa Aggerem sicut itur ad molendinum^a b-a dextris^b dando Pasce et Michaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

125. Notandum Hinricum cum fratribus dicti^c Kiel habere 1 mr. censem in orto Hermanni Wackerow, stante a sinistris sicut exitur ad curiam Jurian van Bremen, dando Michaelis. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.

126. Notandum ^dPetrum Zukow^d habere ^eunam mr.^e et 8 sc. censem hereditarii in orto Claus vam Stüme, stante in acie circa Aggerem sicut itur in Novam Civitatem, dando Pasche et Michaelis.

127. ^fNotandum dominum Werner Trugehorn⁶⁸ filius videlicet Wernerum habere^f 7 fert. censem hereditarium in orto Mychaelis vam Dutzendorf, stante circa Aggerem sicut itur in Novam Civitatem, dando ^gPasce et Michaelis.^g

128. /=Notandum quod Hanco et Clauco, filii Claus Witten habent 1 mr. censem^h in orto Hanneconi Wildenberg, stante circa ortum Bylandis dandoⁱ Mychaelis. Reemi potest pro 13 mr. addito censu.=/

De anno Domini M CCC LXXXII [1382]

129. /=Notandum ^jdominum Johanem de Heruorde habere 1 mr.^j censem in orto Katherine, relicte Andree, qui fuit scriptor domini magistri molendine⁶⁹,

^a Dalej /-a sinistris-./.

^{b-b} Wyrazy na marginesie, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.

^c Wyraz nadpisany, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.

^{d-d} Wpis na razurze, inną ręką.

^{e-e} Wpis na razurze, inną ręką.

^{f-f} Wpis na razurze, inną ręką.

^{g-g} Inną ręką.

^h Dalej mr. censem.

ⁱ Dalej /-Pasce et-/.

^{j-j} Wpis na razurze, inną ręką.

⁶⁸ Werner Trugehorn, rajca 1361–1364. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199

⁶⁹ Mistrz młynski, urzędnik komturstwa elbląskiego, zajmujący się administracją młynów. R. Kubicki, *Młynarstwo*, s. 173.

stante sicut exitur ad molendinum circa Aggerem a sinistris, dando Pasce. Reemi potest pro 10 mr. addito censu.=/

130. /=Notandum dominum Arnoldum Rouber habere trium mr. censem in altera dimidiam hereditate Mathie Roten, stante extra Marketdör sicut exitur a sinistris, dando Mychaelis. Reemi potest divisim mr. et successive quelibet mr. pro 10 mr. addito censu.=/

131. /=Notandum Johannem Ruden^a habere 1½ mr. censem in tribus budis et in orto Heyne Swarten muratoris, stante econtra ortum civitatis sicut a sancto Jacobo itur ad sanctem Georium, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

132. /=Notandum quod dominus Rudolfus van Mellen habet duarum mr. censem in orto Henrici Grawe, stante in Grubenhagen, dando Pasce et Mychaelis. Reemi potest mr. pro 13 mr. addito censu.=/

133. Notandum dominum Gerhardum Thorun habere 20 sc. censem hereditarii in orto et in casa dusuper stante Hensel Steynbrucker, stante in platea iuxta ortum ac casis Willam Bilandis ad dextram manum sicut exitur ad molendinum, dando Pasche et Mychaelis.

134. Notandum Hermannum de Lubic habere quatuor mr. censem in duobus ortis Hennyng Czitterphennyg, stantibus iuxta aquam Humele, dando Mychaelis et Pasce. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

135. Notandum quod Tidemannus Glambeke habet duarum mr. censem hereditarium in duobus ortis Hincze Meyboum et Petir Pint stantibus in una acie iuxta Aggerem furum manu consolidam, dando Mychaelis et Pasce.//

[k. 5r] 136. /=Notandum quod Euerd Medric habere duarum mr. censem in orto Herman Rouers et in duabus domibus desuper stantibus in der Kabildreiergasse, dando Mychaelis et Pasce. Reemi potest 1 mr. pro 10 mr. addito censu.=/

^a Wyraz nadpisany, wstawiono do tekstu zgodnie ze znaczeniem.

137. /=Notandum Katherinam filiam Heyne Rauensberch habere 1 fert. censem in orto Kerstan Holczite, stante a sinistris circa Aggerem sicut exitur versus molendinum, dando Mychaelis. Reemi potest pro 2½ mr. addito censu.=/

138. Notandum ^aNicolaum Steynhayn habere 3 fert. ^acensus hereditarii in duabus budys domini ^bHildebrandi Kolneris^{b70}, que stant retro chorum sanctum Jacobi prope orthum ^cdomini Petri Benefeld^{c71}, dando Pasche et Michaelis.

139. /=Item idem Johani Biland habere ½ mr. censem in eiusdem duabus budis dando Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 5 mr. addito censu.=/

140. /=Item notandum predictum Johannem habere ½ mr.^d censem hereditarii in Michils Duben bude do by Alderneyst, dando Pasche et Michaelis.=/

141. /=Item habet Johannes Biland in eadem buda Michel Duben ½ mr.^e Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 5 addito censu.

142. Item ^fFrederich Lengefeld habet 10 sc.^f censem hereditarii in buda ^gHans Backers^g dando Pasche et Michaelis.

143. Item^h Frederich Langefeld habet 9 sc. censem hereditarii in buda Lorens Gerkens dando Pasche et Michaelis et haec buda cum budam medietate est sub uno tecto.

144. /=Notandum Martinum Krummendig habere 1 mr. censem in domo stante in acie an der Koggen lastadie, ⁱque est Hannes Herrendorfⁱ. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Terminus Martini.=/

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{b-b} *Wpis na razurze.*

^{c-c} *Wpis na razurze.*

^d *Nadpisany wyraz nieczytelny /-liber-/ [?].*

^e *Dalej /-reemi potest pro 5-/.*

^{f-f} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{g-g} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^h *Zapiska połączona linią z poprzedzającą, dopisana na dolnym marginesie.*

ⁱ⁻ⁱ *Wyrazy wpisane poniżej zapiski, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.*

⁷⁰ Hildebrand II Kolner, rajca 1371–1405. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 191.

⁷¹ Peter Benefeld, rajca 1416–1420. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

145. Notandum^a ecclesiam parochialem sancti Nicolai^b habere 9 sc. censum hereditarii in domo ^cMichil Andree^c, stante in acie an der Koggen lastadigen [s]^d dando Martini.

146. /=Notandum Tydemanum Glambeken habere 1 mr. censum in domo Johannis Herderi^e doleatori stantis econtra cimiterium sancti Jacobi, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

De anno Domini M CCC LXXXIII [1383]

147. Notandum dominum Gerhardum de Thorun habere ½ mr. census in altero dimidio^f iugere Claus Berndeshagens in Reynenvelt, dando Michaelis. Reemi potest ½ mr. pro 5 mr. addito censu.

148. Notandum ^gHase Jocab^h Stobbelouwen wittwe^g cum pueris eius Gerdrut et Andrisⁱ habent duarum mr. censum in toto ortho Albrecht Katzhutes et in omnibus edificiis inibi stantibus, qui orthus iacet retro sanctum Jacobum by der Pepirgassen⁷², dando Pasche et Michaelis. Reemi potest quilibet mr. successive^j pro 12 mr. addito censu et hoc simul et semel.

149. /=Notandum Wernerum Wesseling⁷³ habere ½ mr. censum in ortho Hanneke Blasholtes by dem Dyfdamme, dando Pasche. Reemi potest ista dimidia mr. pro 5 mr. addito censu.=//

[k. 5v] 150. /=Notandum filios Wynandi van Kroschen, quos procreavit ex filia Aspelanys habere duarum mr. censu in toto ortho Hynrik Kynbardis

^a Dalej /-Martinum Krummedig-/.

^{b-b} Wyrazy nadpisane nad skreśnięciem, inną ręką.

^{c-c} Wpis na razurze, inną ręką.

^d Dalej razura, odczytano: Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

^e Wymazane: stantis.

^f Dalej /-manso-/.

^{g-g} Wpis na razurze, inną ręką, wyraz Jocab nadpisany.

^h Wyraz nadpisany.

ⁱ⁻ⁱ Nadpisane.

^j Wyraz podkreślony kropkami.

⁷² Ulica Pieprzna, położona na Przedmieściu wschodnim, za kościołem św. Jakuba. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

⁷³ Werner Wesseling, rajca 1380–1402. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 201.

by der Breytengassen, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest quelitet mr. pro decem mr. addito censu.=/

151. /=Notandum quod filii Bertholdi Prusen habent quinque fert. censum in Engelke Gropengisers buda apud cimiterium sancti Jacobi, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

152. Notandum dominum Gerhardum de Thorun habere 4 sc. hereditarios in buda Lemmeke Fabri, stante in platea proximiori prope Stromeschengassen⁷⁴, dando Pasche et Michaelis.

153. /=Notandum ^aquod Nicolaus^a van Krossen quos genuit ex filia Aspelani habere quinque fert. hereditarii censum in ortho Koneke Ploten, iacente in der Breytenstraten, dandum festo sancti Michaelis.=/

154. Notandum^b ^cdominum Johannem Roden habere^c wittwe^d ^eunius mr.^e hereditarii census in ortho Heynrici Schonewolt^f in Grupenhagen in proximo apud orthum Claus Wulfes, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 18 mr. addito censu.

155. /=Notandum dominum Johannem de Heruordia habere duarum mr. censum in quatuor budis et uno granario Nicolai Grothen apud ecclesiam sancti Jacobi, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

De anno Domini LXXXIIII [1384]

^{a-a} Wyrazy nadpisane, w stawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim w miejscu /-filios Wyneken/-.

^b Na marginesie obok: No.

^{c-c} Wpis na razurze, inną ręką.

^d Dopuszczane inną ręką.

^{e-e} Wpis na razurze, odczytano: quinue.

^f Wpis na razurze, druga sylaba wyrazu nadpisana.

⁷⁴ Ulica Stromeschengasse, położona na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155.

156. /=Notandum ^a-Haseke Jacob Stobbelouwen ^b-wittwe cum pueris eius Gerdruit et Andreas^{ba} habere unam mr. censum in ortho Hermanni Bergkow, iacente boben den Pfyfenborn, dando Martini. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

157. Notandum ^c-dominum Johannem Rode^c wittwe^d habere unam mr. census hereditarium in ortho Laurencii Schonenwese, ^enunc Hanneke Lange, czymmerman^e, iacente uff der Hundebcke dando Pasche et Michaelis.

158. /=Notandum Willam von Ruden habere unam mr. censum in ortho Claus Czubrengirs circa Aggerem molendini, dando Penthecoste. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.=/

159. /=Notandum dominum Arnoldum Roubir habere ½ mr. censum in ortho Petir Wagenknechts apud molendinum, qui prius erat Hinczeiken up dem Berghe, dando Michaelis. Reemi potest pro quinque mr. addito censu.=/

160. /=Notandum Barbaram filiam Ottonis Melers habere unam mr. censum in buda Martini Rvedelers, stante apud Scherremechir sicut itur ad Novam Civitatem, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. 10 mr. addito censu.=/

De anno Domini LXXXV [1385]

161. /=Notandum quod Lubertus Gyselbercht habet dimidie mr. censum hereditarium in area Petri Czubrengirs iacente sicut itur a dextris ad molendinum circa Aggerem, dando Pasche et Michaelis.=///

[k. 6r] 162. /=Notandum honestam dominam relictam Wichir Watirs cum pueris secum in possessione sistentibus habere unam mr. censum in domo Hannus Herdir circa sanctum Jacobum sicut itur ad molendinum a dextris, dando Michaelis et Pasce^f. Et est census hereditarius.=/

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{b-b} *Wyrazy nadpisane, wstawione do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^{c-c} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^d *Wyraz nadpisany.*

^{e-e} *Dopisane poniżej zapiski, wstawione zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^f *Dalej /-Reemi potest/-/.*

163. /=Notandum honestam dominam relictam Wichir Wachirs cum pueris secum in possessione sistentibus habere unam mr. census hereditarii in domo Hannke Rauen circa sanctum Jacobum a dextris sicut itur ad molendinum, dando festo Michaelis.=/

164. /=Notandum Johannem de Thorun⁷⁵ habere 6 mr. hereditarii census in domo et in ortho Henrici Cleynenberch in proximo apud cimiterium pruthenorum⁷⁶, dando Pasche et Michaelis. Reemi possunt tres mr. divisam et quelibet per se mr. pro 18 mr. addito censu. Et alie tres simul uno tempore ut primum et addito censu.=/

165. Notandum ^aWulf Angkirsmyt^a habere quatuor mr. hereditarii census in duobus orthis us Nyckel des Heren et Heynekini Kreftiswolt et matris sue in Reynefelt, dando Martini episcopi, qui orthi prius erant Alberti Stirling^{bc}.

166. De premissis quatuor mr. debet habere domina Barbara relicta dominii Johanni de Thorun quinque fert. Martini episcopi. In duobus ortis antedictis et cum sequenti censu erit eque propinquus sed censem predictum debet ante ire^d.

167. Item de premissis quatuor mr. Wulff Ankirsmede ascriptus debet Ulrich Ulrichs habere 5 fert. super festo beati Martini episcopi. In duobus ortis antedictis et cum censu in medietate preterite debet circa eque propinquus sed censem quatuor mr. videlicet Wulf Ankersmydis debet ante ire.

168. Notandum dominum Gerhardum de Thorun habere 13 sc. hereditarii censem in ortho Petri Pichswartz et in domo circa Aggerem sicut itur ad^e molendinum in vincino^f apud Katzhude, dando Michaelis et Pasche. Et est hereditarius census.

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^b *Dalej razura, odczytano:* nostri concivis.

^c *Zapiska połączona liniami z dwiema wpisanymi poniżej.*

^d *Zapiska wpisana inną ręką na razurze.*

^e *Dalej /-mod-/.*

^f *Dalej /-ad-/.*

⁷⁵ Johan II von Thorun, rajca 1395–1401, burmistrz 1402–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

⁷⁶ Cmentarz pruski. Zob. przypis nr 17.

169. Notandum quod domina Tale uxor Hermanni von Monstir habet 20 sc. census hereditarii in toto ortho et in duobus budis Hanneken Borotin et Lamberti Fabri, dando Pasche et Michaelis. Et orthus iacet circa Aggerem^a a dextris sicut exitur ad molendinum in vincino ap[u]d domunculam Johannis Grünziden.

170. /=Notandum quod Tydeman Warnow habet 3 mr. censu in domo Engelke Ollifusoris stante foris civitatis econtra cimiterium sancti Jacobi, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 13 mr. et 8 sc. addito censu.=/

171. /=Notandum quod dominus Johannes von Heruorden habet 5 fert. census in aciali domo Johannis Stenbrugkir apud cimiterium sancti Jacobi sicut exitur a sinistris dando^b Michaelis. Reemi potest^c mr. pro 12 mr. addito censu. Item 1 mr. uf Michaelis die mr. vor 12 addito censu.=/

172. Notandum quod dominus Henricus Monch habet 9 fert. hereditarii census in grubenhagen Claus Vurman, qui grubenhagen prius erat dicti domini Henrici Monch, dando Michaelis et Pasche.

173. Notandum quod dominus^d Johannes^e de Heruorden^f habet ½ mr. censu in taberna Johannis Nadro czu der Stobe⁷⁷, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.

174. /=Notandum quod Mathias Langerake habet 1½ mr. czinses in orthis Katherine vidue Petri Borynsdorffis, tres fert. dando Michaelis et tres Pasche. Reemi potest pro dimidiis marcarum mr. pro 10 mr. addito censu.^g=//

^a Dalej /-molendini-/.

^b Dalej razura, odczytano: Pasche et.

^c Dalej /-quinque fert. uno tempore et iterum quinque fert. alio tempore-/-.

^d Wyraz nadpisany, ustawiiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

^e Dalej /-Erenfrit-/-.

^{ff} Wyrazy nadpisane nad skreśleniem.

^g Na dolnym marginesie razura, odczytano: De disse quatuor mr. de hot dominus Johannis de Thorun.... Wpis połączony linią na marginesie z zapiską nr 165.

⁷⁷ Stobna, wieś na Żuławach. W. Długokęcki, *Osadnictwo*, s. 125.

[k. 6v] 175. Notandum quod pueri Hannus Kemerers, Thomas et Katherina habent 1½ mr. census in domo Hannus Herden, stante recte^a econtra chorum sancti Jacobi, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu.=/

176. Notandum Godeken^b Damerow et Wernerum Droggehorn^c pariter habere ^{d-½} mr.^d hereditarii census, in duabus casis et uno ortho Laurencii Varwermaker stantibus in acie apud Wyllam Byland foris civitatis, dando 13 sc. Pasche et 13 sc. Michaelis.

177. /=Notandum dominum Rudolfum von Mellen habere duarum mr. censem in domo Hermanni Negeler, stante prope fossam civitatis ante Markendor, dando Martini et Penthecoste. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.=/

178. Notandum quod Hermannus de Lubic habet 16 sc. hereditarii censu in domo et in curia Johannis Bomgarden iacentibus ad sinistram manum iuxta Aggerem sicut itur ad molendinum, dando Michaelis 8 sc. et Pasche 8 sc.

179. Notandum ^e-Haseke Jacob Stobbelouwe ^f-wittwe cum pueris eius Gerdrut et Andreas^{fc} habent unam mr. census in domo, ortho et casa Hermanni Rouer, stantibus in platea Kabeldreger, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.

180. Notandum quod dominus^g ^h-Tydemannus Nase^h habet unam mr. census in ortho Johannis Mekelborch iacente in Reynefelt, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.

181. Notandum quod dominus Johanes von Heruorden habet unam mr. et 8 sc. hereditarii censu in domo et ortho Hermanni Stubeken et in casa Thewis

^a Dalej /-con-/.

^b Wpis na razurze, inną ręką.

^c Dalej /-privignus eius-/.

^{d-d} Wpis na razurze, inną ręką.

^{e-e} Wpis na razurze, inną ręką.

^{f-f} Wyrazy nadpisane, wstawione zgodnie ze znakiem pisarskim.

^g Dalej /-Johannes Heruordia-/.

^{h-h} Wyrazy nadpisane nad skreśnięciem.

Wenege Nickelsson stantibus apud Aggerem sicut itur ad molendinum, dando Pasche et Michaelis.

182. Item dominus Johannes de Heruorden habet unum fert. censu in dicta casa Thewis Wenege Nickelsson, dando Michaelis. Reemi potest pro tribus mr. addito censu.

183. /=Notandum quod Johannes Lumpe habet unam mr. censu in buda Martini Wedelers, stante apud Scherremechir sicut itur ad Novam Civitatem, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 10 mr. addito censu. Ista mr. et alia, qui habet Barbara filia Ottonis Melers in eadem buda nullam illarum aliam in reempcione debet ante ire=/
/

De anno Domini M CCC LXXXVIII [1388]

184. Notandum^a Jacobum Volmersten^b filium dominum Anthonii Volmerstein^b habere dimidia^c mr. censu^d in buda Hans Wulff^d econtra cimiteriorum sancti Jacobi in latere orthi sagitariorum, dando Purificationis Marie. Reemi potest pro 6^e mr. addito censu.

185. /=Man sal wissen, das Johannes Lumpe hat 1 fert. czins in dem huse Mertin Welers, als von der müre wegen, die Lumpe under Welers huse hat gemüret, czugeben uf Michaelis et Pasche. Abeczukoufen umme 4 mr. und dar czu den czins.=///

[k.7r] 186. /=Notandum quod Johanes Cruczeborg habet duarum mr. censum in toto grupenhagen Johannis Langeraken, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro duodecim mr. addito censu.=/
/

^a *Dalej /-dominum-/.*

^{b-b} *Wyrazy nadpisane, inną ręką.*

^c *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{d-d} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^e *Wpis na razurze.*

187. Notandum quod Johanes Ruden⁷⁸ a et filius eius Augustin^a habet unam mr. censum in domo et in ortho^b Heyne Swartzen stantibus apud budas sancti Olaui⁷⁹, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest bis mr. pro 12 mr. addito censu.

188. Notandum ^cquod dominus Johannes Raw^{c80d} habet unam mr. cenus in domo Johan Dregirs, que alias fuit Rosenblute, dando Michaelis. Reemi potest pro 12 mr. addito censu et stat in latere ubi^e Herman Negeler moratur.

189. Her Johann von Thoruns wytwe, frauwe Barbara hath 16 sc. erbeczins ym garten Hinric Doring uffem Reynefelde czu czinsen uf Michaelis.

190. Ulrich Ulrichs hath 16 sc. erbeczins ym garten Hinric Doryng uffem Reynefelde Michaelis und disir czins ist mittem czinse hir nebst vorgeschrieben gleiche nohe.

De anno Domini M CCC LXXXIX [1389].

191. Notandum quod dominus Johanes de Heruordia habet 8 sc. censum in acie Hermanni Stubeken et in proximiori casa aciei coniuncta, dando Miachaelis. Reemi potest pro 4 mr. addito censu et stant apud Aggerem sicut itur ad molendinum.

192. Notandum quod dominus Oltman habet dimidie mr. census in area Nicolai Qwand, stante^f siue iacente in platea dicta der Stormerschen, dando Michaelis. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

193. Notandum ^aHaseke Jocab Stobbelouwen wittwe cum pueris eius Gertrude et Andream^a habet dimidie mr. census in ortho Alberti Katzhüt^c iacente in der Pepirgasse, dando Pasche. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

^{a-a} Nadpisane, inną ręką.

^b Dalej /-s-/.

^{c-c} Wpis na razurze, inną ręką.

^d Dalej /-Margaretha, Barbara et Haseke-/.

^e Dalej /-n-/.

^f Dalej /-in-/.

⁷⁸ Johanes II von Ruden, rajca 1391–1426. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 190. Johan II von Ruden miał co najmniej dwóch synów, wzmiarkowanego Agustyna i Bartholomeusa: *Stadtbuch II*, nr 1951.

⁷⁹ Bractwo św. Olafa. M. Toeppen *Elbinger Antiquitäten*, s. 117.

⁸⁰ Johann II Rauen, rajca 1384–1410. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 195.

194. Notandum quod Hermannus de Luben habet unius mr. census in ortho Kerstiani Holtzten iacente^b econtra arvum quod dicitur Angir, dando Michaelis et Pasche^c. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.

195. Notandum^d quod Hannus Merun^e habet ½ mr. censu in uno orto^f Peter Retzkow^f iacente in Reynefelt, dando Pasche. Reemi potest pro 6^g mr. addito censu.

196. Notandum quod Jacobus Nicolai Roden filius, habet unam mr. censem in grubenhagen Eghardi Pluskendorp, qui alias fuit Jacobi Langen, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.

197. /=Notandum quod dominus Johanes Kornegel habet tres mr. hereditarium censu in orto Hannke Myrow in Grupenhagen, qui ortus prius erat dicti domini Johanis Kornegil, dando alteram dimidiam mr. Pasche et alteram dimidiam mr. Michaelis.=/

198. Notandum quod dominus Johanes Cornegil habet tres mr. census hereditarium minus fert. in orto Hanneke Myrow in Grupenhagen, qui ortus prius erat dicti domini Cornegil, dando dimidietatem censem Pasche et dimidietatem aliam Michaelis.//

[k. 7v] 199. Notandum^h domini Tydemanii Nasen^h habeⁱ dimidie mr.^j census in domo Petri Dörfbach foris Markentoer a latere dextro sicut exitur ad sanctum Georium^k, dando Michaelis. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

^{a-a} Wpis na razurze, inną ręką. Fragment od belouwen nadpisany.

^b Dalej /-econus-/.

^c Dalej /-dan-/.

^d Zapiska na razurze. Powyżej tylko częściowo czytelne louwe witwe cum puerorum suis Gertrud et Andream.

^{e-e} Wpis inną ręką. Dalej /-et Ambrosius-/.

^{f-f} Wpis inną ręką.

^g Wpis inną ręką.

^{h-h} Wpis na razurze, inną ręką. Dalej /-Drab...-/.

ⁱ Wyraz poprawiony.

^{j-j} Wpis na razurze.

^k Druga litera w wyrazie nadpisana, wstawiona zgodnie ze znakiem pisarskim.

200. /= Notandum quod dominus Johanes de Heruorden et Ambrosius habent unius mr. censem in ortho et in quatuor casis desuper stantibus Hildebrandi apud Aggerem in latere, quo pastores morantur, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.=/

201. /=Notandum quod dominus Johanes de Heruorden habet dimidie mr. censu in domo Nicolai Schonegke apud Aggerem molendini, dando Pasche. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.=/

De anno Domini etc. nonagesimo [1390].

202. Notandum ^aHaseken Jocab Stobbelouwche ^bwittwe cum pueris suis Gertrude et Andream^{ba} habere dimidie mr. census in ortho et edificiis desuper stantibus Alberti Katzhüt iuxta Pepirgasze, dandum Pasche. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

203. Notandum^c ^dquod domina Bilwerdirsche ^eet Hermanus^e filius suis^d habent pariter tres fert. hereditarii censem in dimidio ortho Hannekonis Wulf iacente uf dem Nuen Gute⁸¹ infra Johanem Bodeker et Wulf Ankirsmit, dando Michaelis.

204. /=Notandum quod dominus Henricus Damrow habet duarum mr. hereditarii censem in ortho et in domo Gerke Hoppeneri in Grupenhagen, dando Michaelis et Pasche.

205. Notandum quod Herman Negeler habet 20 sc. censi in domo Heyne Papeken super lastadiam ex parte muri quem Marquardus Norden inter^f eum et dictum Papeken murauit, dando Martini. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{b-b} *Wyrazy nadpisane, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^c *Dalej /-quod pueri domini Hartwici Bedeken p.a[?] magister Godfridus, Arnd, Hartwich, Jurgen, Albrecht, Nicolaus-./.*

^{d-d} *Wyrazy nadpisane nad skreśleniem.*

^{e-e} *Nadpisane.*

^f *Wyraz poprawiony z wyrazu infra.*

⁸¹ Ulica Neugut. Zob. przypis nr 60.

De anno domini etc. nonagesimo primo [1391] nichil^a.

De anno domini etc. nonagesimo seundo [1392].

206. /=Notandum ^bHaseke Jocob Stobbelouwen wittwe cum pueris suis Gerdrude et Andream^b habent dimidie mr. census in uno ortho cum duabus casis Steynbekesschen cum pueris, dando Pasche. Reemi potest pro sex mr. addito censu.=/

207. Notandum quod dominus Wenerus Dulmen⁸² habet duas mr. minus octo sc. hereditarii censu in casis et in ortho Hannekonis Plate iacente circa Diffdam⁸³ a sinistris sicut exitur, dando Michaelis et Pasche.

208. /=^cNotandum dominum Tydemanum Nasen et Johannem Merun emisse^c quinque mr. censu in tribus orthis Willam Byland iacentibus a dextris iuxta Aggerem ut itur ad molendinum sternentibus se ad Humulam^d, dando dimidietatem Michaelis et dimidietatem Pasche. Reemi possunt pro sexagesima mr. addito censu. Und van dissem vorgescribenen czinse sal haben her Tideman Nase dy czwei teil und Hannus Merun, daz dritte teil. ^eUnde^f in diesen vorgeschrifene 5 mr. czins hat Cordt Bylandt vorbunden 5 buden der in der Stormschen gasse stendeg und dorume so haben sie Cordt Bylande wedir dirlowbt und gegunst, das her diese vorschriebenen 5 mr. by marken mit sampt dem czinse allenczil^h mag abelosen, und auch ⁱdas herⁱ dy schune von den buden vorkawft hath.^e=///

[k. 8r] De anno Domini etc. nonagesimo tertio [1393]^j.

^a Wyraz w ramce.

^{b-b} Wpis na razurze, część nadpisana. Dalej /-et Ambrosius/-.

^{c-c} Wpis na razurze, inną ręką.

^d Wyraz wpisany na razurze, inną ręką, dalej pozioma linia.

^{e-e} Wpis inną ręką.

^f Wyraz nadpisany.

^g Wyraz nadpisany.

^h Wyraz nadpisany.

ⁱ⁻ⁱ Wyrazy nadpisane.

^j Znak na marginesie.

⁸² Werner I Dulmen, duchowny, syn rajcy Petera de Dulmen, w 1381 roku wzmiankowany jako wikariusz katedry fromborskiej. Stadtbuch II, nr 1117; T. Borawska, *Słownik biograficzny Kapituły Warmińskiej*, Olsztyn 1996, s. 50.

⁸³ Grobla Złodziejska. Zob. przypis nr 66.

209. /=Noandum quod Johannes Donre habet unam mr. censem in domo Johannis Steenbrugker in acie iuxta cimiterium sancti Jacobi, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.=/

210. Notandum quod ^adomina Barbara vidua domini^a Johannis de Thorun habet unam mr. census in casa et in ortho antiqui Schoneke proxime apud cimiterium Pruthenorum, dando Pasche. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.

211. Notandum quod ^bUlrich Ulrichs^b alteram dimidię mr. censu in ortho et in domo desuper stante Willam Hyntel iacentibus in der Grunesschen gassen⁸⁴, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.

212. Notandum quod ^cHermanus de Lubeck^c habet unam mr. census in buda Nicolai Schonegke stante in platea Kabeldreger, qui prius erat praedicti Hermanni de Lubeck, dando Michaelis. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.

213. Notandum quod ^dArnoldus Stangnyte habet^d unam mr. censu in buda ^eHannke Vicke^e stante in platea Kabeldreger, qui prius erat praedicti Hermanni de Lubeck, dando Michaelis. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.

214. Notandum quod Hermanus de Lubeck habet unam mr. censu in buda Hincze Lewen, stante in platea Kabeldreger, qui prius erat Hermanni de Lubeck praedicti, dando Michaelis. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.

215. Notandum ^fquod Hermanus de Lubeck habet quinque fert. censu in buda Kerstiani Helt in platea Kabeldreger, dando Michaelis. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.^{fg}

^{a-a} *Wyrazy nadpisane, inną ręką.*

^{b-b} *Wpis na razurze, inną ręką, dalej /-habet-/.*

^{c-c} *Wyrazy nadpisane na razurze, ustawione zgodnie ze znakiem pisarskim, w miejsce skreślenia /-Hermannus de Lubeck-/, na wymazanym Claus Volmersten.*

^{d-d} *Wyrazy nadpisane nad /-Hermanus de Lubeck-/.*

^{e-e} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{f-f} *Wpis inną ręką.*

^g *Zapiski nr 212–215 połączone pionowymi liniami po lewej stronie kolumny.*

⁸⁴ Ulica Zielona, położona na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 156.

216. Notandum quod dominus Johannis de Heruordia^a habent duarum mr. census in ortho et casa desuper stante Arnoldi Flars econtra orthum^b civitatis iacente, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.

217. /=Notandum quod Lifhardus de Heruorden habet unam mr. censu in orto et casis desuper stantibus Hincze Wizen in latere prope pastores, dando Pasche. Reemi potest pro 15 mr. addito censu.=/

De anno Domini nonagessimo quarto [1394].

218. Notandum quod dominus Werner Wesseling habet dimidie mr. censu in domo Hanneke Schonewalt Mekelborger stante penes domui Hinrici Colberg, dando Penthecoste. Reemi potest pro 6 mr. addito censu ^cund hir van sal^c-gotisheym Koseler habin dy drytteteil und Hannus Francke das virdeteil.^d

219. Notandum quod dominus Johannes de Thorun habet dimidie^e mr. censu in duabus budis et uno granario Kerstiani Kremer stantibus a dextris retro^f curiam stube sicud itur ad Novam Civitatem, dando Michaelis. Reemi potest ^gpro 6 mr.^g addito censu^h.

220. Von disen vorgescriben buden und spicher hat Kerstians son Claus dy helfee czu vorne her Johan Goswin ufglossen und dy hat her Johan Goswin vor uns syme vater wider uff gelassen.

221. /=Man sal wissen das Jacop vonⁱ Grymme hat eyne mr. czinsis in den ganczen^j ort garten an dem Difdamme Tydeman von Grymme syns bruder der^k

^a *Dalej /-et Ambrosius-/.*

^b *Nadpisane nad /-curia-/.*

^{c-c} *Wpis inną ręką.*

^{d-d} *Wyrazy dopisane na razurze, na dolnym marginesie, wstawione do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^e *Wpis na razurze.*

^f *Dalej /-ort-/.*

^{g-g} *Wpis na razurze.*

^h *Dalej pół wersu razury.*

ⁱ *Wyraz nadpisany.*

^j *Wpis na razurze.*

^k *Dwie ostatnie litery wyrazu na razurze.*

vorczu gehort hat irem vater, czugeben uff Michaelis. Abeczukoufen umme 14 mr. und den czins dorczu czugeben.=///

[k. 8v] De anno Domini XCV [1395].

222. Notandum quod Arnoldus Bauenhussen habet dimidie mr. censu in orto Nicolai Vrownborg circa Aggerem apud molendinum in bonis Jurian Bremen, dando Michaelis. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

223. Notandum quod dominus Johannes Rode ^a-filii scilicet Johannes et Gerrardus^a habet unam mr. census in duobus ortis Hermanni Byland et casis desuper stantibus prope apud cimiterium Pruthenorum, qui prius Korte Conrado pertinebat, dando Johannis Baptiste et Michaelis. Reemi potest mr. pro duodecim mr. addito censu.

De anno domini etc. XCVI [1396].

224. Notandum quod ^b-domina Barbara vidua^b domini^c Johannis Thoron habet dimidie mr. census in ^d-orto vidue Tylonis^d Schoneken iacenti^e in proximo latere cimiterii Pruthenorum, dando Nativitatis Christi. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

De anno Domini etc. XCVII [1397]

225. Man sal wissen, das her Johan von Thoron hat eyne mr. czinsis in dem wyngarten Johannis Steynbrugker legende an her Dyterichs von Logendorff⁸⁵, als der weg geit czu Serweyten⁸⁶, welcher wyngarte es vor gewest her Johan von Thoron vorgeschrieben, czu geben uff Vastelabend. Abeczukoufen umme 12 mr. und den czins darczu.

^{a-a} *Wyrazy nadpisane, wstawione zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^{b-b} *Wyrazy nadpisane, wstawione zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^c *Wýraz poprawiony, pierwotnie prawodpodobnie dominus.*

^{d-d} *Wpis na razarze.*

^e *Ostatnie litery wyrazu poprawione.*

⁸⁵ Dietrich von Legendorf, rycerz i dyplomata w służbie Zakonu (1360–1425). T. Borawska, Legendorf Dytrych, [w:] *Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 3: L–P, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 39–40.

⁸⁶ Sierpin. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 185–186.

226. Notandum dominum Tydemannum Wergmeister⁸⁷ habere dimidiam mr. hereditarii census in casa sua ^a-Martini Culmener^a, stante in platea retro orthum der Stromeschen, qui ortus^b nunc pertinent dicto domino Tydemanno, dando Pasche et Michaelis.

227. Item dictus dominus Tydemannus Wergmeister habet octo sc. census in praedicta casa Martini Culmener, dando Pasche et Michaelis. Reemi possunt pro quatuor mr. addito censu.

228. / = Man sal wissen, das her Johan von Thoron hat eyne halbe mr. czinsis in dem wyngarten Johannis Stenbrugger legende an her Dyterichs von Logendorff, als der weg get czu Sarweyten, welchir wyngarte es vor gewest her Johan von Thoron vorgeschrrieben, czu geben uff Ostern. Abeczukoufen umme 6 mr. und den czyns dorczu czugeben. = /

229. / = Man sal wissen, das Herman Goswins son hat eyne mr. czinsis in dem verden^c teyle vier^d buden Gerke Bolwys stende^e kegen sente Jacops kirchove, dy welchen sint gewest Claus Grotin, czugeben uff sint Michilis taghe, dy mag her abekouffen umme 14 mr. und den czins dorczu czugeben. = /

230. Notandum quod Gotschalcus Grote habet alteram dimidiam mr. hereditarii census in ortho et in casa desuper stante Petri Crus in latere Aggerem ad dextram manu sicut^f itur ad molendinum, dando Pasche, qui orthus dicto Gotschalco antea pertinebat.^g

231. Notandum ^h-Arnoldum Stangnyte^h habere unam mr. hereditarii census in orto Bernd Karow, qui ortus ad Petrum Rynnenwater pertinebat, dando Pasche et Michaelis. Et dictus census dominus Tydeman Rouer prius habebat.

^{a-a} Wyrazy dopisane na marginesie, wstawione zgodnie ze znaczeniem.

^b Wyraz nadpisany.

^c Wyraz nadpisany nad skreśnięciem /-ritten-/.

^d Wyraz nadpisany nad skreśnięciem /-dryer-/.

^e Wyraz dopisany na marginesie, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim. Dalej razura, odczytano: stende.

^f Dalej /-ite-/.

^g Poniżej zapiski pozioma linia ponad kolejnym wpisem.

^{h-h} Wpis na razurze.

⁸⁷ Tideman Wergmeister, rajca 1391–1414. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 200.

232. Item dictus Arnd^a Stangnyte^b habet 2^c mr. hereditarii census in orto Claus Glogow, qui prius viri dicto Meybom pertinebat et censum Gerhardus Damerow prius habebat, dando Pasche et Michaelis.//

[k. 9r] 233. Johannem /-faber-/ Schramen institorem.

234. /=Notandum dominum Werner Wesseling et Martinus Crumendyk tam quam testamentarios Conradi Hirseuelt habere unam mr. census hereditarii in ortho Bernd Karow, qui ortus^d prius ad Petrum Rynnenwater pertinebat, dando Pasche et Michaelis. Et dictus census domini Tydeman Rouer pueris pertinebat.^e=/

235. Item ^fNicolaus Volmersteyn^f habet 7 fert. hereditarii census in ortho Claus Tengel, dando Pasche et Michaelis. Et iste 7 fert. ^gGerken Damerow pertinebat prius.^g

236. /=Item ^hdictus Joahnes Schramme^h et Martinus Crummediik habet unam mr. hereditarii census in ortho Claus Glogow, qui ortusⁱ prius pertinebat ad Meybom. Et census ad ^jGerke Damerow^j, dando Pasche et Michaelis.=/

237. /=Item praedictus dominus Wernerus Wesseling et Martinus Cruemmediik habent unam^k mr. hereditarii census in ortho et omnibus edificiis stantibus super eandem an dem Dyffdamme ^lJohannis Wisen^l, dandum Pasche et Michaelis. Et dictus census erat [s] prius habet dominus Tydeman Rouer.=/

^a *Wpis na razurze.*

^b *Wyraz nadpisany.*

^c *Wpis na razurze.*

^d *Wyraz wpisany na marginesie, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^e *Zapiska połączona pionową linią z wpisem nr 238.*

^{f-f} *Wpis na razurze, inną ręką. Powyżej wytarte: Johannes Schramme. Dalej /-Crummediik-./.*

^{g-g} *Wpis na razurze, odczytano: Johannes Schramme.*

^{h-h} *Wyrazy nadpisane nad /-dominus Werner Wesseling-./.*

ⁱ *Wyraz nadpisany.*

^{j-j} *Wpis na razurze.*

^k *Wpis na razurze.*

^{l-l} *Wyrazy nadpisane, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.*

238. /=Scriptum anno Domini etc. XCVII super festum Michaelis [29 IX 1397]. Quando vero a dicto festo Michaelis incipiendo viginti^a anni immediate scriptes integraliter sunt terminis voluti, tunc totus praescriptus census hereditarius ad ^b-Lodowicum de Krefftisdorff^b et suos veros heredes debet pertinere.=/

De anno Domini etc. XCVIII [1398]

239. Man sal wissen, das Werner Drugehorn hat 5 virdung czinses in Heinrich Mekelborgis negeste garde, kegen dem Molendamme gelegen uff dem Nügengute, czugeben uff Wynachten. Dy mr. mag nam abekowfen umme 12 mr. und den czins dorczu czugeben.

240. /=Man sal wissen, das Johanes Orteler, schroter hat 9 fert. erbeczynsis in Heinrich Mekelborgis halbe garte, gelegen uff dem Nygengute, von welchem garten dy ander helffte czuhoret Johanes Otteler vorgeschrieben, czugeben uff sente Michilis taghe.=/

241. Man sal wissen, das Johanes Otteler, schroter hat 3 virdunge erbeczins in Hans Blangken halbe garthe, gelegen uff dem Nügengüte, czugeben uff sente Michelis taghe. Und disse czins gehort dy helffte ^cHinrich Mekelborgisch Hinrich, alse van eyner erbschichtunge wegen.^c

242. Man sal wissen das her Tydeman Rese⁸⁸ hat 1½ mr. czins in der borgher Schichgarden⁸⁹ in der Aldenstat, czugeben uff sendte Michael tage. Abeczukouffen umme 25 mr. und den czins dorczu czugeben.

243. Notandum quod ^ddominus Hinrich Rowbirs^{d90} habet quinque mr. census in ortho Henrici Smürre a sinistris sicut itur ad proximum^e molendinum,

^a *Wyraz nadpisany nad skreśleniem /-quatuordecim-/.*

^{b-b} *Wpis na razurze.*

^{c-c} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{d-d} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^e *Dalej /-ad-/.*

⁸⁸ Tideman Rese, racja 1397–1409. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 195.

⁸⁹ Ogród strzelecki. Zob. przypis nr 55.

⁹⁰ Henrich Rouber, wójt 1409, rajca 1417–1419. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 18 mr. addito censu. Et est census hereditarius.

De anno Domini etc. XCIX [1399]

244. Notandum Johannem Sasse habere 10 sc. census in domo Junghe Schoneke, stante penes vadum ut itur ad sanctum Georgium antiquum, dando Pasche. Reemi possunt pro quinque mr. addito censu.^a//

[k. 9v] 245. /=Notandum quod Stolte Johan, pistor ^bund Lorencze Hobing^b habet trium mr. census in toto ortho et casa in eodem, stante Johannis Crusen circa Aggerem molendini ad dextris sicut exitur et est orthus acialis, dando 1½ mr. Pasche et 1½ mr. Michaelis. Reemi possunt pro 40 mr. addito censu.=/

De anno Domini etc. CCCC [1400].^c

246. /=Man sal wissen, das ^dMerten Krummediik^d hat ½ mr. czins in Michil Rudingers, eyn wullenweber reemhoff^e wullen remm^g huser unde in alle das daruff stet, czugeben uff Wynachten und dy mag man abekouffen umme 6 mr. und den czins dorczu czugeben.^f=/

247. Man sal wissen, das her Heinrich Monch hat 2 mr. czinses in dem ganczen orte Albrecht Schroters, gelegen czu endest kegen^g sendte Jacops kirchoff^e, kegen der molewart^h czugeben uff Johannis ante Portam Latinam. Dy mag man abekouffenⁱ umme 25 mr. und darczu den czins und hat czu vor^c czu gehart [s] Kotzhute, dem murer.

^a Poniżej ovalna dziura w pergaminie o średnicy 4 cm.

^{b-b} Wyrazy nadpisane.

^c Poniżej 8 wersów razury.

^{d-d} Wyrazy nadpisane nad skreśleniem /-dy vrowe Hille dy alte Czigenkopsche-/.

^e Dalej /-reem-/.

^f Pod zapiską pozioma linia.

^g Wyraz wpisany na marginesie. Dalej /-an-/.

^h Dalej /-ge-/.

ⁱ W pergaminie ovalna dziura o średnicy 4 cm dzieląca zapiskę.

⁹¹ Ramy włókiennicze polożone na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

248. Man sal wissen, das her Henrich Monch hat eyne mr. czinses in dem ganczen orthe Albrecht Schroters gelegen zu endest an sendte Jacops kirchove kegen der molewart, czugeben uff Michaelis. Dy mr. mag man abekouffen umme 12 mr. und darczu den czins czugeben unde hat^a czuvore Katzhude czugehort.

De anno Domini etc. quadringentesimo primo [1401].

249. Notandum dominum Berthramum Bedeken habere unius mr. census in duabus casis et eis^b adiacentibus Johannis Crusen, stantibus ad dextrum manum sicud itur ad molendinum econtram plateam Kabeldreger, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest pro 16 mr. addito censu.

250. Notandum quod Jacobus Eylrici habet dimidie mr. censu in domo Hannekonis Crusen, stante extra Markdoer a sinistris sicud itur super lastadiam, dando Michaelis. Reemi potest pro 6 mr. addito censu.

251. Notandum quod dominus Anthonius Volmersteyn habet alteram dimidiad mr. censu in ortho Laurentii Portitoris et quatuor edificiis desuper stantibus iacente in der Pepirgasse et est secundus orthus a cymiterio, dando Pasche et Michaelis. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.

252. /=Notandum dominum Wernerum Wesseling habere unius mr. census in toto ortho et omnibus edificiis desuper stantibus Tydemanii Cassele, Tydemanii Cruse, Claus Berkow, qui prius erat Heinrici Czitterpennigis, dando Penthecoste. Reemi potest pro 12 mr. addito censu.=//

[k. 10r] De anno Domini M CCCC II [1402].

253. Notandum quod Hermmanus Qwast habet duarum mr. censu in buda Johannis Lobys, hantwerg, qui prius pertinebat Czipser, stante infra valvas

^a *Dalej /-vort-/.*

^b *Wyraz nadpisany, wstawiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.*

Smydetor⁹² et Hameyde⁹³, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.^a

254. /=Notandum dominum Wernerum Wesseling habere dimidie mr. census in orto Johannis Lussow dictus des stades garde^b.=/
255. Notandum dominum ^cWernerum Wesseling^c habere dimidie mr. census in orto Johannis Lussow, dando Pasche^d. Reemi potest pro 6 mr. addito censu et stat in acie super Reynefelt^e und hirvan gotisheym Keseler 3 teyl, Hannus Francke das 4 teyl et acceptet cum ex re^f

De anno Domini M CCCC tertio [1403].

256. /=Man sal wissen, das her Johan Ubeke⁹⁴ ^gtochter kind Haneke Kemerer^g hat $\frac{1}{2}$ ^h mr. czinses in dem budechen Bertold Berkownen und Heinrich Monsterbergen, steende nest an der pforten des schichgarten kegen der batstouen, czugeben uff Ostern. Dy mr. mag man abekouffen umme 12 mr. und dorczu den tzins.=/
257. Man sal wissen, das her Johan von Ruden hat eine $\frac{1}{2}$ mr. czins in Gerke Polens huse steende uff der lastadie, tzu tzinsen uff Michaelis. Den mag man abekoufen wider vor 6 mr. addito censu.

^a Poniżej zapiska wytarta, odczytano: Notandum quod, Martinus Crummedijk habet [...].

^b Ostatnie dwa wyrazy rozmazane.

^{c-c} Wpis na razurze.

^d Dalej /-qui ortus dictus est ortus civitatis-/.
^e Dalej /-hir van-/.
^{f-f} Wpis na razurze, inną ręką.

^{g-g} Wyrazy nadpisane, wstawione zgodnie ze znakiem pisarskim.

⁹² Brama Kowalska położona we wschodnim końcu ul. Kowalskiej, prowadziła przez nią droga w kierunku Królewca i Pasłęka. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 96.

⁹³ Przedbramie, zlokalizowane na Przedmieściu wschodnim, przed Bramą Kowalską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155.

⁹⁴ Johan II Ubeke, rajca 1402–1433. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 200.

258. ^aMan sal wissen, das Hannus und Gelcke, her Heinrich Crutzburg
⁹⁵kyndern haben 10 sc.^a czins in Hinriks Tobringers husse, stende in der
 Stomersschen gassen, tzu tzins uff Ostern und Michaelis und mak en
 abeköüffen vor 5 mr. addito censu.

259. Man sal wissen, das her Johann von Rüden hat $\frac{1}{2}$ mr. czinses in Elers
 huse, stende uff der lastadie, tzu tzinsen uff Purificationis Marie und yn widder
 abeköüffen vor 6 mr. dorczu den tzins.

260. Man sal wissen, das Herman Goswyns^b son hat $2\frac{1}{2}$ fert. tzins in den dryn
 buden Gerke Boldenwyns, stende kem sendte Jocobs kirchoffe, dy welchen sint
 gewest Claus Groten, czu tzinsen^c Ostern. Und mag yn widder abekouffen^d
 vor $10\frac{1}{2}$ mr. dorczu den tzins.//

[k. 10v] De anno Domini XIIIIC IX [1409].

261. Man sal wissen, das Claus Kornegil hat 4 mr. czins in Claus Putingis
 husse und in der Oleemölen⁹⁶ und in dem das dortzu gehort stende uff dem
 orte by sendte Jocobs kirchove, tzu tzuczinsen uff Pfingsten 2 mr. und uff
 Martini 2 mr. und mag in widder abekouffen czu czwen cziitten, 2 mr. vor
 25 mr. dorczu den czins, und aber tzw mr. vor 25 mr. dorczu den tizns.

262. ^eMan sal wissin das Tydeman Busdorfs sone Petir hath eyne^e $\frac{1}{2}$ mr.
 czinses in der bude, stende de ander van der Oleemôle, czu czinsen uff Ostern
 und mag yn widder abeköüffen vor 6 mr. und dortzu den tzins.^f

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^b *Nad wyrazem nadpisane inną ręką:* wittwe Elsebeth.

^c *Dalej /-uff Michaelis und-/.*

^d *Dalej /-czu czwen cziitten yo $10\frac{1}{2}$ mr. mit dryn firdungen czins und aber $10\frac{1}{2}$ mr.
 mit 3 firdungen czins-/-.*

^{e-e} *Wpis na razurze, inną ręką. Powyżej wers razury, odczytano:* Man sa wissen, das [...].

^f *Dalej wers razury. Poniżej wytarta zapiska, odczytano:* Man sal wissen, das her [...] hat 3 mr [...] vor 60 mr.

⁹⁵ Heinrich Krutzeburg, rajca 1408–1426. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 191.

⁹⁶ Olejarnia, znajdowała się bezpośrednio przed Bramą Kowalską na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 158.

263. ^aCzu^b wissen, das der junge Werner Trugehorn hath 7 fert. in hern Petir Suwgkow^{97-a} 9 buden und in eime garthen by dem molthamme gelegen, czu tzinsen uff Michaelis. Und mag in widder abekouffen vor 25^c mr. und dortzu den tzins.

De anno Domini XIIIIC X [1410].

264. Man sal wissen das Engelke Smyd hat ½ mr. czins in Michel Campers garthe, stende by sündte Jacobe, czu czinsen uff Martini^d. Und mag im widder abekouffen vor 6 mr. und dorczu den tzins.

265. Man sal wissen, das Wicbolt Ouerhagen hat 1 mr. czins in Orthyen Hirsberg husse, stende kegen sundte Jacobe, czu tzinsen uff Trinitatis. Und mag en widder abekoüffen tzu czwen gecziiten dy mr. vor 12 mr. dorczu den czins.

266. Man sal wissen, das Nitzcze van der Heide hat ½ mr. czins in Bertold Zittouwen unde Hannus Brenners re gewant remen, stende uff dem^e Rosengarthe, czu czinsen uff Nativitatis Christi. Und mag en widder abekouffen vor 6 mr. und dorczu den tzins.

Anno Domini XIIIIC XI.

267. Man sal wissen, das her Tydeman Nase hat 8 sc. czinses in Johan Vlogels bude, stende bi sünne Jacobe, czu czinsen uff Ostern. Und mag in widder abekouffen vor 4 mr. und dorczu den czins.

268. ^fMan^g sal wissen das Werner Rowbir hat^f 5 fert. erbczins in Niclas Gefugen garten und in den buden dy dor uffe sten etzwen czuhort her

^{a-a} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^b *Powyżej wers razury, odczytano:* Man sal wissen, das der junge Werner [...].

^c *Wpis na razurze.*

^d *Dalej /-und Martini-/.*

^e *Dalej /-Rogen-/.*

^{f-f} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^g *Powyżej wers razury, odczytano:* Man sal wissen, das [...].

⁹⁷ Peter Suckaw, rajca 1419–1439, burmistrz 1440–1443. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199.

Ruloff van Mellen, czu czinsen uff Ostern und Michaelis. Dy mr. widder abeczukouffen vor^a 15 mr. dorczu den czins.^{b//}

[k. 11r] 269. Man sal wissen, das her Johan van Ruden hat 3 mr. czinses in^c Michel Wilmes bude stende achter Matthis Horn, czu czinsen uff Ostern und Michaelis, und mag in widder abekouffen vor 50 mr. und dorczu den tzins. Und dissen czins mag her widder abekouffen allen czeiten bi $\frac{1}{2}$ mr. adir by 1 mr.

270. Man sal wissen, das Andrews Ditleffs hat 7 fert. und sc. czinses in Kleine Pauls garte, stende bi deme molentamme, czu czinsen uff Martini und mag in allen czeiten bi $\frac{1}{2}$ mr. widder abekouffen, bas 22 mr. gefallen sin und jo der czu den czins.

Anno Domini XIIIIC XV [1415].

271. Man sal wissen, das Matthies van Mellen hat 1½ mr. czins in Andrewes Marquards garte und in 2 buden, stende bi^d der Hundegasse kegen den Teden Geber, czu czinsen uff Ostern und Michaelis und mag dy mr. widder abekouffen vor 18 mr. addito censu.

272. Man sal wissen, das her Heinrich Altmans⁹⁸ kinder alse Heinrich, Reinke, Girdrut, Katherina und Barbara haben 14 sc.^e nuwes geld^f erbeczins in Hinrich Tobringers huse^g in der Stromesschengasse^g unde bude, czu czinsen uff Winnachten und mag in widder abekouffen vor 10½^h mr. und der czu den czins.

Anno Domini XIIIIC XVII [1417].

^a *Dalej /-50-/.*

^b *Poniżej wers razury.*

^c *Dalej /-Willan-/.*

^d *Wyraz poprawiony.*

^e *Wpis na razurze.*

^f *Wyrazy nadpisane, ustawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^{gg} *Wyrazy wpisane pod zapiską, ustawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^h *Wpis na razurze, pierwotnie inna wartość.*

⁹⁸ Heinrich Altmann, rajca 1408–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

273. Man sal wissen, das seligen her Arnd Roubirs kinder alse Werner, Herman und Jurgen haben ^a 10 sc.^a erbeczins ^b gutes, nūwes geld^b im orth garthen, kegen der Breitengasse, uff Ostern und mag in widir abekowffen alse dy mr. vor ^c 9^c mr. und dortzu den czins.

274. Man sal wissen, das des^d selegen her Arnd Rowbers sone^e Werner^f hath^g 3 fert. czinses nuwes geld uff Jacobi im garthen Bartholomei Kyseweters, steende an der Bretengassen orthe und man mag dy mr. wedir abekowffen vor 18 mr. nuwes geldes und dortzu den czins.

275. Man sal wissen das Crud von Buren ^h und Hans Rogkendorff^h haben 3 fert. czinses nuwes geldⁱ sc. uff Pasche und Michaelis in Albrecht Alerd 3 buden, stehende ken der Kabdreyersgasse in der selben wise^j hat^k auch her Bertram Betkens nachgelosenen tachter Elsebeth^l in den vorgeschriven drehen buden Albrecht Alard^m ergen auch 3 fert.ⁿ nuwes geld Pasce und Michaelis. Redimendo mr. pro 18 mr. et census und sint^o mittenander gleiche nohe.//

[k. 11 v] 276. Stolcze Johann, becker hath 1 mr. Pasche und Michaelis im ganczen garten und in der bude Hans Krusen by dem Molentamme czu der rechten hath [!] handt, als man gehet zur mole und ist eyn egkegarde. Redimendo vor 13 mr. cum 8 sc. addito censu. Actum anno Domini etc. XCIX [1399].

^a Wyrazy poprawione.

^b Wyrazy nadpisane.

^c Wpis na razurze, pierwotnie inna wartość.

^d Wyraz nadpisany.

^e Wpis na razurze, odczytano: /-kindere als-/.

^f Dalej razura, odczytano: /-und Herman-/.

^g Wyraz poprawiony.

^{h-h} Wyrazy nadpisane, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

ⁱ Dalej /-und ½-/.

^j Dalej /-haben-/.

^k Wyraz nadpisany nad skreśleniem.

^l Dalej /-und Hans Rogkendorff-/.

^m Wyraz nadpisany.

ⁿ Dalej /-½ sc.-/.

^o Dalej /-bedirsiit-/.

277. ^{a-a} Andris Wartenberg^a hath 1 mr. Pasche und Michaelis in eyme gantzen garten und in der bude Hans Krusen bey dem Molentamme zu der rechten handt, als man gehet zur mole und ist eyn egkegarde. Redimendo vor 13 mr. und 8 sc. und dorczu den czins. Actum anno Domini etc. XCIX [1399] und dieser czins ist mit dem vorgescribene czinse Stolte Johan, becker gleiche nohe etc.

278. Her Claus Byrsmyd⁹⁹ hath 3 fert. in Gerdt Bowmgarten bude bey Heinrich Bowmgarten uf Nicolai beym Nūwen grabin¹⁰⁰, als man gehet in dy Nuwestat, abczulosende dy mr. vor 12 mr. und den czins. Actum anno Domini M CCCC XIX [1419].

279. Hans Otteler hath 1 mr. czins^b Michaelis im garten Niclos Kussow uffem nūwen gute, abeczulosende vor 15 mr. und den czins. Actum anno Domini M CCCC XXI [1421]. ^{c-c}Von dieser vorscribende mr. sal Hinric Mekelburgisson Hinric dy helfte habin, alse von eyner erbschichtung wegen.^c

280. /=Her Johan Rothen witwe mit erem sone, her Gerarhardo¹⁰¹ hath 5 fert. uffem garten Claus Bolczenhayn im Grupenhayn dy mr. abczulosende vor 10^d mr. und den czins. Actum anno Domini etc. XXI [1421].=/

281. Her Hinrich Krutzburg ^ewitwe Girdrudt^e hath 5 fert. Michelis^f uffem garten Claus Bolczenhayn im Grupenhayn, abeczulosende mittenander vor 15 mr. und den czins und disen czins mag man czu czwen geczeitin abelosen. Actum anno Domini etc. XXII [1422].

^{a-a} *Wpis na razurze.*

^b *Wyraz nadpisany, ustawiiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^{c-c} *Wpis inną ręką.*

^d *Dalej razura, pierwotnie: 14.*

^{e-e} *Wyrazy nadpisane, ustawiiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^f *Wyraz nadpisany, ustawiiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

⁹⁹ Claus Birsmid, rajca 1412–1426. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 185.

¹⁰⁰ Zewnętrzna fosa Starego Miasta Elbląga, wykopana w 1417 r. M. Toeppen, *Geschichte der räumlichen Ausbreitung*, s. 72.

¹⁰¹ Gerhard II Roten, rajca 1431–1433. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 195.

282. Czu wissen, das Mertin Scholcze, Jeremias sone von Tolekmyte hath 3 fert. erbeczins^a im garten Frederich Langefeld, der do czuvor Johanns Strawben czugehort hath, gelegen by sinte Jacobs zu czinsen uf Michaelis.

283. Czu wissen, das Mertin Scholcze, Jeremias sone von Tolkemyte hath 3 fert. erbeczins im garten Frederich Langefeld, der do czuvor Johanns Strawben czugehort hath, gelegen by sinte Jacob und zu czinsen uf Michaelis.

284. Czu wissen, das Mertin Scholcze, Jeremias sone von Tolkemyte hath $\frac{1}{2}$ mr. erbeczins im garten Jacob Lodewige am Anger czum gerichte wert gelegen, zu czinsen uf Michaelis, abeczulesende diese halbe mr. vor $7\frac{1}{2}$ mr. und den czins. Und dis ist alt czins gewest, wie wol her alhie nüliche^b ist geschreben.//

[k.12r] 285. Czu wissen, das Cordt Bylandt hath 3 fert. czins Pasche^c in eyner schune Petir Sinczauwen gelegen by Byland orte am Tamme, als man geet czur mole, abczulosende dise vorscribende^d ^e-3 fert.^e vor 12 mr. und den czins. Actum anno Domini etc. XXVI [1426].

286. Czu wissen, das her Hinrich Palborn¹⁰² hath $\frac{1}{2}$ mr. czins in dem budechen Bertolt Berkouwe und Hinrich Monsterberg, steendeh nebst an der pforten des schisgarten, ken der batstobe, zu geben uf Ostern. Die mr. mag man abekouffen ummb 12 mr. und dorzu den czins. Actum anno Domini etc. XXVII [1427].

287. Her Lucas Rybe¹⁰³ hath $1\frac{1}{2}$ mr. Corporis Christi^f czur Czure¹⁰⁴ uf Symon Mirkens kreczem, abczulosende vor 25 mr. und den czins. Actum anno Domini etc. XXVIII [1428].

^a *Nad wyrazem razura.*

^b *Wyraz nadpisany nad /-ins nüwe-/.*

^c *Wyraz nadpisany, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^d *Wyraz poprawiony.*

^{e-e} *Wyrazy nadpisane, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^f *Wyraz nadpisany. Dalej /-uf-/.*

¹⁰² Heinrich Palborn, rajca 1411–1425, burmistrz 1425–1435. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 194.

¹⁰³ Lucas Rybe, rajca 1415–1435. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

¹⁰⁴ Kępki. W. Długokęcki, *Osadnictwo*, s. 123.

288. Her Lucas Rybe hath 1½ mr. Corporis Christi czur Czure uf Syman Myrkens, kreczem, abczulosende vor 25 mr. und den czins. Actum anno Domini etc. XXIX [1429].

289. Egkehart von Truden hath 1 mr. Penthecoste in Hans Wichmans des bütelers^a eynen bude czur stattwert czwisschen der^b Homeyde und dem Smedetor gelegen, widir abczukewffen vor 15 mr. und den czins. Actum anno Domini etc. XXX [1430].^{c//}

[k. 12v-19v puste]

^a *Dalej /-bude-/.*

^b *Ostatnia litera wyrazu nadpisana nad skreślonym /-n-/.*

^c *Dalej ½ strony niezapisana.*

KSIĘGA CZYNSZOWA
STAREGO MIASTA ELBLĄGA
Z 1403 ROKU

DAS ZINSBUCH
DER ALTSTADT ELBING
VON 1403

THE 1403 RENT BOOK
OF THE OLD TOWN
OF ELBLĄG

Wstęp

Prezentowane źródło jest trzecią w kolejności chronologicznej księgą czynszową Starego Miasta Elbląga¹. Najstarszy wykaz czynszów, spisywany w latach około 1295–1316, został wydany drukiem w 1924 r. przez Arthura Semraua². Kolejną księgę wydał przed kilku laty Cezary Kardasz³. Opisywane źródło, podobnie jak i starsze wykazy czynszów, rejestrują majątek komunalny w postaci nieruchomości i kapitału oraz uzyskiwane z niego przychody w formie czynszów, a także wierzytelności ciążące na radzie miejskiej w związku z zaciąganymi pożyczkami i wypłacanymi od nich rentami. Wykazy czynszów należą do najstarszych i najlepiej zachowanych, często w długich seriach, form piśmienności pragmatycznej miast nadbałtyckich. Z tego też względu stanowią nie tylko znakomite źródło do badań nad gospodarką komunalną i topografią, ale także ukazują przemiany w organizacji administracji miejskiej i procesy racjonalizacji zarządzania finansami miejskimi.

Pod względem treści i układu księga założona w 1403 r. stanowi kontynuację zasad, według których zapisywano czynsze w wykazie z lat 1376–1385, z drugiej jednak strony zawiera nowe elementy i tym samym jest świadectwem zmian wprowadzanych w kancelarii miejskiej. Wydawana księga, podobnie jak i jej poprzedniczka, rozpoczyna się od wykazu czynszów płaconych na Wielkanoc z nieruchomości położonych w obrębie murów miejskich (k. 1v–10v). Wykaz sporządzono według stałego itinerarium, stosowanego zarówno w książce z lat 1376–1385, jak i w zachowanych na tabliczkach woskowych spi-

¹ Zachowane księgi czynszowe przechowywane są obecnie w Archiwum Państwowym w Gdańsku w zespole Akta Miasta Elbląga wśród akt kamarih wewnętrznej (sygnatury 369, 1/1375, 1376, 1377).

² A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, Elbinger Jahrbuch, Bd. IV, 1924.

³ C. Kardasz, *Wykaz czynszów Starego Miasta Elbląga z roku 1385*, [w:] *Piśmienność pragmatyczna – edytorstwo źródeł historycznych – archiwistyka*, red. R. Czaja, K. Kopiński, Toruń 2015, s. 453–476.

sach z lat 20-tych XV w.⁴ Pierwsze zapisy dotyczą nieruchomości położonych w bloku ratuszowym między ulicami Kowalską i Rzeźnicką⁵. Dalej są odnotowane nieruchomości przy ulicy Nad Kumielą oraz przy ulicy Wodnej i bramach prowadzących do nabrzeża, od bramy Ducha św., przez kolejne bramy w kierunku północnym po tereny przy klasztorze dominikańskim, by wrócić do centrum i bud mieszczańców się w piwnicach ratusza. Następna część wykazu obejmuje wschodnią część miasta z ulicami Garbary i Wieżową, młynem szpitalnym i budami ulokowanymi przy murach, a końcowe – budy przed bramą Kowalską oraz ulokowane na przedmieściach łaźnie, garbarnię i rzeźnię. Na kolejnych kartach (10v–11v) znajdują się wpisy dotyczące rent należących do rady, które obciążały nieruchomości mieszczańskie i zostały zakupione w latach 1382–1414. Drugą płatność czynszów miejskich, uiszczaną na dzień św. Michała zapisano na kartach 12r–20r. Ułożona ona została w tej samej kolejności, co czynsze płacone na Wielkanoc. Dwie następne karty zawierają wykazy czynszów przekazanych radzie w testamentach mieszkańców elbląskich (k. 20v–21r) oraz o czynszach płaconych przez dzierżawców cegielni. Kolejne wpisy, dotyczące czynszów z przedmieścia oraz wsi położonych na terenie patrymonium miejskiego można uznać za novum kancelaryjne, gdyż wzmiękowany już wykaz czynszów z lat 1376–1385 zamkały zapisy o czynszach z cegielni. Można przypuszczać, że pierwotnie czynsze przedmiejskie zapisywano odrębnie, być może także na tabliczkach woskowych. Z pewnością zasilały one kasę miejską już u schyłku XIII w.⁶ Spisy czynszów przedmiejskich (k. 27r–41v), sporządzone w 1400 r. rozpoczynają się od nieruchomości położonych przed Bramą Targową, następnie spisywano czynsze z okolic Łasztowni położonej nad rzeką Elbląg oraz z przedmieścia północnego wzduż grobli św. Jeryzego. Kolejne zapisy dotyczą przedmieścia wschodniego, które rozciągało się za Bramą Kowalską, wzduż Grobli Młyńskiej. Na końcu umieszczono czynsze z Wyspy Spichrzów oraz ogrodów położonych na żuławskiej części przedmieścia.

⁴ APGd., 300, 12/839. T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991.

⁵ R. Czaja, *Właściciele działek bloku ratuszowego w Starym Mieście Elblągu*, Rocznik Elbląski, t. 20, 2006 s. 27–35; T. Balcerzak, *Kwartał ratuszowy – historyczne centrum Elbląga*, [w:] *Archeologia et Historia Urbana*, red. R. Czaja, G. Nawrońska, M. Rębkowski, J. Tandecki, Elbląg 2004, s. 193–201.

⁶ A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch*, s. 10; R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992, s. 145.

Ostatnią część publikowanej księgi tworzą karty zawierające czynsze płacone przez właścicieli folwarków oraz mieszkańców wsi położonych na terenie patrymonium ziemskiego Starego Miasta Elbląga (k. 40v–56v). Spis tych czynszów łączy się z nowym pomiarem powierzchni gruntów wiejskich zleconym przez radę w 1403 r.⁷ Na dwóch ostatnich kartach księgi (57v–58v) zapisano renty należące do miasta spisane z lat 1384–1414.

Dopiski dotyczące aktualizacji wysokości płaconych czynszów, uwzględniające obniżkę czynszów z 1413 r., oraz wpisy dotyczące zakupionych rent wskazują, że księga pozostawała w użyciu do końca drugiego dziesięciolecia XV w., a więc do wprowadzenia ksiąg gruntowych dla Starego Miasta i Wyspy Spichrzów oraz wykazów i odpowiednich ksiąg gruntowych dla przedmieścia⁸.

Publikowany wykaz już w XIX i pierwszej połowie XX wieku był przedmiotem zainteresowania uczonych podejmujących tematykę średniowiecznych dziejów Elbląga. Wskazać tu należy przede wszystkim prace Maxa Toeppena⁹ oraz Artura Semraua¹⁰. W okresie po II wojnie światowej badania nad tym źródłem podejmowali Janusz Tandecki¹¹ i Roman Czaja¹², a także Tomasz Jasiński¹³, Jerzy Maik¹⁴, Jürgen Sarnowsky¹⁵ oraz Dieter Heckmann i Krzysztof Kwiatkowski¹⁶. Wydanie poniższego wykazu powiększy zasób materiałów źródłowych dotyczących średniowiecznego Elbląga dostępnych drukiem, co pozwoli na jego szersze wykorzystanie w dydaktyce jak i badaniach porównawczych¹⁷.

⁷ W. Dlugokęcki, *Rolnictwo, hodowla, rybołówstwo, leśnictwo*, [w:] *Historia Elbląga*, t. 1, red. St. Gierszewski, A. Groth, Gdańsk 1993, s. 190.

⁸ APGd., 369,1/118, 1929, 1931.

⁹ M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten: ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, Marienwerder, Danzig 1870–1873.

¹⁰ A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch*.

¹¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców* (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii), Warszawa 1990.

¹² R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992; tenże, *Urzędnicy*.

¹³ T. Jasiński, *Tabliczki*, Poznań 1991.

¹⁴ J. Maik, *Sukienictwo elbląskie w średniowieczu*, Łódź 1997.

¹⁵ J. Sarnowsky, *Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preussen (1382–1454)*, Köln 1993.

¹⁶ *Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann unter Mitarb. v. K. Kwiatkowski, Köln 2013.

¹⁷ Aktualny stan edycji źródłowych omawiają: K. Kwiatkowski, C. Kardasz, *Fontes Elbingenses. Quellen zur Geschichte des mittelalterlichen Elbings – ein Editionsprojekt*, [w:] *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2021: Fortführung alter Editionsvorhaben im neuen Gewande*, hrsg. H. Flachenecker, K. Kopiński, Toruń 2022 (w druku).

Pierwotnie wykaz powstał prawdopodobnie na tabliczkach woskowych lub luźnych kartkach, po czym został przepisany na pergaminie¹⁸.

Przemawia za tym konsekwentny, za wyjątkiem razur i późniejszych uzupełnień, charakter pisma. Pergaminowy wykaz funkcjonował w kancelarii przez kolejne lata po powstaniu, co potwierdzają liczne razury i nowe wpisy świadczące o zmianie dzierżawców obciążonych czynszem nieruchomości. Uzupełnienia i aktualizacje, w tym uwzględnienie obniżki czynszów dokonanej w 1413 roku („Item sciendum das disse mynnerunge vorgeschrifbene is geschen an dem czinse im jare XIIIIC XIII° [1413]”)¹⁹ oraz wpisy dotyczące rent świadczą, że księga pozostawała w użyciu co najmniej do końca drugiego dziesięciolecia XV wieku, kiedy w kancelarii elbląskiej wprowadzono wzorowane na gdańskich księgi gruntowe dla Starego Miasta i Wyspy Spichrzów oraz przedmieścia²⁰. W okresie przejściowym korzystano równolegle z ksiąg czynszowych i ksiąg gruntowych, które przejęły ich funkcję²¹.

Do XVIII stulecia księga, wraz z całym archiwum rady miejskiej, przechowywana była w ratuszu miejskim. Po pożarze budynku w roku 1777 ocalałe akta zostały rozproszone po kościołach i instytucjach miejskich, a znaczna ich część znalazła się w rękach prywatnych kolekcjonerów. Nie znamy dalszych losów rękopisu do połowy XIX stulecia, kiedy wraz z innymi aktami rady miejskiej trafił do utworzonego w końcu XVIII wieku Archiwum Miejskiego. Powiększający się zasób archiwum porządkowano do roku 1944, kiedy w związku z działaniami wojennymi materiały opuściły Elbląg. Po powrocie w roku 1947 zostały one umieszczone w Wojewódzkim Archiwum Państwowym (dziś Archiwum Państwowe) w Gdańsku, którego zespół uporządkował je i sporządził ich inwentarz²².

Opis rękopisu

Publikowane źródło jest rękopiśmienną, pergaminową księgią o wymiarach 23,5 cm (wysokość) x 16 cm (szerokość), oprawioną w skórę. Oprawa posia-

¹⁸ T. Jasiński, *Tabliczki*, s. 288.

¹⁹ APGd., 369,1/1377, k. 30v.

²⁰ C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel)*, Toruń 2013, s. 57.

²¹ Idem, *Rachunkowość i budżety miast komunalnych na południowym pobrzeżu Bałtyku w późnym średniowieczu (Stare Miasto Elbląg, Ryga i Rewel w XIII–XV wieku)*, [w:] *Władztwo komunalne w hanzeatyckich miastach Prus i Inflant w średniowieczu. Studia i Materiały*, red. R. Czaja, J. Tandecki, Toruń 2022, s. 303

²² *Archiwum Miasta Elbląga*, s. 13.

da ślad po mocowaniu sznurka lub rzemienia służącego zawijywaniu poszytu. Czwarta strona oprawy ze skrzydełkiem o szerokości 6 cm i sznurkiem do zawiązywania. Źródło składa się z 65 kart. Oryginalny tytuł umieszczony na pierwszej stronie oprawy brzmi: *Liber continens censem civitatis Elbing intra et extra et cetera 1403*. Oprawa obejmuje siedem składek: karty 1–10, 11–18, 19–26, 27–36, 37–46, 47–54, 55–65, ostatnia karta wycięta. Karty polinowane z otworami po szpilkach lub cyrku. Na pierwszej stronie oprawy współczesna wyklejka Archiwum z sygnaturą jednostki oraz odciśnięta w czarnym tuszu XIX-wieczna pieczęć Archiwum, powtórzona na k. 58v. Na dolnym marginesie wykonana granatowym tuszem pieczęć współczesna, także z sygnaturą jednostki. W lewym dolnym rogu oprawy, powtórzona na k. 1 r., współczesna pieczęć archiwum. Dawną sygnaturą: C 41 A4.

Karty rękopisu posiadają foliację (prawdopodobnie XIX-wieczną), wytarte częściowo ślady paginacji. Wiersze pisarz rozpoczynał ozdobnym inicjałem, oznaczenie punktów topograficznych poprzedzających wykaz należnych czynszów, podkreślał używając czarnego i czerwonego atramentu.

Metoda wydawnicza

Tekst źródła wydany został w całości, bez żadnych skrótów, przy zachowaniu pierwotnego układu wpisów. – Uwzględniono tylko, sygnalizując to przypisem, znaki pisarskie wskazujące na konieczność przesunięcia niektórych słów. Przygotowując tekst do druku korzystano z instrukcji wydawniczej dla źródeł średniowiecznych²³, wskazówek opracowanych przez W. Heinemeyera²⁴ oraz zasad stosowanych w edycjach ksiąg miejskich z terenu państwa zakonnego w Prusach²⁵. W publikacji wykorzystano również niektóre symbole gra-

²³ A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, Studia Źródłoznawcze, t. 1, 1957, s. 155–184;

²⁴ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlichen Amtsbücher*, [w:] *Richtlinien für die Edition Landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. W. Heinemeyer, Marburg – Köln 1978, s. 18–23.

²⁵ Seria „Fontes” Towarzystwa Naukowego w Toruniu: *Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479)*, wyd. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 oraz Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia: *Księgi szosu i wykazy obciążzeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002; *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002; *Księga kamarii miasta Torunia 1453–1495*, wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007. Doświadczenia edytorские środowiska toruńskiego zebrali: K. Kopiński i J. Tandecki, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

ficzne przewidziane w przygotowanym przez A. Wolff'a projekcie instrukcji wydawniczej dla źródeł średniowiecznych, a mianowicie:

- [] – wszelkie uzupełnienia pochodzące od wydawców
- /-Johan Schmidt-/ – skreślenie
- /=Item Johannes Schmidt...=/ – skasowanie zapiski
- <Item ...> – dopisek
- – zapiska lub zdanie niedokończone
- // – koniec strony
- [?] – wątpliwość
- [s] – potwierdzenie błędного wyrazu w podstawie wydania
- [ss] – potwierdzenie błędnego zdania w podstawie wydania
- [!] – oburzenie wydawców

Vorwort

Die hier präsentierte Quelle ist das historisch dritte der Zinsbücher der Altstadt von Elbing¹. Die älteste Auflistung der Zinsen und Pachten, die zwischen 1295 und 1316 entstand, wurde 1924 durch Arthur Semrau im Druck veröffentlicht². Das nächste Zinsbuch hat vor einigen Jahren Cezary Kardasz herausgegeben³. Die beschriebene Quelle dokumentiert – ebenso wie die älteren Zinslisten, das kommunale Vermögen an Immobilien und Kapital sowie die aus ihnen generierten Einnahmen in Gestalt von Zinszahlungen, aber auch Belastungen, die der Stadtrat im Zusammenhang mit eingeholten Darlehen und den auf ihrer Grundlage gezahlten Renten zu tragen hatte. Zinslisten gehören zu den ältesten und am besten – oft in Gestalt langer Serien – überlieferten Formen sogenannter pragmatischer Schriftlichkeit aus den Städten entlang der Ostseeküste. All dies bewirkt, dass Zinsbücher nicht nur eine hervorragende Quelle für Forschungen zur städtischen Wirtschaft und Topographie darstellen, sondern auch Veränderungen in der Organisation der städtischen Verwaltung sowie Prozesse der Rationalisierung der Verwaltung der städtischen Finanzen widerspiegeln.

Nach Inhalt und Anlage stellt das 1403 begonnene Zinsbuch eine Fortsetzung der Grundsätze dar, nach denen die städtischen Zinseinnahmen in den Jahren 1376–1385 dokumentiert worden waren. Auf der anderen Seite enthält es aber auch neue Elemente und zeugt damit von Veränderungen, die

¹ Die erhaltenen Zinsbücher werden heute im Staatsarchiv Danzig (Archiwum Państwowe w Gdańsku, abgekürzt: APGd.) im Bestand der Akten der Stadt Elbing unter den Akten der Innenkämmerei aufbewahrt (Signaturen 369,1/1375, 1376, 1377).

² A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, Elbinger Jahrbuch, Bd. IV, 1924.

³ C. Kardasz, *Wykaz czynszów Starego Miasta Elbląga z roku 1385*, [in:] *Piśmienność pragmatyczna – edytorstwo źródeł historycznych – archiwistyka*, hrsg. Czaja, K. Kopiński, Toruń 2015, S. 453–476.

in der städtischen Kanzlei in der Zwischenzeit eingetreten sind. Platz gegriffen hatten. Das hier edierte Buch beginnt, ebenso wie auch sein Vorgänger, mit einer Aufzählung der jedes Jahr zu Ostern fälligen Zinszahlungen für Grundstücke innerhalb der Stadtmauern (k. 1v–10v). Die Ordnung der Aufzählung folgt einem traditionellen Itinerar, das auch schon in dem Zinsbuch von 1376–1385 angewandt worden war und das auch in den auf Wachstäfelchen erhaltenen Listen der 1420er Jahre gewahrt wurde.⁴ Die ersten Eintragungen betreffen Immobilien im Häuserblock um das Rathaus zwischen der heutigen ul. Kowalska bzw. Rzeźnicka⁵. Es folgen Grundstücke an der Straße Nad Kumiela, ul. Wodna und an den Toren, die zum Ufer führten, angefangen vom Heiligeisttor über weitere Tore in nördlicher Richtung bis zum Gelände am Dominikanerkloster. Anschließend kehrt die Betrachtung zurück ins Zentrum und zu den Buden im Kellergeschoss des Rathauses. Der nächste Teil der Liste umfasst den östlichen Teil der Stadt mit den Straßen Garbary und Wieżowa, der Spitalmühle und den Buden entlang der Stadtmauern, und zuletzt richtet sich der Fokus auf die Buden vor dem Schmiedetor sowie die vor der Stadt liegenden Bäder, Gärberien und Metzgereien. Weitere Blätter (10v–11v) enthalten Eintragungen zu den dem Rat zustehenden Zinseinnahmen, die Grundstücke von Bürgern belasteten, die zwischen 1382 und 1414 gekauft wurden. Ein zweiter Zahlungstermin für städtische Pachtzinsen fiel auf den St.-Michaels-Tag; die zu ihm fälligen Zahlungen sind auf den Blättern 12r–20r verzeichnet. Die Liste folgt derselben Reihenfolge wie die der zu Ostern fälligen Zahlungen. Zwei weitere Blätter zählen Zinseinnahmen auf, der Rat von Bürgern der Stadt Elbing testamentarisch vermacht bekommen hatte (k. 20v–21r) sowie solche, die die Pächter der Ziegeleien zu zahlen hatten. Als verwaltungstechnische Neuheit einzuschätzen sind weitere Eintragungen zu Zinsen aus den Vorstädten und Dörfern, die auf städtischem Grund angelegt worden waren. Denn das schon erwähnte Zinsbuch der Jahre 1376–1385 endete mit den Eintragungen zu den Zinszahlungen der Ziegeleien. Anzunehmen ist, dass ursprünglich die Zinsen aus den Vorstädten separat registriert

⁴ APGd., 300, 12/839. T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991.

⁵ R. Czaja, *Właściciele działek bloku ratuszowego w Starym Mieście Elblągu*, Rocznik Elbląski, Bd. 20, 2006, S. 27–35; T. Balcerzak, *Kwartal ratuszowy – historyczne centrum Elbląga*, [in:] *Archeologia et Historia Urbana*, hrsg. R. Czaja, G. Nawrońska, M. Rębkowski, J. Tandek, Elbląg 2004, S. 193–201.

wurden, vielleicht ebenfalls auf Wachstäfelchen. Denn es ist sicher, dass sie der städtischen Kasse schon Ende des 13. Jahrhunderts zuflossen⁶. Die Liste der Zinseinnahmen aus den Vorstädten wurde im Jahre 1400 angelegt und beginnt mit den Liegenschaften vor dem Markttor, es folgen diejenigen aus dem Umkreis des Verladeplatzes am Ufer der Elbing sowie diejenigen aus der nördlichen Vorstadt entlang des St.-Georgs-Dammes. Weitere Eintragungen betreffen die östliche Vorstadt, die sich hinter dem Schmiedetor entlang dem Mühlendamm erstreckte. Ganz am Schluss standen die Zinseinnahmen der Speicherinsel sowie die aus den Gärten in den Vorstädten im Weichseliefland.

Den letzten Teil des hier veröffentlichten Zinsbuchees bilden Blätter, die die Zinseinnahmen verzeichnen, die die Besitzer der Vorwerke und die Bewohner der Patrimonialdörfer der Elbinger Altstadt zu zahlen hatten (k. 40v–56v). Die Aufzeichnung dieser Zinsen steht in Verbindung mit der neuerlichen Vermessung der städtischen Grundstücke, die der Rat im Jahre 1403 in Auftrag gegeben hatte⁷. Die letzten beiden Blätter (57v–58v) verzeichnen schließlich Rentenansprüche, die der Stadt in den Jahren 1384–1414 entstanden.

Nachträgliche Eintragungen zur Höhe der gezahlten Zinsen, die deren allgemeine Senkung im Jahre 1413 berücksichtigen, sowie Listen neu gekaufter Zinseinkünfte weisen darauf hin, dass das Zinsbuch bis Ende der 1410er Jahre in Gebrauch gewesen sein muss, also bis zur Einführung von Grundbüchern für die Altstadt und die Speicherinsel sowie von Listen und entsprechenden Eintragungen für die Vorstädte⁸.

Die hier veröffentlichten Listen haben bereits im 19. und frühen 20. Jahrhundert die Forschung zur mittelalterlichen Geschichte Elbings beschäftigt. Zu nennen sind hier vor allem die Arbeiten von Max Toeppen⁹ und Artur Semrau¹⁰. Nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs haben sich Janusz Tandecki¹¹,

⁶ A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch*, S. 10; R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992, S. 145.

⁷ W. Długokęcki, *Rolnictwo, hodowla, rybołówstwo, leśnictwo*, [in:] *Historia Elbląga*, Bd. 1, hrsg. St. Gierszewski, A. Groth, Gdańsk 1993, S. 190.

⁸ APGd., 369/1/118, 1929, 1931.

⁹ M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten: ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, Marienwerder, Danzig 1870–1873.

¹⁰ A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch*, passim.

¹¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa 1990.

Roman Czaja¹² und Tomasz Jasiński¹³ des Themas angenommen, weiter Jerzy Maik¹⁴, Jürgen Sarnowsky¹⁵ sowie Dieter Heckmann und Krzysztof Kwiatkowski¹⁶. Die vorliegende Edition erweitert das Angebot an gedruckten Quellenmaterialien zur Geschichte von Elbing im Mittelalter und sollte deshalb dazu beitragen, das Zinsbuch in vergleichenden Forschungen sowie im akademischen Unterricht umfassender zu nutzen¹⁷.

Ursprünglich war die Aufstellung der Zinseinnahmen wahrscheinlich auf Wachstäfelchen oder losen Blättern notiert und wurde erst später auf Pergament übertragen und zusammengefasst¹⁸.

Für diese These spricht der mit Ausnahme einiger weniger Rasuren und späterer Hinzufügungen konsequente Charakter des Dokuments. Die Aufzeichnung auf Pergament wurde in der Stadtkanzlei in den Jahren nach ihrer Entstehung intensiv genutzt: hierfür sprechen zahlreiche Rasuren und neue Eintragungen etwa beim Wechsel von Pächtern zinspflichtiger Grundstücke. Ergänzungen und Aktualisierungen, darunter die Berücksichtigung der Zinssenkungen des Jahres 1413 („Item sciendam das disse mynnerunge vorgeschrriebene is geschen an dem czinse im jare XIIIIC XIII° [1413]“)¹⁹ sowie weitere Eintragungen zu Renten bezeugen, dass das Zinsbuch mindestens bis zum Ende der 1410er Jahre in Gebrauch gewesen ist. Danach wurden in der Elbinger Kanzlei nach dem Vorbild von Danzig Grundbücher für die Altstadt und die Speicherinsel sowie die Vorstädte eingeführt²⁰. Für eine Übergangszeit wurden Zins- und Grundbücher parallel genutzt, bevor letztere die Funktion der ersten gänzlich übernahmen²¹.

¹² R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992; idem, *Urzędnicy*.

¹³ T. Jasiński, *Tabliczki*, Poznań 1991.

¹⁴ J. Maik, *Sukienictwo elbląskie w średniowieczu*, Łódź 1997.

¹⁵ J. Sarnowsky, *Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preussen (1382–1454)*, Köln 1993.

¹⁶ Das Elbinger Kriegsbuch (1383–1409). Rechnungen für städtische Aufgebote, bearb. v. D. Heckmann unter Mitarb. v. K. Kwiatkowski, Köln 2013.

¹⁷ Vgl. zum aktuellen Stand der Quelleneditionen: K. Kwiatkowski, C. Kardasz, *Fontes Elbingenses. Quellen zur Geschichte des mittelalterlichen Elbings – ein Editionsprojekt*, [in:] Editionswissenschaftliches Kolloquium 2021: Fortführung alter Editionsvorhaben im neuen Gewande, hrsg. H. Flachenecker, K. Kopiński, Toruń 2022 (im Druck).

¹⁸ T. Jasiński, *Tabliczki*, S. 288.

¹⁹ APGd, 369,1/1377, k. 30v.

²⁰ C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel)*, Toruń 2013, S. 57.

²¹ Idem, *Rachunkowość i budżety miast komunalnych na południowym pobrzeżu Bałtyku w późnym średniowieczu (Stare Miasto Elbląg, Ryga i Rewel w XIII–XV wieku)*, [in:] *Władztwo komunalne w hanzeatyckich miastach Prus i Inflant w średniowieczu. Studia i Materiały*, hrsg. R. Czaja, J. Tandecki, Toruń 2022, S. 303.

Das Zinsbuch von 1403 wurde bis zum Ende des 18. Jahrhunderts gemeinsam mit dem gesamten Archiv des Stadtrates im Elbinger Rathaus aufbewahrt. Nach dem Rathausbrand von 1777 wurden die geretteten Akten über Kirchen und städtische Institutionen verteilt, und ein erheblicher Teil von ihnen geriet in den Besitz privater Sammler. Zum weiteren Schicksal der Handschrift bis Mitte des 19. Jahrhunderts ist nichts bekannt; damals gelangte sie gemeinsam mit anderen Akten des Stadtrats in das bereits Ende des 18. Jahrhunderts geschaffene Stadtarchiv. Die Bestände des Archivs, die ständig angewachsen waren, wurden bis 1944 geordnet und verließen dann Elbing im Zusammenhang mit dem Kriegsgeschehen. Nach ihrer Rückkehr 1947 wurden sie im damaligen staatlichen Woiwodschaftsarchiv gelagert, aus dem das heutige Staatsarchiv Danzig hervorgegangen ist. Ein Team von Mitarbeitern dieses Archivs ordnete den Bestand neu und erstellte ein Inventar²².

Beschreibung der Handschrift

Die hier publizierte Quelle ist ein handgeschriebenes Buch auf Pergament in den Maßen 23,5 cm (Höhe) x 16 cm (Breite) und in Leder gebunden. Der Einband zeigt Spuren einer Schnur oder eines Riemens, der dazu diente, das Konvolut zu schließen. Die vierte Seite des Einbands besitzt eine 6 cm breite Klappe mit einer Schnur, um das Konvolut zuzubinden. Die Quelle besteht insgesamt aus 65 Blättern. Der Originaltitel auf der ersten Seite des Einbandes lautet: *Liber continens censum civitatis Elbing intra et extra et cetera 1403*. Zwischen den Einbanddeckeln befinden sich sieben Druckbögen mit den Blättern: 1–10, 11–18, 19–26, 27–36, 37–46, 47–54 und 55–65, das letzte Blatt wurde herausgeschnitten. Die Blätter sind liniert und zeigen Öffnungen von Nadeln oder einem Zirkel. Auf der Einbandvorderseite befindet sich ein moderner Aufkleber des Archivs mit der Signatur der Einheit sowie ein in schwarzer Tinte des 19. Jahrhunderts aufgedrückter Stempel des Archivs, der sich auf Blatt 58v wiederholt. Am unteren Rand findet sich ein weiterer moderner Stempel aus dunkelblauer Tinte, der auch die Signatur der Einheit wiederholt. Der linke untere Rand des Einbands zeigt einen auf Blatt 1r wiederholten modernen Stempel des Archivs. Die ursprüngliche Signatur lautete: C 41 A4.

Die einzelnen Blätter der Handschrift sind foliiert (vermutlich im 19. Jahrhundert), es finden sich teilweise ausradierte Spuren einer Paginierung.

²² *Archiwum Miasta Elbląga*, S. 13.

Der Schreiber hat die einzelnen Zeilen mit einem Schmuckinitial eingeleitet, die einzelnen topographischen Punkte, die der Aufstellung der fälligen Zinsen vorangestellt sind, sind durch schwarze und rote Tinte hervorgehoben.

Editionsmethode

Der Quellentext wird ohne jede Kürzung vollständig wiedergegeben, wobei die ursprüngliche Anordnung der Eintragungen beibehalten wurde. – Den einziger Eingriff stellen die jeweils mit einer Fußnote gekennzeichnete Korrekturzeichen dar, wenn einzelne Worte verschoben werden mussten. Bei der Redaktion des Texts für den Druck haben wir uns an die Editionsanleitung für mittelalterliche Quellen²³ und die Hinweise W. Heinemeyers²⁴ sowie die allgemeinen Regeln bei der Edition städtischer Bücher aus dem Gebiet des Ordensstaates in Preußen²⁵ gehalten. Außerdem wurden einige graphische Symbole verwendet, die A. Wolff im Entwurf seiner Anleitung zur Edition mittelalterlicher Quellen eingeführt hat. Dazu gehören:

- [] – sämtliche Ergänzungen von Seiten der Herausgeber
- /Johan Schmidt-/ – Streichung
- /=Item Johannes Schmidt...=/ – Löschung der Eintragung
- <Item ...> – Zusatz
- – Eintragung oder Satz unvollständig
- // – Ende der Seite
- [?] – Zweifel
- [s] – Bestätigung eines fehlerhaften Ausdrucks in der Vorlage
- [ss] – Bestätigung eines fehlerhaften Satzes in der Vorlage
- [!] – Empörung der Herausgeber

²³ A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, Studia Źródłoznawcze, Bd. 1, 1957, S. 155–184;

²⁴ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlicher Amtsbücher*, [in:] *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. W. Heinemeyer, Marburg – Köln 1978, S. 18–23.

²⁵ Vgl. die Serie „Fontes“ des Wissenschaftlichen Vereins zu Toruń: *Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479)*, hrsg. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 sowie Quellen zur mittelalterlichen Geschichte von Toruń: *Księgi szosu i wykazy obciążzeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435*, hrsg. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002; *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, hrsg. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002; *Księga kamarii miasta Torunia 1453–1495*, hrsg. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007. Editorische Erfahrungen haben gesammelt: K. Kopiński und J. Tandecki, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

Introduction

This rent book is chronologically the third rent book of the Old Town of Elbląg¹. The oldest list of rents, made around 1295–1316, was published in 1924 by Arthur Semrau². Another book was published a few years ago by Cezary Kardasz³. The book and the older rent lists register municipal property, i.e., real estate and capital, in addition to the income obtained from rents as well as debts owed by the town council as a result of loans. It also includes their interest rates. These rent lists are among the oldest and best surviving – often in lengthy series – forms of pragmatic literacy in cities in the Baltic Sea region. Therefore, they are not only an excellent source for research on municipal management and topography, but also show changes in the organisation of municipal administration, and the processes of making municipal finance management more practical.

In terms of the content and layout, the rent book that was started in 1403 follows the rules according to which rents were entered in the list (dated 1376–1385). On the other hand, it contains new elements and thus it shows changes introduced in the town office. The publication here, similar to the previous one, begins with a list of rents paid at Easter on properties located within the town walls (pp. 1v–10v). The list was prepared in compliance with a regular scheme that was used both in the book dating back to 1376–1385 and in the lists from the 1420s (which were preserved on wax

¹ The surviving rent books are currently kept at the State Archives in Gdańsk in the Department of Documents of the Town of Elbląg among other documents of the internal town treasury (Ref. No 369,1/1375, 1376, 1377).

² A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch der Altstadt Elbing 1295 bis etwa 1316*, Elbinger Jahrbuch, Vol. IV, 1924.

³ C. Kardasz, *Wykaz czynszów Starego Miasta Elbląga z roku 1385*, [in:] *Piśmiennałość pragmatyczna – edytorstwo źródeł historycznych – archiwistyka*, eds. R. Czaja, K. Kopiński, Toruń 2015, pp. 453–476.

tablets)⁴. The first entries refer to properties located in the town hall building between Kowalska and Rzeźnicka Streets⁵. Next, there are properties at Nad Kumielią Street and at Wodna Street, as well as near the gates leading to the waterfront, from the side of the Holy Spirit Gate and then near the successive gates to the north, in the vicinity of the Dominican monastery. Finally, there are sheds in the town hall's cellar in the town centre. The next part of the list covers the eastern part of the town, including Garbary and Wieżowa Streets, a hospital mill and sheds located next to the town walls, and the final part – sheds in front of the Blacksmith's Gate [*Brama Kowalska*] as well as bathhouses, a tannery and a slaughterhouse located on the outskirts of the town. Subsequent pages (pp. 10v–11v) contain entries on rents due to the town council, which properties of burghers were charged, and were purchased between 1382–1414. The second payment of town rents, paid on Saint Michael's Day, was entered on pp. 12–20. It is arranged in the same order as the rents paid at Easter. The next two pages contain lists of rents bequeathed to the council in the wills of Elbląg-based burghers (pp. 20v–21r) and of rents paid by the brickyard tenants. Subsequent entries concerning rents paid on the town's outskirts and those in villages located in the municipal patrimony could be considered a novelty in the town office, as the already mentioned list of rents dating back to 1376–1385 was closed with the entries on rents owed by the brickyard. It can be assumed that suburban rents were originally entered separately, perhaps also on wax tablets. They certainly did support the town's finances at the end of the thirteenth century.⁶ Lists of suburban rents (pp. 27–41v), made in 1400, begin with properties situated in front of the Market Gate [*Brama Targowa*], followed by those paid in the vicinity of Łasztownia (lat. lastadium) on the River Elbląg and from the northern suburbs along Saint George's dam were entered. Other entries were made for the outskirts in the east, which stretched beyond the Blacksmith's Gate [*Brama*

⁴ APGd., 300, 12/839. T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991.

⁵ R. Czaja, *Właściciele działek bloku ratuszowego w Starym Mieście Elblągu*, Rocznik Elbląski, Vol. 20, 2006 pp. 27–35; T. Balcerzak, *Kwartal ratuszowy – historyczne centrum Elbląga*, [in:] *Archeologia et Historia Urbana*, eds. R. Czaja, G. Nawrońska, M. Rębkowski, J. Tandecki, Elbląg 2004, pp. 193–201.

⁶ A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch*, p. 10; R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992, p. 145.

Kowalska] and further along the Mill Dam. Finally, there are rents paid in the Granary Island and the gardens located in the Żuławy part of the suburbs.

The last part of the publication consists of pages listing rents paid by farm owners and residents of villages located in the patrimonial land of the Old Town of Elbląg (pp. 40v–56v). The list of these rents is related to the new measurement of rural lands, which was ordered by the council in 1403.⁷ The final two pages of the book (pp. 57v–58v) show the rents owned by the town that were entered from the years 1384–1414.

Notes on updating the amounts of rents paid, taking into account the 1413 reduction in rents, and entries on purchased rents, indicate that the book remained in use until the end of the second decade of the fifteenth century, i.e., until the introduction of land registers for the Old Town and the Granary Island as well as lists and relevant land registers for the suburbs⁸.

As early as in the nineteenth century and in the first half of the twentieth century, the published list was in the focus of interest of scholars doing research on the medieval history of Elbląg. The works of Max Toeppen⁹ and Artur Semrau¹⁰ are worth mentioning here. After World War II, research on this source was undertaken by Janusz Tandecki¹¹ and Roman Czaja¹², as well as Tomasz Jasiński¹³, Jerzy Maik¹⁴, Jürgen Sarnowsky¹⁵, Dieter Heckmann and Krzysztof Kwiatkowski¹⁶. The publication of this list will increase the available printed resources on Elbląg in the Middle Ages, which will allow for its wider use in teaching and comparative research¹⁷.

⁷ W. Długokęcki, *Rolnictwo, hodowla, rybołówstwo, leśnictwo*, [in:] *Historia Elbląga*, Vol. 1, eds. St. Gierszewski, A. Groth, Gdańsk 1993, p. 190.

⁸ APGd., 369/1/118, 1929, 1931.

⁹ M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten: ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, Marienwerder, Danzig 1870–1873.

¹⁰ A. Semrau, *Das älteste Zinsbuch*.

¹¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszkańców (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa 1990.

¹² R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992; idem, *Urzędnicy*.

¹³ T. Jasiński, *Tabliczki*, Poznań 1991.

¹⁴ J. Maik, *Sukienictwo elbląskie w średniowieczu*, Łódź 1997.

¹⁵ J. Sarnowsky, *Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preussen (1382–1454)*, Köln 1993.

¹⁶ Das *Elbinger Kriegsbuch (1383–1409)*. *Rechnungen für städtische Aufgebote*, bearb. v. D. Heckmann unter Mitarb. v. K. Kwiatkowski, Köln 2013.

¹⁷ The current condition of source editions are presented by: K. Kwiatkowski, C. Kardasz, *Fontes Elbingenses. Quellen zur Geschichte des mittelalterlichen Elbings – ein Editionsprojekt*,

Originally, the list was probably made on wax tablets or loose pages, and later copied on parchment¹⁸. This claim is supported by the consistent handwriting, except for erasures and later additions. The parchment list was used at the town office throughout the years following its development, which is confirmed by numerous erasures and new entries that demonstrate the change of tenants charged with rents for the property. Additions and updates, including the reduction in rents introduced in 1413 ("Item sciendam das disse mynnerunge vorgeschrriebene is geschen an dem czinse im jare XIIIIC XIII° [1413]")¹⁹ and entries on rents prove that the book was used at least until the end of the second decade of the fifteenth century, when the town office in Elbląg started using land registers similar to those employed in Gdańsk for the Old Town, the Granary Island, and the suburbs²⁰. During the transitional period, both the rent books and land registers were used concurrently, with the latter replacing the former²¹.

Until the eighteenth century, the rent book, along with the entire archive of the town council, was kept in the town hall. After a fire broke out there in 1777, the surviving documents were scattered around churches and municipal bodies, and a substantial part of them was in the hands of private collectors. We do not know the further fate of the manuscript until the mid-nineteenth century when, along with other documents of the town council, it was placed in the Municipal Archives, which were established in the late eighteenth century. The growing archival collections had been sorted out until 1944 when they had to leave Elbląg because of the war. After their return in 1947, they were stored in the Voivodeship State Archives (the present State Archives) in Gdańsk, whose team put them in order and made an inventory²².

[in:] Editionswissenschaftliches Kolloquium 2021: Fortführung alter Editionsvorhaben im neuen Gewande, hrsg. H. Flachenecker, K. Kopiński, Toruń 2022 (in print).

¹⁸ T. Jasiński, *Tabliczki*, p. 288.

¹⁹ APGd., 369,1/1377, p. 30v.

²⁰ C. Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel)*, Toruń 2013, p. 57.

²¹ Idem, *Rachunkowość i budżety miast komunalnych na południowym pobrzeżu Bałtyku w późnym średniowieczu (Stare Miasto Elbląg, Ryga i Rewel w XIII–XV wieku)*, [in:] *Władztwo komunalne w hanzeatyckich miastach Prus i Inflant w średniowieczu. Studia i Materiały*, eds. R. Czaja, J. Tandecki, Toruń 2022, s. 303.

²² *Archiwum Miasta Elbląga*, s. 13.

Manuscript description

The published book is a handwritten, leather-bound parchment book measuring 23.5 cm (in height) x 16 cm (in width). The cover has some traces of a cord or a strap that was used to tie the volume. The fourth side of the cover has a 6 cm wide flap and a cord for tying. The book has 65 pages, and the original title on the front page of the cover reads: "Liber continens censem civitatis Elbing intra et extra et cetera 1403". The cover contains seven sections: pp. 1–10, 11–18, 19–26, 27–36, 37–46, 47–54, 55–65, and the last page is cut out. Pages are ruled and have holes made by pins or compasses. On the first page of the cover there is a contemporary endpaper of the Archive with its reference number and the nineteenth century seal, imprinted in black ink and then repeated on p. 58v. On the lower margin, there is a contemporary seal made in navy blue ink, also with a reference number. In the lower left corner of the cover there is a contemporary seal of the Archive, which is repeated on p. 1. An old reference number is visible: C 41 A4.

The manuscript pages are foliated (their foliation probably dates to the nineteenth century), and pagination is partly erased. The author began the lines with a decorative initial and underlined the designation of topographic points preceding the list of rents due with black and red ink.

The publishing method

The entire text was published without any abbreviations, and the original layout of the entries was retained. Only characters indicating the need to shift certain words were included, which was mentioned in a footnote. When editing the text for publication, the guidelines for publishing medieval sources²³ were used, along with guidelines developed by W. Heinemeyer²⁴ and the standards applied in the publication of town books in the Teutonic state in Prussia²⁵. In the publication some graphic symbols provided in the draft

²³ A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, Studia Źródłoznawcze, Vol. 1, 1957, pp. 155–184.

²⁴ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlichen Amtsbücher*, [in:] *Richtlinien für die Edition Landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. W. Heinemeyer, Marburg–Köln 1978, p. 18–23.

²⁵ The „Fontes” series of the Toruń Society of Arts and Sciences: *Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479)*, eds. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 and Sources for

guidelines for publishing medieval sources (developed by A. Wolff) are used, namely:

- [] – any additions by editors
- / -Johan Schmidt- / – deletion
- / = Item Johannes Schmidt... = / – a note deleted
- <Item...> – annotation
- — — a note or an incomplete sentence
- // – end of page
- [?] – doubt
- [s] – a wrong word confirmed in the base edition
- [ss] – an incorrect sentence confirmed in the base edition
- [!] – indignation of editors

the history of Toruń in the Middle Ages: *Księgi szosu i wykazy obciążzeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435*, eds. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002; *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, eds. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002; *Księga kamaliów miasta Torunia 1453–1495*, eds. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007. The editorial experience of the those working around Toruń were edited by: K. Kopiński and J. Tandecki, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

*Uider continēs ēslū
Suntat Abding in
ta et erit et attur.*

1403.

1403.

WOJEWÓDZKIE ARCHIWUM PANSTWOWE w Gdańsku	
Zespół	Numer
369,1	1377

Census Cenitatis Ellingen ab Intra de Novo
registratus et impressus tunc Cancellerio domini Johes
Salmestern et domini Henrici monachum Anna Invenitores
domini Millesimo Crisostomino anno

Primo Pasche

Von dem Rathuse und Coet Hme.
den ort Sezen deme Smedere

Haus molner etzlen Claus hane vñ m̄

Haus malerey vñ m̄

Jacob Steynhaugen vñ m̄

Junghe Hermann glotst vñ m̄

und Bluhman vñ m̄

WOJEWÓDZkie ARCHIWUM Państwowe w Krakowie

Zespół

Numer

369,1

1377

12²³

Census Comitatus Ellingen ab Intra de Nonereich
tratus et inspectus anno Samanorum domini Johes Bohme
Reyn et domini Henrici monachii anno incarnationis domini
Millefimo undevigintiesimo tertio

Machalies

By den Rathinge und Gort
Geme den et bez. dem Smedetore

Peter molner etzwen elius hane vñ m̄

Hans makerye s m̄

Jacob steinhaugen om m̄

Inghe Herman qwaest m̄ m̄

Arndt blaufuer m̄ m̄

I

Lipphorst

Iec dy Lipphorst hat in einem huff slaege xxvij
 hufen vij moagen vij eyn dritten teyl eyns moagen
 Und hir von hat eins schuldhamecht in Brije hufe
 Des blisen gresshaftik xxvij hufen vij meegen
 V' em dritten teyl eyns moagen Und ichtliche hufe
 tinst der stat off Marti ij m̄r Und dy glaene
 kretzem ichtlicher auch ij m̄r
 Und xxvij m̄re vj st̄ in s̄t̄ in den

Leytmeren

Iec so tinst dy Lipphorst zu myte vor dy
 Justizie der Jar vij m̄re und t̄ schot huner

Iec welch Borger hufen hat zur Lipphorst
 adir hir noch malcs konffe der sal der von
 reyzen gelich anden gebinen dy in dem sel
 gen dorff wonen

~~Martinus dy von der Lipphorst hufen hond
 vñlere agker den te sy gekonft haben
 vo der stad mit den von Großenstorff vñ
 mit den van Luttemstorff vij m̄r vij s̄t̄~~
 Van sal binne das im Jar des his xiiij^o
 noch deme Strite tta festi Martinus hat
 Der Rath mit ganzer Eintracht deme dorff
 vñm Lipphorst vorlassen elcklich vij m̄re
 t̄ms sedus si alle jor vij m̄re t̄nsel fullen
 vñ d' hulpe off Martinus dorfflichen 15 de
 Kreuzmonat ichtliche jor dinken So dno
 ichtlicher tinst ij m̄re

[k. 1r] Censu civitatis Elbingensis ab intra de novo registratus et transscriptus tempore camerariorum domini Johannis Volmersteyn¹ et domini Henrici Monnch². Anno Incarnationis Domini millesimo quadragesimo tertio [1403]

^a-Primo Pasche^a [15 IV 1403]

^b-By dem Rathuse³ und vort umme den ort kegen deme Smedetore^{b4}

Hans Molner etzwen Claus Hane 7½ mr.

Hans Makerey 4½ mr.

Jacob Steynhagen 4 mr.

Junghe Herman Qwast 4 mr.

Arnd Blusman 2½ mr.^{c//}

[k. 1v] Hasse Augstyn, becker 1½ mr.

^{a-a} Wyrazy podkreślone czerwonym atramentem. Po lewej odciśnięta w czarnym tuszu XIX-wieczna pieczęć Archiwum Miasta Elbląga.

^{b-b} Wyrazy podkreślone czerwonym atramentem.

^c Poniżej odciśnięta w niebieskim tuszu pieczęć Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Gdańsku ze wskazaniem numeru zespołu i jednostki archiwalnej.

¹ Johannes II Volmenstein, rajca 1386-1406. R. Czaja, *Urzędniccy miejscy Elbląga do 1524 r.*, Elbląg 2010, s. 188.

² Heinrich Monch, rajca 1383-1420. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 193.

³ Ratusz, zlokalizowany na 3 działkach przy wschodniej pierzei Starego Rynku nr 44, 43, 42 oraz działce narożnej przy ulicy Rzeźnickiej 20. Budy określone jako znajdujące się „by dem rathuse” zlokalizowane były na ulicy Kowalskiej nr 1-5. R. Czaja, *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992, s. 89, 96-100. Por. C. Kardasz, *Wykaz czynszów Starego Miasta Elbląga z roku 1385*, [w:] *Piśmienna pragmatyczna – edytorstwo źródeł historycznych – archiwistyka*. Studia ofiarowane Profesorowi Januszowi Tandeckiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin, red. R. Czaja, K. Kopiński, Toruń 2015, s. 458. Zob. także T. Nawroński, *Średniowieczny plac rynkowy Starego Miasta w Elblągu. Próba analizy przestrzenno-funkcjonalnej*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, R. 40, 1992, nr 3, s. 365-376; T. Balcerzak, *Kwartał ratuszowy – historyczne centrum Elbląga*, [w:] *Archeologia et historia urbana*, red. R. Czaja, G. Nawrońska, M. Rębkowski, J. Tandecki, Elbląg 2004, s. 193-202.

⁴ Brama Kowalska, zlokalizowana we wschodnim końcu ulicy Kowalskiej, prowadziła przez nią droga w kierunku Królewca i Pasłęki. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 96.

Stolte Johan, becker 1 mr. 9 sc.

^aKegen dem rathus^c over^a

Dy Wage boven⁵ 1 mr.

Der keller under der wage⁶ 1 mr.

^bBuden achter dem kore^{b7}

Johanes Schengkendorff 2 mr.

Ludeke Schenkendorff 2 mr.

Jacob Steynhagen 2 mr.//

[k. 2r] Hans Schramme 2 mr.

Hans Frentzel 2 mr.

Dy Peynessche 2 mr.

Merten Krummedyk 9 fert.

Dy brotbengke⁸ 3 mr.

^cBuden an dem kerghove by deme pfarrer^{c9}

Matties Goltzmit 1 mr.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

⁵ Budynek wagi, zlokalizowany naprzeciw ratusza na wysokości budy przy Starym Rynku nr 20, składał się z piwnicy, pomieszczeń wagi na parterze i izby na piętrze. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 22–23.

⁶ Piwnica w budynku wagi. Zob. przyp. nr 5.

⁷ Budy kramarskie, zlokalizowane wokół kościoła parafialnego od strony Starego Rynku nr 20–23. Lokowane w roku 1335. *Codex Diplomaticus Warmiensis* (dalej cyt: CDW), Bd. I, hrsg. V. Philippi, C. P. Woelky, Mainz 1860, s. 454–456; *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 1: 1330–1360 (1393), hrsg. H. W. Hoppe, „Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, Beiheft 3, Münster 1976 (dalej: Stadtbuch I), nr 189–194; R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 88–96, 115. W wykazie z roku 1385 określone jako polożone „hyndir deme kore”. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 459.

⁸ Ławy chlebowe usytuowane przy północnej pierzei ulicy Mostowej, wzdłuż południowego szczytu kościoła św. Mikołaja. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 21–22, 73.

⁹ Budy szewskie, zlokalizowane na ulicy Rybackiej. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 64–68. Na temat lokalizacji cmentarza. Zob. G. Nawolska, *Początki Elbląga w świetle źródeł archeologicznych*, Elbląg 2012, s. 129.

Peter Beyer 5 fert.

Peter Beyer 5 fert.//

[k. 2v] Meyster Heinrich Kuchel 5 fert.

Meyster Heinrich Kuchel 5 fert.

Koning Artushoff^{a10} 5 mr.^b

Albertus Apoteker 3 mr.

Merten Pattynenmaker 3 mr.

^cAn dem orte by der Schule^{c11}

Werner Water cum uxore 1½ mr.

Caspar Qwast 3 fert.//

[k. 3r] ^dUnder der schule^{d12}

Tydeman Zasse 3 fert.

Tydeman Zasse 3 fert.

Ffrentzel Klockener 1 mr.

Marqward Mekelborgh 4½ fert.

^eUp der Hummele^{e13}

Lorentz^f Seteler 1½ mr.

^a *Dalej /-3 mr -/.*

^b *Wpis inną ręką.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{e-e} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^f *Wyraz podkreślony czerwonym atramentem.*

¹⁰ Dwór Artusa, zlokalizowany na ulicy Rybackiej nr 9. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 64. Zob. także E. Pilecka, *Średniowieczne dwory Artusa w Prusach. Świadectwo kształtuowania się nowej świadomości mieszkańców*, Toruń 2005, s. 239–250.

¹¹ Budy szewskie, zlokalizowane przy północnej stronie dziedzińca kościoelnego, wzduż ulicy Rybackiej obok budynku szkoły przy ulicy Rybackiej nr 14. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 21, 115–116.

¹² Budy szewskie. Zob. przypis nr 11.

¹³ Ulica Zamkowa. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 224–225. W wykazie z roku 1385 lokalizacja opisana jako „Uff der Hummele, do dy batzstobe stund”. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 460.

Her Johan von Ruden¹⁴ 2½ mr. <dýt heft hee up gesecht und ez vort vormydet>

Herman Roland 5 fert.//

[k. 3v] Peter Lysow 5 fert.

^aItem twe buden in dem Borch Dor¹⁵ 16 sc.^{-a}

^bAls de Humele in de stat velt^{-b}

Hanewalt etzwen Vasolt 1 mr.

/-Hans Dregn 1 fert. <½ mr. van dem brechvrede>-/

/-Niclaus Koler 1 fert. und 2 sc.-/

^cClappenbergh^{-c16}

Niclaus Grever 1½ mr.

Dy stad dry buden, itzliche czinset 5 fert.

Dy stad eyne bude, dy czinset 1½ mr.//

[k. 4r] ^dIn dem Hilgestis Dore^{-d17}

Dy stad 2 buden, itzliche czinset 4½ fert.

^eBy dem Brugge Dore¹⁸ und in dem dore^{-e}

^{a-a} *Wpis inną ręką.*

^{b-b} *Wpis na marginesie.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{e-e} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

¹⁴ Johannes II von Ruden, rajca 1391–1426. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

¹⁵ Brama Zamkowa, łączyła miasto z wolnizną zamkową i zamkiem krzyżackim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 124. W roku 1385 w Bramie Zamkowej znajdowała się jedna buda. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 472.

¹⁶ Ulica Wodna, zaułkiem Klappenberg określano południową jej część od ul. Ducha św. do murów. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 119–120.

¹⁷ Brama Ducha św., znajdowała się w zachodniej części ulicy Ducha św. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 77.

¹⁸ Brama Mostowa, zlokalizowana w zachodniej części ulicy Mostowej, prowadziła do Mostu Wysokiego. W roku 1385 w bramie znajdowały się dwie budы. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 73; C. Kardasz, *Wykaz*, s. 461.

Heinrich Norenbergh¹⁹ 15 sc.

Dy stad 1 bude dy czinset ^a1½ mr.^{-a}

^b-Von dem Brugge Dore tho dem Visscher Dore^{-b20}

Heinrich Schonewolt etzwen Snüfer 3 mr.

Claus Wegener 3 mr.//

[k. 4v] Michil Mügke 3 mr.

Bernd Stutemunt 1½ mr.

Johan Hirsevelt 1½ mr.

Claus Hoppe 1½ mr.

Arnd Bauhenhusen 1½ mr.

Peter Osterode 1½ mr.

Michil Holland ^c5 fert.^{-c}

Hans Horn 3 mr. <in der Visscher Strate²¹ ub dem orde>//

[k. 5r] Her Johan von Ruden 2½ mr. <van dryn buden>

Herman Goltbach 5 fert.

^d-In dem Visscher Dore^{-d22}

Dy stad vyr^c buden, itzliche czinset 2 mr.²³

^{a-a} *Wpis na razurze.*

^{b-b} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{c-c} *Wpis na razurze.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

¹⁹ W wykazie z roku 1385 działka opisana jako położona „an Unsr Vrowen bylde”. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 461.

²⁰ Ulica Wodna, odcinek między Bramą Mostową a Bramą Rybacką. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 119–120.

²¹ Ulica Rybacka. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 64.

²² Brama Rybacka, zlokalizowana w zachodniej części ulicy Rybackiej. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 64.

²³ W wykazie z roku 1385 w Bramie Rybackiej wzmiankowanych jest pięć bud. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 462.

^{a-}Tvsschen [s] dem Visscher Dore und deme Bodeker Dore^{a24}

/-Bernd Damerow-/

/-Eyne bude 1 mr.-/

/-Her Werner Wesseling²⁵-/

^bDy virde bude von dem Botger Thore²⁶ zu wasser werd, Hannes Mólhusen 1 mr.//

[k. 5v] ^cIn dem Bodeker Dore^c

Dy stad vyr buden, itzliche tynset 2 mr.

^dVon dem Bodeker Dore tho dem Thobias Dore^{d27}

Dy Waterssche 1½ mr.

Vrowyn Knygge 9 fert.

Herman Geelhař 9 fert.

Johannes Rybe 1½ mr.

Claus Beteke 1 mr.//

[k. 6r] Her Anthonius Volmerstein²⁸ 1 mr. 9 sc.

Her Johan Crutzeborgh²⁹ 1 mr. 9 sc.

Dy fleischwage³⁰ 2 mr.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^b *Linijka inną ręką.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

²⁴ Ulica Wodna, odcinek między Bramą Rybacką a Bramą Bednarską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 119–124

²⁵ Werner Wesseling, rajca 1380–1402, burmistrz 1403–1405. R. Czaja, *Urzędnicy*, nr 186.

²⁶ Brama Bednarska, zlokalizowana w zachodniej części Starego Miasta, zamykając ulicę Bednarską prowadzącą do nadbrzeża. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 120.

²⁷ Ulica Wodna, odcinek pomiędzy Bramą Bednarską i Bramą Tobiasza. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 119–124.

²⁸ Antonius II Volmenstein, rajca 1399–1416. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 188.

²⁹ Johan Krutzeburg, rajca 1385–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 191.

³⁰ Waga mięsna, zlokalizowana w północnej części ulicy Wodnej, przy wylocie ulicy Tobiasza. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 120.

^aIn dem Thobias Dore^{a31}
Dy stad eyne bude ^{b-1/2} mr.^b

^cUff dem Thobias Dore^c
Dy stad 1 mr.//

[k. 6v] ^dVon dem Thobias Dore bet an dy Cleyne Porte^{d32}
Johan Wize 1½ mr.
Claus Bedeke ½ mr.
^eJohannes von Hervorde 3 fert.^e
^fTydeman Busdorp 3 fert.^f

^gVon der Cleynen Porte bet an dy müre^g
Claus Úsedam 1 mr.
Lange Albrecht 1 mr.//
[k. 7r] Usedem ½ mr.
Hannus Flugke 1 mr.
Sendte Jurghen³³ ½ mr.
Hanneke Steynbeke ½ mr.
Hensel von der Olse 1 mr. 3 sc.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis na ruzurze.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{e-e} *Wpis na ruzurze, inną ręką.*

^{f-f} *Wpis na ruzurze, inną ręką.*

^{g-g} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

³¹ Brama Tóbiasza, zlokalizowana była w zachodniej części Starego Miasta, prowadziła do nadbrzeża. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 120.

³² Ulica Wodna, Furta Mnisia, przejście w murach miejskich pomiędzy budami nr 7 i 8 położonymi przy ulicy Wodnej (w zaułku Muckenberg). H. W. Hoppe, *Elbings Türme und Tore, Westpreussen-Jahrbuch*, Bd. 26, 1976, s. 66; R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 120. W wykazie z roku 1385 określona jako „Wenigen Phorten”. Por. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 463.

³³ Kościół św. Jerzego, zlokalizowany na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 151.

^a-Swyboge under der Monnke Ganghe^a

Rutcher Vogeler 15 sc.

Stortebeker vor eynen swyboge und vor 1 cleyne bude dar by ½ mr.//
[k. 7v] Herman Stargarde ½ mr.

Matties Steynort ½ mr.

Herman Rost ½ mr.

Claus Schulte ½ mr.

Mathies Tormke ½ mr.

Michiel vom Sande ½ mr.

Heinrik Czipsen ½ mr.

Werner Wüste 3 fert.//

[k. 8r] ^b-Dy keller under dem rathuś und under den fleischbengken^{b34}
Under der rāt treppre 15 sc.

By dem kake³⁵ 5 fert.

Under des wanths³⁶ treppre ½ mr.

Under dem wanths 1 mr.

Under dem stadscheruer³⁷ 15 sc.

^c-Dar bouen in der Gerwer Strate^{c38}

Hintze Schulte etzwen Wulff Angkersmit 1 fert.//

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

³⁴ Ulica Rzeźnicka. Ławy rzeźnickie zlokalizowane były na działkach przy ulicy Rzeźnickiej nr 17 i 18. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 104.

³⁵ Pręgierz, zlokalizowany przed sukiennicami, na rogu ulicy Rzeźnickiej i Starego Rynku. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 89. Zob. także G. Nawrońska, *Początki*, s. 138.

³⁶ Sukiennice, zlokalizowane obok ratusza przy ulicy Rzeźnickiej nr 20. W budach znajdujących się pod prowadzącymi do nich schodami prowadzono wyszynk wina. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 89.

³⁷ Dom pisarza miejskiego, zlokalizowany w miejscu starych ław rzeźnickich, na działce przy ulicy Rzeźnickiej nr 19. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 104. W wykazie z roku 1385 lokalizacja określona jako „Dy kelre under den alden vleischbencken”. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 465.

³⁸ Ulica Garbary. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 108–111.

[k.8v] Heyne Koweyde 1 mr. <kem dem Grossen Konevte³⁹>
 Jacob Schermer 1 mr. <kem den Grossen Kovente>

^a-By des Hilgestis Mole^{a40}

Herman Schonewolt 1 mr.

<von twen hüsern>

^bund Claus Schepel^b

Claus Byrsmi von dem huſ in des Hygestis Strate⁴¹ 21 sc.

^c-Torm Strate^{c42}

Hans Rosenbergh von 2 buden achter syme huse to der müre wart 1½
 mr./ /

[k. 9r] ^d-Claus Kyk 1 bude under dem tarratz und czinset 1 mr. Pasche
 Matties Lubbeke 1 bude under dem tarratz und czinset 1 mr. Pasche^d

^e-Item 9 buden tüsschen beyden doren⁴³ islike tynset 21 sc. und hyeten
 also^e <maket 7 mr. 21 sc.>

Willam von Staden

/-Qwedenow-/ Herman Damerow

Dyderic Kaslow

/-Claus Kyk-/

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis inną ręką.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis późniejszy, inną ręką, umieszczony na górnym marginesie strony.*

^{e-e} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

³⁹ Konwent Beginek określany jako „Daz grosse Convent” zlokalizowany był na ulicy Tobiasza. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 83.

⁴⁰ Młyn szpitala Ducha św., zlokalizowany nad kanałem Kumieli na zapleczu działek Ducha św. nr 24–25. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 112. Zob. także R. Kubicki, *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIII–XV wieku (do 1454 r.)*, Gdańsk 2012, s. 440–441.

⁴¹ Ulica Ducha św. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 77–82.

⁴² Ulica Wieżowa. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 100–103.

⁴³ Teren pomiędzy bramami Targową i Kowalską.

Tydeeman Cruse

Hans Loefes, hantwerg

Heinrich Norenbergh

Hakelwerk

Peter Bogener//

[k. 9v] ^aItem twe buden in dem Smede Doer^{e44} de ene ^b-inder süet side
3 fert.^b ^cunde de andere^c norde wart^a 16½ sc.

Item Herman Schopenhower van der bode inder stadt norwert 5½ fert.

Niclaus Tzipser under der treppe, dy dar gheet uppet Smede Doer 1½ mr.

^dItem twe buden under der hameyden^{d45}

Kontze Tesschener ^e1 mr.^c

Claus der Künен ^f1 mr.^f

Claus Bergkow under des armborstirers treppe 16 sc. <und 8 sc.>>

Oswalt Schulte an dem Schýtgarden⁴⁶ ½ mr.//

Heinrich Monsterbergh und Bertold Berkow 15 sc. </-und-/ van 2 buden>

Dy batstoue⁴⁷ tüsschen den doren 10½ mr.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wyrazy nadpisane, inną ręką, ustawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^{c-c} *Wpis inną ręką, na razurze.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{e-e} *Wpis na razurze.*

^{f-f} *Wpis na razurze.*

⁴⁴ Brama Kowalska, zlokalizowana była we wschodnim końcu ulicy Kowalskiej, prowadziła przez nią droga w kierunku Królewca i Pasłęki. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 96.

⁴⁵ Przedbramie, zlokalizowane na Przedmieściu wschodnim przed Bramą Kowalską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155.

⁴⁶ Jeden z ogrodów strzeleckich, zlokalizowany przy wschodnim murze na północ od Bramy Kowalskiej, drugi ulokowany był na wschód od obrawowań Nowego Miasta. A. Semrau, *Die beiden Schiessgärten in der Altstadt Elbing*, Mitteilungen des Coppernicus-Vereins für Wissenschaft und Kunst 29 (1921), s. 30.

⁴⁷ Łaznia, jedna z dwóch funkcjonujących wówczas w mieście, zlokalizowana przy Bramie Kowalskiej. M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten. Ein Beitrag zur Geschichte des städtischen Lebens im Mittelalter*, Danzig 1871, s. 214–216; R. Czaja, T. Nawroński, *Kultura materialna i życie codzienne*, [w:] *Historia Elbląga*, t. 1, red. St. Gierszewski, A. Groth, Gdańsk 1993, s. 223.

^aBy dem Market Dore^{a48}

/-Michiel Cruse 1 fert-/

/-Niclaus Grever 1 mr. <dit mach man mit 12 mr. abekoufen und es van der müre deser czins ist czwer gewesen dar ine is her getilget-/>

Dy batstoue⁴⁹ an dem Elbing^c 10 mr.

Dat gerwehus⁵⁰ 4 mr.

Der kuttelhoff⁵¹ 10½ mr.//

[k. 10v] ^b-Anno Domini LXXXII^{o-b} [1382]

Notandum civitatem habere trium mr. censum in domo Eghardi Barenwold stante iuxta Forum Feni⁵², dando Pasche. Reemi potent dicte tres mr. pro 50 mr. addito censu.⁵³

^c-Anno Domini LXXXIII^c [1383]

Notandum civitatem habere trium mr. censum in domo Eghardi Barenwold, stante iuxta Forum Feni, dando Pasche. Reemi potent dicte tres mr. pro 50 mr. addito censu.⁵⁴

^d-Anno Domini XIIIIC^c XIIIID^d [1414]

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis na marginesie.*

^{c-c} *Wpis na marginesie.*

^{d-d} *Wpis na marginesie.*

⁴⁸ Brama Targowa, znajdowała się w północnej części ulicy Stary Rynek. H. W. Hoppe, *Elbings Türme und Tore*, s. 65.

⁴⁹ Łaznia, jedna z dwóch funkcjonujących wówczas w mieście, zlokalizowana pomiędzy Bramą Tobiasza a latryną klasztorną. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 147.

⁵⁰ Garbarnia, zlokalizowana na Przedmieściu północnym, nad Dzikuską obok Łasztowni. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

⁵¹ Rzeźnia miejska, zlokalizowana na Wyspie Spichrzów, bezpośrednio przy wyjściu z Mostu Wysokiego, znajdującej się za Bramą Mostową. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 73, 149.

⁵² Targ Sienny, część ulicy Stary Rynek pomiędzy ulicami Rybacką i Bednarską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 88.

⁵³ *Das Elbinger Stadtbuch*, Bd. 2: 1360–1418, hrsg. H. W. Hoppe, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*, Beiheft 5, Münster 1986 (dalej: *Stadtbuch II*), nr 1232.

⁵⁴ *Stadtbuch II*, nr 1294.

Notandum civitatem habere 3^a mr. censem in domo Hermanni Beygen,
super Humulam ^{b-nunc} Hans Schoff^b, dando Pasche et Michaelis. Reemi
potest quelibet mr. pro 15 mr. addito censu.⁵⁵

/=Man sal wissen, das dy lute in der bude uff deme Glappenberge etzwen
gewest Hermmani Horn synt der stat schuldik 13 mr. 5 sc. 13 den. vor calk
steen, yserwerk, murloen, clestir, delen und vor al das czu der bude es komme,
hir von sullen sy der stat czinsen 1 mr. uff Ostern und Michaelis. Scriptum
anno Domini etc. XCVII die Anthonii [17 I 1397].=///

[k. 11r] /=Notandum civitatem habere trium mr. censem in der tribus
partibus domi Arnoldi von der Linden stante in der Torm Strase, dando
Pasche et Michaelis. Reemi potest pro 50 mr. addito censu.⁵⁶=/

Dy statt hath 7 mr. Purificationis Marie uffem erbe Katherine Huxers, ken
den Brotbenken in der Brugkestrosse⁵⁷. Abczulosende vor 100 mr. und den czins.

Dy statt hath 7 mr. Purificationis Marie uff tzwen halbin erbin her Peter
Stormer⁵⁸ in der Botgerstrasze⁵⁹, alse uf dem dor inne her wonet und kegen im
obir. Abczulosende vor 100 mr. und den czins.

Dy stat hath 6 mr. czins Purificationis Marie im erbe Claus Papen in der
Ketenbornestrosze⁶⁰. Redimendo vor 100 mr. und den czins. In sulcher wyse,
alse der stat erbebuch⁶¹ dovon uswyset.//

[k. 11v] Dy stat hath 6 mr. Pasche im erbe hern Johann vom Loe⁶² in der
Visschergasse⁶³ gelegen. Abezulosende vor 100 mr. und den czins.

Dy stat hath 6 mr. Penthecoste im erbe Niclos Tyrbachs in der Heylgeyst
Gasse gelegen. Abezulosende vor 100 mr. und den czins.

^a *Wpis na razurze.*

^{b-b} *Wyrazy dopisane inną ręką, dalej inną ręką /-nunc Hans Bernefelt -/.*

⁵⁵ Stadtbuch II, nr 2319.

⁵⁶ Stadtbuch II, nr 2035.

⁵⁷ Ulica Mostowa. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 73–77.

⁵⁸ Peter Storm, rajca (1419–1438), burmistrz (1438–1450). R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199.

⁵⁹ Ulica Bednarska. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 68–73.

⁶⁰ Ulica Tobiasza; nazwa ta pojawiła się w XV wieku, stosowano ją także w czasach nowożytnych. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 83.

⁶¹ Księga gruntowa Starego Miasta Elbląga: APGd., 369,1/118. W związku ze sposobem
prowadzenia księgi odczytanie znacznej części wpisów z XV wieku jest niemożliwe. C. Kar-
dasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego pobrzeża Bałtyku w późnym średniowie-
wieczu (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel)*, Toruń 2013, s. 57.

⁶² Johan vom Lohe, rajca (1417–1426). R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 192.

⁶³ Ulica Rybacka. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 64–68.

Dy stat hath 3 mr. Penthecoste uff Peter Gruwelsperge erbe bobin in der Heiligeist Strasse. Abezulosende vor 50 mr. und den tzins.

Dy stat hath 3 mr. Johannis Baptiste uf dem erbe Maties Marwitz in der Visschergasse gelegen. Abe^a czulosende vor 50 mr. und den czins.^{b⁶⁴}//

[k. 12r] Censu^c civitatis Elbingensis ab intra de nove registratus et transscriptus tempore camerariorum domini Johannis Volmersteyn et domini Heinrici Monnch. Anno incarnationis Domini millesimo quadragesimo tertio [1403].

Michaelis^d

^eBy dem rathuse und vort umme den ort kegen dem Smede Tore^e
Hans Molner etzwen Claus Hane 7½ mr.

Hans Makerey^e 4½ mr.

Jacob Steyhagen 4 mr.

Junghe Herman Qwast 4 mr.

Arnd Blusman 2½ mr.//

[k. 12v] Hasse Augstyn, becker 1½ mr.
Stolte Johan, becker 1 mr. 9 sc.

^fKegen dem rathuś over^f

Dy wage bouen ½ mr.

Der keller under der wage 1 mr.

^gBuden achter dem kore^g

Johannes Schengendorff 2 mr.

^a *Dalej* /-geloset -/.

^b *Dalej* ½ strony niezapisana.

^c Pierwsza litera inicjalna.

^d *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^{e-e} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^{f-f} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{g-g} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

⁶⁴ Renta sprzedana w roku 1414 wdowie po Hermanie Schopenhouwer, nie znamy okoliczności w jakich znalazła się w posiadaniu rady miejskiej. Stadtbuch II, nr 2308.

Ludeke Schengkendorff 2 mr.

Jacob Steynhagen 2 mr.//

[k. 13r] Hans Schramme 2 mr.

Hans Frentzel 2 mr.

Dy Peynissche 2 mr.

Merten Krummedijk 9 fert.

Dy brotbengke 3 mr.

^a-Buden an dem kirchove by der pfarre^a

Matties Goltsmit 1 mr.

Peter Beyer 5 fert.

Peter Beyer 5 fert.//

[k. 13v] Meyster Heinrich Kuchel 5 fert

Meyster Heinrich Kuchel 5 fert.

Konig Artushoff 3 mr.

Albertus Apoteker 3 mr.

Merten Pattynenmaker 3 mr.

^b-An dem orte by der schule^b

Werner Water cum uxore 1½ mr.

Caspar Qwast 3 fert.^c//

[k. 14r] ^d-Under der schule^d

Tydeman Sasse 3 fert.

Tydeman Sasse 3 fert.

Frentzel Klockener 1 mr.

Marqward Mekelborgh 4½ fert.

^e-Up der Hummele^e

^{a-a} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^{b-b} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^c Wpis na razurze.

^{d-d} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^{e-e} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

Lorentz Seteler 1½ mr.

Her Johan von Ruden 2½ mr.^a <dyt heft hee upgesecht und ez vort vormydet>

Herman Roland 5 fert.//

[k. 14v] Peter Lysow 5 fert.

Der spitze ort⁶⁵ 8 sc.

/-Petze Mey^c 2½ mr. un[d] is der stat legede bleben-/

^b Als dy Hummele in dy stat vellet^b

Hanewalt etzwen Vasolt 1 mr.

^c Item dy twe buden in dem Borch Dor^e icklike 8 sc.^c

/-Hannus Dreger 1 fert. <½ mr. von dem^d berchrüde-/

/-Niclaus Koler 1 fert. <und 2 sc.>-/

^e Niclos Buc by des Heiligestis möle 1 fert.^c

^f Clappenbergh^f

Niclaus Grever 1½ mr.^g

Dy stad dry buden itzliche czinset 5 fert.

Dy stad eyne bude dy czinset^h 5 fert.^h//

[k. 15r] ⁱ-In dem Hilgestis Doreⁱ

Dy stad 2 buden itzliche czinset 4½ fert.

Steffan Loberg czynset^j 6 mr. <vor 100 mr. abczulozende⁶⁶

^a Pierwotnie: 1½ mr., kolejna grzywna dodana wraz z dopiskiem.

^{b-b} Wpis na marginesie, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

^{c-c} Wpis inną ręką.

^d Dalej /-brc -/.

^{e-e} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{f-f} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^g Dopuszcane inną ręką: liste.

^{h-h} Wpis na razurze, inną ręką.

ⁱ⁻ⁱ Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^j Wpis na razurze.

⁶⁵ Miejsce, w którym spotykały się ulice Nad Kumielią i Zamkowa. Stadtbuch II, nr 151, 285.

⁶⁶ W zachowanym materiale źródłowym brak wzmianek o tej transakcji, co może wskazywać, że zawarto ją po 1417 roku. Wiemy, że w 1403 roku Steffan Loberg sprzedał 1 grz. renty z domu znajdującego się na ulicy Ducha św. dzieciom Hinricha Crutzeburg. Stadtbuch II, nr 2002.

^aBy dem Brugge Dore und in dem sulven dore^a

Heinrich Norenberg 15 sc.

Dy stad 1 bude dy czinset /-9 fert-/ <1½ mr. an der wage>

^bVon dem Brugge Dore tho dem Visscher Dore^b

Heinrich Schonewolt etzwen Snüfer 3 mr.

Claus Wegener 3 mr.//

[k. 15v] Michil Mügke 3 mr.

Bernd Stutemunt 1½ mr.

Johan Hirsevelt 1½ mr.

Claus Hoppe 1½ mr.

Arnd Baumehusen 1½ mr.

Peter Osterode 1½ mr.

Michil Holland ^c5 fert.^c

In dem Visscher Dore

Dy stad 4 buden itzliche czinset 2 mr.//

[k. 16r] ^dTusschen dem Visscher Dore und dem Bodeker Dore^d

/-Bernd Damerow-/

/-eyne bude 1 mr.-/

/-Her Werner Wesseling-/

^eHannes Molehusen di virde bude by dem Bodger Dore tzu wasserwert 1 mr.^e

^fIn deme Bodeker Dore^f

Dy stad 4 buden itzliche czinset 2 mr.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{c-c} *Wpis na ruzurze.*

^{d-d} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{e-e} *Wpis późniejszy, dokonany inną ręką.*

^{f-f} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^aVon dem Bodeker Dore tho deme Thobias Dore^a

Dy Waterssche 1½ mr.

Vrowyn Knygge 9 fert.//

[k. 16v] Herman Geelhar 9 fert.

Johannes Rybe /-9 fert.-/ 1½ mr.

Claus Bedeke 1 mr.

Her Anthonius Volmersten 1 mr. 9 sc.

Her Johan Crutzeborgh 1 mr. 9 sc.

Dy^c fleysch wage 2 mr.

^bIn dem Thobias Dore^b

Dy stat 1 bude ^c1½ mr.^c

^dUff dem Thobias Dore^d

Dy stat 1 mr.//

[k. 17r] ^eVan dem Thobias Dore bet an dy Cleyne Porte^e

Johan Wise 1 ½ mr.

Claus Bedeke ½ mr.

^fJohannes von Heruorde 3 fert.^f

^gTydeman Busdorp 3 fert.^g

^hVon der Cleynen Porte bet an dý mure^h

/Everd Stormes [...]i 1 mr.-/

^{a-a} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^{b-b} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^{c-c} Wpis na razurze, pierwotnie inna wysokość czynszu.

^{d-d} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^{e-e} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

^{f-f} Wpis na razurze, inną ręką.

^{g-g} Wpis na razurze, inną ręką.

^{h-h} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

ⁱ Dalsza część wpisu nieczytelna wskutek przekreślenia.

Claus Üsedem 1 mr.
 Lange Albrecht 1 mr.//
 [k. 17v] Üsedam $\frac{1}{2}$ mr.
 Hannus Flugge 1 mr.
 Sondte [s] Jurghen $\frac{1}{2}$ mr.
 Hannke Steenbeke $\frac{1}{2}$ mr.
 Hensel von der Olse 1 mr. 3 sc.

^a-Swyboge under der Monnke Ganghe^a
 Rutcher Vogeler /-15 sc.-/ $\frac{1}{2}$ mr.
 Stortebeker vor eynem swyboge und vor 1 cleyne bude dar by $\frac{1}{2}$ mr.//

[k. 18r] ^b-Dy buden an der monche meltzhus^{b67}
 Herman Stargarde $\frac{1}{2}$ mr.
 Matties Steynort $\frac{1}{2}$ mr.
 Herman Rost $\frac{1}{2}$ mr.
 Claus Schulte $\frac{1}{2}$ mr.
 Matties Korneke $\frac{1}{2}$ mr.
 Michiel vom Sande $\frac{1}{2}$ mr.
 Heinric Czipser $\frac{1}{2}$ mr.
 Werner Wuste 3 fert.//

[k. 18v] ^c-Dy keller under dem rathus^c und under den fleisch bengke^c
 Under der radtreppen 15 sc.^d
 By dem kake /-5 fert-/ 1 mr.
 Under des wanthurstreppe $\frac{1}{2}$ mr.
 Under dem wanthus^c 1 mr.
 Under dem statschrever 15 sc.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis późniejszy, dokonany inną ręką, na górnym marginesie.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^d *Wartość na razurze.*

⁶⁷ Ulica Wodna, w wykazie z roku 1385 budynki określone jako zlokalizowane: „Do in kegen obir ander monche mure”. C. Kardasz, *Wykaz*, s. 463.

/-^a-Uff der Hummele^a-/
/-Niclaus Buk vormals Hinkelman 6 sc.-/
/-Hans Anewalt vormals Vasolt 1 mr.-///
[k. 19r] /-Hans Dreger, by der müre 1 fert.-/
/-Niclaus Koler 1 fert.-/

^b-By dem Market Dore^b
/-Michiel Cruse 1 fert.-/
Otto ½ mr. czu dem Ketzerhagen⁶⁸ wart

^cItem twe buden under der hameyden^{c69}
Kontze Tesschener ^d-1 mr.^d an der sued sijthe
Claus der Künnen ^e-1 mr.^e an der nort sijthe

^fUnder des Bogenerstreppe^{f70}
Osswalt Schultze am Schichgegarte ½ mr.
Heinrich Monsterberg und do by nehest 15 sc. und Berkow von 2 buden//
[k. 19v] ^gClaus Kyk 1 bude under dem tarratz und czinset 1 mr. Michaelis
Maties Lubbeke 1 bude under dem tarratz und czinset 1 mr Michaelis^g
Claus Bergkow 16 sc. under des armbrostirers treppe unde 8 sc.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{b-b} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis na razurze.*

^{e-e} *Wpis na razurze.*

^{f-f} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{g-g} *Wpis na górnym marginesie.*

⁶⁸ Ulica Wałowa, na wschód od Bramy Targowej. R. Czaja, *Socjografia*, s. 131–133.

⁶⁹ Przedbramie na Przedmieściu wschodnim, przed Bramą Kowalską. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155. Zob. także R. Czaja, T. Nawroński, *Pierwotny Elbląg*, [w:] *Historia Elbląga*, t. 1, s. 85–88.

⁷⁰ Buda ulokowana pod schodami prowadzącymi na szczyt barbakanu „Hameide”. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 155.

^aItem 9 buden tusschen beyden doren islike tynset 21 sc. und hijete also^a
das machet 7 mr. 21 sc.

Willam von Staden

^bHerman Damerow

Dyderic Kaslow

Claus Kyk

Tydeman Cruse

Hans Loefes, hantwerg

Heinrich Norenbergh

Hakelwerk

Peter Bogener//

[k. 20r] ^cItem twe buden in dem Smede Dore ^d-in der sūt side tynset
3 fert.^d und kegen obir in dore norde wart^c tynset 16½ sc.

^eItem Herman Schopenhower van der bode by dem dore nortwert in der
stadt czinset 5½ fert.

Niclaus Czipsler under der treppe ^dy dar gheet uppet Smede Doer 1½ mr.

^fItem der hering kameren⁷¹ is 23 unde itzlike tynset 8 sc.^f

Suma dar van 7 mr.^g

^hBatstoue an dem Elbinghe^h

Dy tynset 10 mr.ⁱ

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^b *Wpis poprzedzony: /-Qwedenow -/.*

^{c-c} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis na marginesie, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^e *Powyżej razura.*

^{f-f} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^g *Dalej /-16 sc. -/.*

^{h-h} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

ⁱ *Obok na marginesie: a.*

⁷¹ Dom śledziowy przed Bramą Tobiasza, budynek z 23 kramami, w których sprzedawano śledzie. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 147.

^aBatstoue tüsschen den dorenⁱ

Dy tynset 10½ mr.^b

Dat gerwehus 4 mr.^c

Item 1 mr. vor 15 mr.^d afftokoppen terminus Michaelis un den tyns dar to^e//

[k. 20v] Testamentum^f

Herman Golbach 5 fert. von der buden dy do stet tzwisschen dem
Visscher Thore und Brogken Thore an der ost sijden

Johan ^gvon Ruden^g do bi von 3 buden 2½ mr.

Horn Betker an dem orte nidem [s] inder in der Visscher Strasse in der
sued sijthe 3 mr.

Birsmit 21 sc. von dem huse in der Hilgestis Strasse

Hintze Schulte 1 fert. boven in der Gerwer Strasse

Küweyde 1 mr. in der Tobias Strasse kem dem Grossen Kovent

Jacob Schirmer kem dem Grossen Kovent 1 mr.

Marqward Vast 2 mr. an dem Hoymarkte⁷²

Johan Crakow 25½ sc. do neest by

Hintze Wylde 19½ sc. von dem gantzen orte do by neest//

[k. 21r] Hans Unvorsucht 1 fert. von dem huse stende in der Bodger
Strasse

Claus Blomenow 14 sc. do by neest

Jacob Clingkebyl 3 fert. do bi neest

Euerd Medrik 1 mr. do by neest

Her Johan van Dulmens⁷³ bude by dem kerghove up dem orde 1 mr.

^{a-a} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^b *Obok na marginesie: d.*

^c *Obok na marginesie: b.*

^d *Wyraz nadpisany, ustawiiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^e *Obok na marginesie: c.*

^f *Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^{gg} *Wpis na razurze.*

⁷² Targ Sienny. Zob. przypis nr 52.

⁷³ Johannes Dulmen, rajca 1391–1411. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 186–187.

Item so sullen dy rathmanne alle iar czu eren brōn de habin 4 mr., alse van des stades tzinse, alse 2 mr. dy her^a Johan Grolle⁷⁴ in sime testamente den rathmane gegeben hat, also das ruthe stadbuch uwiset, do dis geschriben steet im jare des Hern M CCC quinquagesimo quinto [1355].⁷⁵

Item dy andern 2 mr. sullen si habin van hern Tydeman Rothen⁷⁶ testament.

Item so haben dy rathmanen 2 mr. czinses als van der vicarie her Götfrid Cayphas⁷⁷ und her Tydeman Roubers⁷⁸ selichs gedechtnisse, als das buch des gedechtnisse⁷⁹ uswiset in dem jare des Hern Christi XIIIIC V [1405].//

^a Wyraz nadpisany, ustawiiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

⁷⁴ Brak wzmianek aby Johann Grolle pełnił funkcję rajcy. Nadpisany wyraz "her" może wskazywać, że pisarz uznał fundatora za przedstawiciela elity miejskiej.

⁷⁵ W roku 1355 Johann Grolle kupił trzy renty. Stadbuch I, nr 1523, 1525, 1526. Łącznie w latach 1345–1355 nabył osiem rent o łącznej wartości 260 grz. (Stadbuch I, nr 763, 786, 1305, 1299, 1293, 1486), był także współwłaścicielem dwóch rent (Stadbuch I, nr 1160, 1161). Fundacja Johanna Grolle (Grulle). Stadbuch I, nr 1683, także w CDW, Bd. II, hrsg. C. P. Woelky, J. Saage, Mainz 1864, nr 245, s. 244 z 1356 roku. P. Oliński, *Fundacje mieszczańskie w miastach pruskich w okresie średniowiecza i na progu czasów nowożytnych* (Chełmno, Toruń, Elbląg, Gdańsk, Królewiec, Braniewo), Toruń 2008, s. 124. W 1407 roku ze zgromadzonych środków sfinansowano zakup sukna na ubrania dla rajców, w 1411 roku odnotowano, że kamlarz wewnętrzny wypłacił radzie 2 grz.: "dy im Grollein symē testamento gegeben hat". *Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414* (dalej: NKR), wyd. M. Pelech, Toruń 1987–1989, nr 462, 464, 1174.

⁷⁶ Brak wzmianek potwierdzających sprawowanie urzędu rajcy, mógł być potomkiem Johanna lub Gerharda wzmiankowanego jako rajca w 1386 roku. Fundacja na mocy testamentu z 1336 roku, zachowanego w odpisie z ok. 1420 roku. APGd., 368/I, 113 (492/250), s. 267–268, wydany w CDW, Bd. I, nr 281, s. 463. W 1407 roku odnotowano wydatki na materiał przeznaczony na ubranie dla rajców, koszt pokryto ze środków fundacji: NKR, nr 462, 464. W 1411 roku odnotowano wypłatę 2 grz.: "In dy schillingkiste van Tideman Roden testament". NKR, nr 1462. Na temat fundacji zob. P. Oliński, *Fundacje*, s. 123–124.

⁷⁷ Gottfried Kaiphi, duchowny, kanonik warmiński 1368–1382. Testament nie zachował się. CDW, Bd. III, hrsg. C. P. Woelky, Braunsberg 1874, nr 135, s. 99. W 1382 roku zapisał kanonikon w Dobrym Mieście 10 grz. za prowadzenie modlitw wspominkowych. P. Oliński, *Cysterskie nekrologi na pomorzu Gdańskim od XIII do XVII wieku*, Toruń 1997, s. 68–69; T. Borawska, [w:] *Słownik biograficzny Kapituły Warmińskiej*, Olsztyn 1996, s. 107. R. Krajniak, Prałaci i kanonicy warmińskiej kapituły katedralnej do 1466 r. Studium prozopograficzne (mps w druku). Dziękujemy Autorowi za udostępnienie aktualnej wersji pracy.

⁷⁸ Tideman Roubert, rajca 1359–1378, burmistrz 1379–1385. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 196. W 1410 roku w księdze rachunkowej zanotowano wydatek w wysokości 2 grz.: "dem stanmaker van ouer ein iare van her Tydeman Rouers testamente wegen", w 1413 roku wypłacono 2 grz. Johanowi Ubeke: "van deme testamente Tideman Rouers van deme iare, do her Jacob Glogowe kemerer was". NKR nr 1106, 1403. W księdze rachunkowej odnotowano też trzy wypłaty na wikarię Tidemana Rouberta w wysokości 12 mr. rocznie. NKR, nr 1261, 1328, 1465. Na temat fundacji zob. P. Oliński, *Fundacje*, s. 230.

⁷⁹ Można przypuszczać, że chodzi tu o niezachowaną księgię *Liber memorandorum*, w której znalazły się także inne zapiski dotyczące fundacji: CDW, Bd. I, nr 281, s. 463–464.

[k. 21v] Czygelschune⁸⁰

Claus Kruse^a mit czwen hōuen^b czinset her 12 000^c mur steyns 4 000
dach steyns

Hannes Tzygeler czinset von einen oven 10 000 mur steyns

Item das Heiligeistis Thor 3 fert. bobin dy lüchte^d//

[k. 22r – 26v puste]

[k. 27r] ^eCensus civitatis Elbingensis extra civitatem de novo registratus
et transscriptus anno Domini XIIIIC^c [1400]^e

Primo extra Market Doer a sinistris Pasche et Michaelis^f

/-Herman Rauen 1 mr. 2 sc. <nu 17 sc. 10 den.>-/

/-Herman Rauen 1 mr. 3 sc. <nu 3 fert.>-/

/-Dantzekow 1 mr. 3 sc. <nu 3 fert.>-/

/-Claus Monsterberg 1 mr. 3 sc. <nu 3 fert.>-/

/-Michil Kistemaker 1 mr. 3 sc. <civitas>-/

/-Claus Staelbom 22½ sc.-///

[k. 27v] /-Hannus Volmer 22½ sc. <civitatis>-/

Hannus Cruse, kistemaker 1½ mr. <nu 1 mr.>

Herman Schonsee 1½ mr. ^gNū Peter Konnigsberg^g <nu 1 mr.>

Claus Lyndentwich 18 sc. <nu ½ mr.>

Koneke Bük 1½ mr. <nu 1 mr.>

Peter Kerstens ^h3 fert. ^hi Nū Andreas Hofftⁱ <nu ½ mr.>

Johan Hoyger 3 fert. <civitatis>

^a Wyraz nadpisany nad: /-Cziigeler -/.

^b Pierwsza litera wyrazu wyblakła.

^c Wyraz poprawiony.

^d Dalej 2/3 strony niezapisane.

^{e-e} Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna.

^f Poniżej wers razury, odczytano: Claus Koseler 9 fert. civitas.

^{g-g} Wpis inną ręką.

^{h-h} Wpis na razurze.

ⁱ⁻ⁱ Wpis inną ręką.

⁸⁰ Cegielnie, zlokalizowane na Przedmieściu północnym, około 1 km na północny wschód od Bramy Targowej. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153. Por. NKR, nr 549.

Stanke Polen ^{a-a} 4 sc. ^a <civitatis>
 Borchard Clot 5½ sc. 4 den. <civitatis> //
 [k. 28r] Peter Leenman 1 fert. <civitatis>
 Albrecht Witte 1 fert. <civitatis>
 Herman Negeler 14 sc. 1 schill. <nu 9½ sc. 3 den.>
 Hannus Vadderke 14 sc. 21 den. <nu 9½ sc. 9 den.>
 Jacob Schroder 10^b sc. minus 6 den. </-civitatis-/>
 Hannus Gusevyent 15 sc. <nu 10 sc.>
 Her Johan Stolte⁸¹ ½ mr. <nu 9 sc.>
 Her Johan Stolte ½ mr. <nu 9 sc.>
 Thomas Ludeke 4½ fert. <nu 3 fert.> //
 [k. 28v] Hannus Rugenwolt 13½ sc. <nu 9 sc.>
 Jacop Wüste 13½ sc. <nu 9 sc.>
 Heinrich Starast 14 sc. minus 6 den. <nu 9 sc. 14 den.>
^c Radeke Kulebers^c 14 sc. minus 6 den. <nu 9 sc. 14 den.>
 Peter Tassche 2 mr. <nu 1 mr.>
 Heyne Pape 3 fert. <nu ½ mr.>
 Witte Jacob 3 fert. <nu ½ mr.>
 Jacop Prusse ½ mr. <nu 8 sc.>
 Andreus Brotsak 10 sc. <nu 8 sc.> //
 [k. 29r] Borchard Polen 13 ½ sc. 3 den. <nu 12 sc.>
 Peter von Putzik 13½ sc. 3 den. <nu 12 sc.>^d //

 [k. 29v] ^e Uppe der nügen side der lastadie^{e82}
 Heinrich Starast 16 sc. <nu 10 sc. 20 den.>
 Matties Polen ½ mr. <nu 8 sc.>
 Hannus Kröning 15^f sc. <nu 10 sc.>

^{a-a} *Wpis na razurze.*

^b *Pierwotnie: 15 sc.*

^{c-c} *Wpis na razurze, inną ręką, drugi wyraz nadpisany, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

^d *Pozostała część karty niezapisana.*

^{e-e} *Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.*

^f *Pierwotnie: 10 sc.*

⁸¹ Johan II Stolte, rajca 1371–1377, burmistrz 1378–1400. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 198.

⁸² Łasztownia zlokalizowana była na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 152–153.

Wüste^a Symon Polen 20 sc. <wurt civitatis>
 Peter Tassche^b 3 sc. 2 schill.
 Peter Tassche^c 3 sc. 2 schill.
 Peter von der Scharpow 20 sc. <nu 13 sc. 10 den.>
 Hanneke Prusse 20 sc. ^dNü Niclos Eler^d <nu 13 sc. 10 den.>//
 [k. 30r] Claus Herendorp 20 sc. <nu 13 sc. 10 den.>
 Claus Neueger 20 sc. <nu 13 sc. 10 den.>
 Niclaus Vogeler 20 sc. <nu 13 sc. 10 den.>
 Claus Polen, tymmerman 20 sc. <nu 13 sc. 10 den.>
 Wortstat by dem borne 15 sc. <Niclos Franke nu 12 sc.>
 Andreus Schutte 20 sc. <civitatis>
 Eyne wortstat ^eSymon Polen 15 sc.^e <nu 12 sc.>
 Eyne wortstat ^fBoldewin et Merten Rodewagen 15 sc.^f <nu 12 sc.>
 Johan^g Polen wüste^h 15 sc. <nu 12 sc.>//
 [k. 30v] Claus Mekelborgh 15ⁱ sc. ^jNü Eler^j <nu 12 sc.>
 Andreus Polen /-20-/k sc. ^l-Nü Oseborn-/ wüste^l <civitatis>
 Jacop von der Swetze 20 sc. wuste <civitatis>
 Eyne wortstat^l
 Item sciendam das disse mynnerunge vorgeschrriebene is geschen an dem
 czinse im jare XIIIIC^c XIII° [1413]//

[k. 31r] ^mCensus extra Market Doer a dextris dictum Negelers zide^m
 Herman Negeler 1 mr. 10½ sc. <nu 23 sc.>
 Herman Negeler 1 mr. 10½ sc. <nu 23 sc.>

^a Na marginesie.

^b Dalej /-5 sc. 2 den. -/.

^c Wyraz nadpisany nad podkreślonym linią przerywaną: Vadderke, dalej /-5 sc. 2 den. -/.

^{d-d} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{e-e} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{f-f} Wpis późniejszy, inną ręką.

^g Nad wyrazem nadpisane: Gerke.

^h Wyraz podkreślony linią przerywaną.

ⁱ Wyraz nadpisany nad: /-20 -/, podkreślony linią przerywaną.

^{j-j} Wpis późniejszy, inną ręką.

^k Wyraz podkreślony linią przerywaną, nad nim nadpisane, później wytarte: 15.

^{l-l} Wpis późniejszy, inną ręką.

^l Dalej ½ karty niezapisana.

^{m-m} Wpis podkreślony czerwonym atramentem. Obok, wykonany czerwonym atramentem, znak pisarski: §.

Johan Dreyger 1 mr. 10½ sc. <nu 23 sc.>

Hannke Bertold 1 mr. 10½ sc. ^aNu Thomas Dreyger^a <nu 23 sc.>

Eyne wortstat

Eyne wortstat

Eyne wortstat^b

Eyne wortstat//

[k. 31v] Eyne wortstat

Jacop Jungerauen 13 sc. ^cNu Niclaus Regenboge^c

Vritze Borchfelt 19 sc. 2 den.

Jacob Clyngkebyl 8 sc. 19 den.

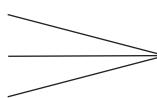
Hannus Mekelburgh 8 sc. 19 den.

Lange Peter 1 mr.

/ -Herman Demyte unde-/

^fHannus Wysmar^f

/ -Niclaus Blomensteyn-///

<6 mr. der stat garde>

[k. 32r] Swyneborgh^g

Hannus Schöneke^h 1 fert. <nu 4 sc.>

Herman Schonsee 1 fert. <nu 4 sc.>

Herman Schonsee 8 sc. <nu 1 fert.>

Jacob Stanghe 8 sc. <nu 1 fert.>

Hannus Borer 8 sc. <nu 1 fert.>

Lorentz Tymmerman ½ mr. <nu 9 sc.>

Hannus Bodeker 8 sc. <nu 1 fert.>

Lange Herman 8 sc. <nu 1 fert.>//

[k. 32v] Niclaus Regenboge 8 sc. <nu 1 fert.>

Heynrich Voerknecht 8 sc. <nu 1 fert.>

Hannus Meydeburgh ½ mr. ⁱNu Caspar Tysscherⁱ <nu 9 sc.>

^a Wpis późniejszy, inną ręką.

^b Obok niewielka dziura w pergaminie.

^{c-c} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{ff} Wpis inną ręką.

^g Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski §.

^h Wyraz podkreślony linią przerywaną, nad nim nadpisane: Stolteman.

ⁱ⁻ⁱ Wpis późniejszy, inną ręką.

Item

^aItem disser czins von der Swineborch is gemynrt im jar des Hern XIIIIC
XIII° [1413]^a

Der Rosengarde^{b83}

Her Johan von Thorun⁸⁴ 2 mr.

Her Johan von Heruorde⁸⁵ 2 mr.

Bernd Damerow 2 mr. Nu her Johan Werner⁸⁶<s kindere, als Tydeman,
Bernd, Hans vom ersten wibe>^c

Her Johan Crutzeburgh 2 mr.//

[k. 33r] Kersten von Dersaw 16 sc.

Niclaus von den Werder 5 sc.

Claus Schiphere 5 sc.

Peter Osterode 12½^d sc.

Desse hebben Wullenramen^{e87}

Nitze von der Heyde <8 sc.>

^fKlein^e Thomas 1 fert.^f

<Peter Czigenkop 8 sc.>

Vigenkorff^g 14 sc. 1 schill.^g

Item 1 rame vor der reperschune⁸⁸ 1 fert.

^a *Wpis inną ręką.*

^b *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^c *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^d *Wyraz poprawiony.*

^e *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^{f,f} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{g,g} *Wpis w wersie powyżej, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.*

⁸³ Działki o charakterze ogrodniczo-rolniczym zlokalizowane były między Groblą św. Jerzego a Łasztownią. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 152.

⁸⁴ Johan II von Thorun, rajca 1395–1401, burmistrz 1402–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199.

⁸⁵ Johan II von Hervorden, rajca 1409–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

⁸⁶ Johan Werner, rajca 1435–1411, burmistrz 1412–1414. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 201.

⁸⁷ Ramy sukiennicze, zlokalizowane były nad rzeką Elbląg, na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

⁸⁸ Tory powroźnicze, zlokalizowane na wschód od Łasztowni, na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

Item das walthuse⁸⁹ 1 fert.

Dy repirschüne 7 mr. Pasche et Michaelis^a nu 4 mr.//

[k. 33v] Reynefeld^{b90}

Hannke Herder 1 mr.

Hannus Blangke 1 mr.

Koneke Bolte 1 mr.

Merten Krefftiswolt 1 mr.

Greueshagen 1 mr.

Hannus Herendorp 1½ mr.

Peter Prusse 1½ mr.

Heyne Doring 1 mr. ^cNu Hannke Prusse^c//

[k. 34r] ^dMaties Wechter 1 mr.^d

^eTewes Büskow 1 mr.^e

Reynefeld dy ander syde^f

Hannus Lussow 1½ mr.

Claus Stanghe 2 mr.

Hannus Lyssow 1 mr.

Hannus Ötteler <und sin stifflkind Katke 1 mr. et accepit cum uxore>

^gPeter Brönderyk 1 mr.^g <et accepit cum uxore>

Heinrich Mekelburgh 1 mr.

Heinrich Pranghe 1 mr.//

^a Dalej razura.

^b Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.

^{c-c} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{d-d} Wpis na razurze.

^{e-e} Wpis na razurze.

^f Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.

^{g-g} Wpis na razurze.

⁸⁹ Folusz, zlokalizowany bezpośrednio przy ramach sukienniczych, na Przedmieściu północnym. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 153.

⁹⁰ Ulica Reynfelt, zlokalizowana w północno-wschodniej części Przedmieścia wschodniego. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

[k. 34v] Heinrich Kopman 1 mr.

Greueshagen 1 mr.

Lorentz Gylow 1 mr.

An sendte Jurgens damme^{a91}

Claus Frolich ½ mr. </-vüste-/>

Domus pastorum⁹² 4 mr.

By dem Pypen borne an dem Angher^{c b93}

^c-Gherke Scholczen 4 sc. vom eyme garten by dem wege^c

Gotze Vrowendorff 15 sc.

^d-Niclos Wilde 2 sc. vom eyme garten^d

Peter Hoppener 2½ mr.//

[k. 35r] Hannus Stobaye 1½ mr.

Hannus Stobaye 1½ mr.

Up dem Gudenhagen^{e94}

Michil von Ruden und

3 fert.

Magdalena Czitterpennigs

Tyle von Holland 6½ fert. <nu 5 fert.>

Peter Wyldenbergh 2½ mr. <nu 2 mr.>

^a *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^b *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^{c-c} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{d-d} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^e *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

⁹¹ Ulica Grobla św. Jerzego, główny trakt komunikacyjny Przedmieścia północnego. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 151.

⁹² Dom pasterza, zlokalizowany na Przedmieściu wschodnim w pobliżu pastwiska. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 156.

⁹³ Studnia znajdująca się na terenie wygonu (pastwiska) pomiędzy Grolbla Młyńską i Złodziejską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 154.

⁹⁴ Teren na zachód od Wyspy Spichrzów, przeznaczony pod ogrody mieszczańskie. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 150.

Niclaus Schöers für ^a-3 fert.^{-a} <nu ½ mr.>

Koneke Strasborg und

Merten Strasburg 2 mr. 8 sc.//

[k. 35v] By dem damme und ok by der möle^{b95}

Otto Petersson 2 mr. 6 sc.

Her Johan Crutzeburgh 3 sc.

Hannke Lange 1 mr. 10 sc. minus 8 den.

Thomas von der Hoyge 4 sc. minus 8 den.

Her Johan Droggehorn⁹⁶ 8 sc.

By sendte Jacob^{c97}

Her Johan von Thorun 1½ mr.

Niclaus Schilder 13½ sc.//

[k. 36r] Hannke Vicke 13½ sc.

Albrecht Gardse 13½ sc.

Heinrich Zeebir 13½ sc. ^d-Nu Tydeman Permyntirer^{-d}

^e-Strufe 1 garte ½ mr.^{-e}

By der Hummele^{f98}

^g-Kontze von Lubeck^g 2½ mr. ^h-Nu her Lyffard von Heruorde^{-h99}

^a *Wpis na razurze.*

^b *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^c *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^{d-d} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{e-e} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^f *Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.*

^{g-g} *Wpis podkreślony linią przerywaną.*

^{h-h} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

⁹⁵ Grobla Młyńska i młyny znajdujące się nad Kanałem Kumieli. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 157.

⁹⁶ Johannes II Trugehorn, rajca 1380–1392, burmistrz 1393–1394. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199.

⁹⁷ Kościół św. Jakuba, zlokalizowany był na Przedmieściu wschodnim. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 158.

⁹⁸ Kanał Kumieli, biegł przez Przedmieście wschodnie. K. Soecknick, *Die Wasserläufe Elbings seit der Ordenszeit*, Elbinger Jahrbuch, H. XIV, 1937, s. 221–222.

⁹⁹ Lifard II von Hervorden, rajca 1398–1405, burmistrz 1406–1421. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 190.

Achter dem schütte garden

/=Stolpman wortstat ^a-das nu den Elenden¹⁰⁰ czuhort^b 2 mr.^{-a}

/-Her Heinrich Monch 1 mr.-/ ^c-Bernhart Coppersmyd 1 mr.^{-c}

Her Heinrich Monch 1 mr.=///

[k. 36v] /=Her Heinrich Monch 1 mr.

Tydeman Kassele 1 mr.

Claus Qwedenow 1 mr. ^d-Nū Johan von Prage^{-d}

Her Johanes Mysener¹⁰¹ 1 mr. ^e-Johans Schrame, kremer nū^{-e}

Hannus Kemerer 2 mr.

Jacob Vyelrose 1½ mr. <czins^f wider abeczukoufen vor 24 mr. dor czu den czins terminus Michaelis>=/

Achter der batstouen¹⁰²

/=Michil Clyngensteyn 16 sc.

Niclaus Goltslegir 16 sc.

Hannus Kremer ½ mr.

Heinrich Brümer 4 sc.=///

[k. 37r] ^h-Jacob Fielrose 1 mr. Michaelis redimendo pro 12 mr. addito censum, beym gemeynen schutzgarten^{-h}

Dy Spikere¹⁰³

Heinrich Altman 3 sc.

Her Johan von Ruden 1 fert. ⁱ-resignavit⁻ⁱ

^{a-s} Wpis późniejszy, inną ręką.

^b Dalej /-mr. -/.

^{c-c} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{d-d} Wpis późniejszy, inną ręką.

^{e-e} Wpis późniejszy, inną ręką.

^f Wyraz nadpisany, ustawiiono do tekstu zgodnie ze znakiem pisarskim.

^g Wpis podkreślony czerwonym atramentem, pierwsza litera ozdobna. Obok na marginesie znak pisarski: §.

^{h-h} Wpis późniejszy, inną ręką, na górnym marginesie strony.

ⁱ⁻ⁱ Wpis późniejszy, inną ręką.

¹⁰⁰ Bractwo Ubogich. M. Toeppen, *Elbinger Antiquitäten*, s. 113.

¹⁰¹ Brak wzmianek potwierdzających sprawowanie urzędu rajcy, prawdopodobnie duchowny.

¹⁰² Łaznia przy Bramie Kowalskiej. Por. przypis nr 47.

¹⁰³ Wyspa Spichrzów. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 148–149.

Wüste <dy stat>

Heinrich von Peyne 1 fert.

Albrecht Oldensele mit synen styffkindern 6 sc. <dy stat>

/Johanes Lyndenow und Stürling cum socijs 3 sc. ^a-nu der kuttelhoff^{a-}/

Her Ludeke Swartze¹⁰⁴ ½ mr. <dy stat>

Grote Johan 3 sc. ^b-nu Johanes Mund^b//

[k. 37v] Her Hartwich Bedeke¹⁰⁵ 9 sc. <dy stat>

Johanes Sedeke 9 sc. <und Hinrich von der Lynde> her Johan Raw¹⁰⁶,

Gerke Damerow und Gryte Cannengiters 1 fert. <dy stat>

/-Matties von Mellen 1 fert.-/ <dy stad>

/-Johan Snüfer 1 fert.-/ <dy stat>

Claus Werdelow 9 sc.

Peter Mekelborg und Johann Geelhar 6 sc.

Michil von der Helle 3 sc. ^c-Nü Merten Krummedijk^c//

[k. 38r] Hans Rauensberg 1 fert. <dy stat>

^d-Schodrow 1 fert.^d

Grubenhagen¹⁰⁷

Her Arnd Rouer¹⁰⁸ 6 sc.

Johan Krefft 6½ sc.

Her Johan von Ruden 6½ sc.

Her Heinrich Monnk 6 sc.

Jacob Steyhagen 6 sc.

Marqward Cannengiter 6 sc.

Peter Zuwel 6 sc.//

[k. 38v] Wigbolt Rant 6 sc.

^{a-a} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{b-b} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{c-c} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{d-d} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

¹⁰⁴ Ludeke Swarte, rajca 1376–1390. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 199.

¹⁰⁵ Hartwich Bedeke, rajca 1353–1370, burmistrz 1371–1388. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 184.

¹⁰⁶ Johann II Rauen, rajca 1384–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 195.

¹⁰⁷ Teren zlokalizowany na zachód od Wyspy Spichrzów. Zob. przypis nr 94.

¹⁰⁸ Arnold (Arnt) Rouber, rajca 1379–1392, burmistrz 1393–1416. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 196.

/-Her Heinrich Damerow¹⁰⁹ 6 sc. ^a-Godeke Damerow 6 sc.^{a-}/ Claus Cornegil 6 sc.

Her Johan Cornegil¹¹⁰ 6 sc.

^b-Niclos Lumpe, Peter Lumpen son 6 sc.^b

Dy Stutemundische 3 sc.

Marqward Cannengiter 3 sc.

/-Lange Ulrich-/ ^cher Arnd Rouer^c 6 sc.

/-Lange Ulrich-/ ^dher Arnd Rouer^d 6 sc.

Her Johan Rode¹¹¹ 6 sc.//

[k. 39r] Her Johan Rode 6 sc.

Her Heinrich^c Crützeburg 6 sc. /-und 3 schill.-/

Her Johan von Dulmen 6 sc.

Her Werner Wesseling <son^f Werner und Gotisheim>

Her Werner Wesseling <tochter^g Barbara und Austin Klungenberg>

Dy Watersche 6 sc.

/-Dy Watersche 6 sc.-/ ^h-her Claus Volmerstein^{h112}

Mentzel Nechelyn 6 sc.

Her Johan von Thorun 6 sc.//

[k. 39v] Her Claus Wulff¹¹³ 6 sc.

Heinrich Schonewolt 6 sc.

ⁱ-Her Johan van Thorun 6 sc.ⁱ

^j-Her Johan van Thorun 6 sc.^j

^a *Wpis późniejszy, inną ręką.*

^{b-b} *Wpis na razurze, inną ręką.*

^{c-c} *Nadpisane nad: /-Lange Ulrich -/.*

^{d-d} *Nadpisane nad: /-Lange Ulrich -/.*

^e *Wpis na razurze.*

^f *Wpis na razurze.*

^g *Wpis na razurze.*

^{h-h} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

ⁱ⁻ⁱ *Wpis na razurze.*

^{j-j} *Wpis na razurze.*

¹⁰⁹ Heinrich II (junior) Damerow, rajca 1375–1388, burmistrz 1389–1407. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 186.

¹¹⁰ Johan II Kornegel, rajca 1374–1392. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 191.

¹¹¹ Johannes II Rote, rajca 1391–1410, burmistrz 1408–1410. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 195.

¹¹² Nicolaus Volmerstein, rajca 1410–1423. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 188.

¹¹³ Nicolaus II Wulff, rajca 1386–1410, burmistrz 1411–1420. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 201.

^aHannus Steynort 6 sc.

^bher Johan van Thorun 6 sc.^b

Her Joahn ^cvan Thorun^c 6 sc. und 2 schill. von dem damme
Summa 7 mr. 19 sc.

Pirner vor einen swybogen 10 sc.

Molner vor einen swybogen 10 sc.//

[k. 40r] Dy vorwerg und hufen dy czinsen uf Martini

Heinrich^d Rouer 5 mr.

Symon Stoltenbergh /-unde Gerke Pawels-/ 4 mr. minus 1 fert.

Heyne Wigboldis^e 3½ mr.

Claus vom Kyle 17½ sc. <Nu her Hinrich Monch>

Volqwyn Schonewolt 6½ sc.

Johanes Witte cum fratrem 3 fert.

Dy stat hath 6 mr. Pasche. Reemendo vor 100 mr. und den czins.

Der Vogelsang 19 sc. 6 den. <und gehort her Johan Goswyn¹¹⁴ zu syme hove>//

[k. 40v] ^fJohans, Bertold, Jurghe her Heinrich^f Monchs kyndere 3 mr. 4 sc.

Jurge von Lubecken witwe mit irem kynde czinset 6 mr. Michaelis

Her Johan Goswyn^g 5 mr. ½ schok honre

Dy hōve to Stagnite¹¹⁵ syn met gesammeder hand eren tyns schuldich

Matties Stouenbergh 2 mr. minus 2 sc. Nu Hinrich Schulte

Jacob Stouenbergh 4 mr. minus 6 sc.

Herman vo [!] Lubeck 2 mr. ^bNu Hinrich Teggel^h

Der Seehoff¹¹⁶ 1½ mr.

^a *Wpis na razurze.*

^{b-b} *Wpis na razurze.*

^{c-c} *Wpis na razurze.*

^d *Wyraz poprawiony.*

^e *Wyraz podkreślony linią przerywaną, nad nim inną ręką nadpisane:* Wichardis.

^{f-f} *Wpis na razurze.*

^g *Wpis na razurze.*

^{h-h} *Wpis późniejszy, inną ręką.*

¹¹⁴ Johan Goswin, rajca 1394–1408. R. Czaja, *Urzędnicy*, s. 189.

¹¹⁵ Stagnity. W. Długokęcki, *Rolnictwo, hodowla, rybołówstwo i leśnictwo*, [w:] *Historia Elbląga*, t. 1, s. 187.

¹¹⁶ Prawdopodobnie Jeziorki. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 188.

Der Nüge Schonewolt¹¹⁷ 11½ mr.//

[k. 41r] Der Alde Schonewolt¹¹⁸ 5 mr. 1 fert. 6 den.

Dy Steenbeke¹¹⁹ 11 mr.

Berndishagen¹²⁰ 18 mr. minus 1 fert.

Dy Damerow¹²¹ 11 mr.

Niclaus Koler do selbst 20 sc.

Euerd und Claus der stat 2 mr.

Unde der kerken 2 mr.

Stagnite 7½ mr.

Her Johan Goswyn

/=Notandum civitatem habere sex mr. censum in curia et in omnibus mansis domini Johannis Goswyn cuz den czwen hufen, qui prius Johannis Krefft pertinebant, dando Purificationis Marie. Reemi possunt pro centum mr. addito censu.¹²²=///

[k. 41v] Der kretzchsmer uffem Bolwerke¹²³

Man sal wissen, das ^aJoachym Molner^a der kretzchsmer in den Bolwerke sal habin ½ morgen wese gelegen doselbinst beym kretzchsmer und dorcu 1 morgen uffem Pfeyle¹²⁴, dovor her alle joer 2 mr. uff Ostern sal czinsen. Anno Domini M° CCCC XVIII° feria sexta proxima post Corporis Christi [1 VII 1418] und sal das Bolwerk dorcu bewaren und machen etc.^b//

[k. 42r] Vürstenaw¹²⁵

^a *Wpis na razurze, inną ręką.*

^b *Zapiska umieszczona na razurze. Dalej ¾ strony puste.*

¹¹⁷ Krasny Las Nowy. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 187.

¹¹⁸ Krasny Las Stary. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, ibidem.

¹¹⁹ Wieś w obrębie dzisiejszych Bielan Wielkich i Małych. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, ibidem.

¹²⁰ Jagodnik. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, ibidem.

¹²¹ Dąbrowa. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, ibidem.

¹²² Renta sprzedana radzie miejskiej w roku 1387 przez Johanna Kreft. *Stadtbuch II*, nr 1438. Wpływy z czynsu odnotowano w NKR, nr 38, 244.

¹²³ Karczma przy umocnieniu ujścia rzeki, obecnie część wsi Nowakowo. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 190.

¹²⁴ Wyspa Stary Elbląg, położona między ramionami rzeki Elbląg. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 185–186.

¹²⁵ Kmiecin. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 189.

Man^a sal wissen, das in dem jar des Heren gebort M° CCCC° und dry umme Unse Vrowen tag Nativitatis [8 IX 1403], der gantze, gemeyne rath, burgermeistere her Heinrich Damerow, her Johan von Thorun, her Arnd Rouer und her Werner Wesseling, ratmanne her Heinrich Monnch, her Claus Dirgarde¹²⁶, her Claus Wulff, her Johan Rode, her Berthram Bedeke¹²⁷, her Johan von Ruden, her Tydeman Wergmeister¹²⁸, her Johan Volmerstein, her Johan Dulmen, her Johan Werner, her Johan Goswin, her Anthonius Volmerstein, her Tydeman Nase¹²⁹, her Johan Cruceborgh, her Lyffard von Heruorden, her Jacob Glogow¹³⁰, her Johan Ubeke¹³¹, her Johan Raw, her Tydeman von der Wyde¹³² und her Werner Drugehorn¹³³ haben mit czen dorffern uff dem Werder¹³⁴ gelegen in irer vryheit eyne land mösse gehalden und sy eygentlich entscheyden, was und wÿ vyle eÿn itzlich dorff hat in syme huffslage und ouch von anderem agker der by den dorffern es gelegen unde myt namen usgedrückt als hijr volget.

Das dorff Vurstenaw hat bynnen syme hüffslage 59 hufen, 26 morgen und 1 sechstenteyl von eyme morgen, hijr von hat der pfarrer 2 vrije hufen, dy von alders synt bewedemet// [k. 42v] czu der pfarre und dy andern 2 hufen sint dortzu gegeben und dy gebure vortzinsen dy in das gemeyne der stat geliche, czen andern hufen unde das schultz aamecht hat 4 vrije hufen, und also behelt dy stat blibendis 53 hufen 26 morgen und eyn sechstenteyl von eyme morgen czu czinse und itzliche hufe czinset der stat 1 mr. uff Martini. Suma 53 mr. 21 sc. minus 2 den.

Item dÿ 2 kretzeme itzlicher tzinset der stat 2 mr. Suma 4 mr.

Item dy Nydow¹³⁵ hat 2 hufen 10 morgen minus eyn drittetyl von eyme morgen und tzinset von itzlichen morgen 1 sc. Suma 2 mr. 21 sc. 20 den.

^a Pierwsza litera ozdobna.

¹²⁶ Nicolaus Tirgarde, rajca 1386–1409. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 199.

¹²⁷ Bertram Bedeke, rajca 1394–1410. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 184.

¹²⁸ Tideman Werkmeister, rajca 1391–1414. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 200.

¹²⁹ Tideman Naze, rajca 1399–1422. R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 194.

¹³⁰ Jacob Glogow, rajca 1399–1423, R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 189.

¹³¹ Johan II Ubeke, rajca 1402–1433, R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 200.

¹³² Tideman von der Wyde, rajca 1403–1410, R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 201.

¹³³ Werner II Trugehorn, rajca 1400–1410, R. Czaja, *Urzędniccy*, s. 200.

¹³⁴ Żuławy.

¹³⁵ Nidowo. W. Długokęcki, *Osadnictwo na Żuławach w XIII i początkach XIV w.*, Malbork 1992, s. 119.

Item so hat das dorff Vurstenaw vorgeschrieben in tziten geledin von der stat 7 hufen waldes unde 4 morgen und tzinset von itzlicher hufe der stat 5 mr. uff Martini. Suma 35 mr. 16 sc. Und dese vorgeschriebenen hufen synt verbunden mit des dorffs hufen in erem huffslage.//

[k. 43r] /=Item der ort der Busen Ort¹³⁶ heyst und lýt by der Nydow der hat 15½ morgen und itzlich morgen tzinset der stat uff Martini 4 sc. Suma 2 mr. 14 sc.=/

/=Und dar lýt 1 hufe dy hört Busen und dy es verbünden mit dem orte vor den czins unde lýt dy ander hufe von dem vrijen kegen Rykenaw¹³⁷ wart. Suma das dese vorgeschribenen hufen czinsen 99 mr. 18 den.^a=/

Vortmer sal man wissen, das dy inwoner des dorfs tzur Vürstenaw tzu des selben dorfs behuff haben in dem neestin jar geledin noch der Heylgen Drijer Konnighe taghe gekouft von dem gantzen gemeynen rathe vorgeschriebenen 6½ hufe 10 morgen unde 2 drittetyl von eyme morgen /-itzliche hufe umme 40 mr. vorlybe und umme 1½ mr. ewig czinses. Von den vorgeschriebenen 40 mr. vorlybe sullen sy geben, das dritte teyl uff dy Wynachten neest komende unde vort, das ander jar das dritte teyl unde vort abir das volgenda jar uff dy Wynachten, das das dritte part und das letzte¹³⁸. Und denne uff// [k. 43v] dy Wynachten neest dornoch volgend-/von itzlicher hufe 1½ mr. ewigen czinses czugeben. Unde dese hufen vorgeschriebenen sullen denst und scharwergk toen, gelich czen andern hufen in dem dorffe, ouch sullen dy 2 kreczem^c itzlicher syn gelich eyner hufe in dem^b kouffe und dovon tzu ton, gelich eyner hufe in denste und scharwergke. Ouch sullen sy dy vorgeschriebenen hufen rümen, roden und ledik machen von allen deme holtze, das dor uff es bynnen den dren jaren, als^c dy vorlybe wert. Ouch sullen sy dy hufen mit keyne andern tzinse höchir besweren, wenn als^c deser kouff und herlichir czins uswiset und sullen ouch keynen agker von desen vorgeschrieben hufen vorkouffen noch gebüyde dor uff setzen und ouch númer vorbas mee keynen wald dor uff hegen.

Suma dys tzinses 10 mr. 1 fert. 2 schill.

^a Poniżej na marginesie: B =.

^b Dalej /-dorffe -/.

¹³⁶ Łan zwany Busenhufe („uno manso, Bux hufe”). Stadtbuch I, nr 2006. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 190.

¹³⁷ Prawdopodobnie chodzi o wieś Rychnowy. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 186.

¹³⁸ Wpływ ze sprzedaży notowano w NKR, nr 32.

Suma sumarum allis tzinses vorgeschriebene <mit Busenorte> 108½ mr^a.
5 sc^b. 1 schill.

Item so hat dy stat leginde by Vurstenower velde und dem Nügen agker,¹³⁹ den sy von der stat gekouft haben, eynen ort landes als 7 morgen zu wesen gut und auch zu stenhuse in der stat houe czur Vurstenaw.//

[k. 44r] /=Item so hat Willam Walthut von dem raten dem Nügen agker leginde den dy dry dorffere, als Grosse Musdorff¹⁴⁰, Lupushorst¹⁴¹ und Cleyne Musdorff¹⁴² von der stat koufft 20 morgen tzu syme lybe. Wenn her gestirbt, so sal der agker by der stat bliben und tzinset von itzlichen morgen uff Wynachten 4 sc. Suma 3 mr. 8 sc.=/

Item der pfarer zu Vürstenaw hat nicht an dem agker den der rad vorkoufft hat dem selben dorff^c Vürstenaw, sunder sy vy^c sal myteghen uff den agker czur weyde gleich erem vy^c.

Item^c der ort, der do heiset Busen Ort und lyd by der Nydow, der hat 15½ morgen und dar von sal man der stat tzinsen 2 mr. By sulchem underscheyde, das Herman Büse und syne nochkömelinge sich vorbunden hat, das syne huben dar dy Arnd Bilwerderssche 2 mr. tzins inne hat. Im jar des Heren XIIIIC XII [1412], so das der ort vorgeschriebene mit der huben vorgescribenen vorbunden sullen sin, und wen man den ort wil lassen legen, so sal auch dy hube^d dem rathe bliben legen, und so mag der rath der Bilwerderssche dy huben lassen irlegen adder geben ir ir gelt wider van den 2 mr. czinses, als das czinsebuch usswyset.¹⁴³//

[k. 44v] Lutke Musdorff¹⁴⁴

Item Lutke Musdorff hat bynnen syme huffslaghe 25 hufen 10½ morgen und hijr von hat das schultzamecht 2 vrije hufen, des blibet dar 23 hufen und 10½ morgen und itzliche hufe tzinset ^e1 mr.^e uff Martini und der kretzem 1½ mr.

^a *Liczba poprawiona.*

^b *Liczba poprawiona, pierwotnie:* 7 sc.

^c *Obok na marginesie:* a =.

^d *Dalej /-bliben -/*

^{e-e} *Wpis na razurze, inną ręką. Pierwotnie prawdopodobnie: 5 fert.*

¹³⁹ Chodzi o tzw. Neuacker, pola położone przy lesie miejskim. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 190.

¹⁴⁰ Myszewo. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 189.

¹⁴¹ Lubstowo. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 190.

¹⁴² Myszewko. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 189.

¹⁴³ Stadtbuch II, nr 1992.

¹⁴⁴ Myszewko. Por. przypis nr 140.

Suma 24½ mr.^a 9½ sc.^b

/=Von desen vorgeschrivenen 23 hufen und 10½ morgen es en derlassen vor lyne und tzins von eyme morgen de an der vorgeschrivenen suma es abegerekent^c=/

Item so hat das selbe dorff by syme huffslage und dem nugen agke leginde 1 hufe by Buckus hufe heyst und dy tzinset der stat 2 mr.

Item Lutke Musdorff hat 48 morgen leginde czwisschen Johan Krefftis agker und eres selbis huffslaghe, itzlich mogren tzinset der stat 6 schill.^d

Summa 4 mr. 19 sc. 6 den.^e uff Matini [!]

Suma sumarum von Lutke Musdorff ^f 31½ mr. 4 sc. 21 den^f.//

[k. 45r] /=Vortmer dy von Lutkemusdorff czinsen van dem nüwen agker, den sy kouft haben von der stad mit den von Grosemusdorff und mit den von Lupushorst 6 mr. 23½ schill.^g=//

[k. 45v] Lupushorst

Item dy Lupushorst hat in erem huffslage 37 hufen, 8 morgen minus eyn drittenteyl eynes morgens und hijr von hat das schulczanmecht 3 vrije hufen, des bliben czinshaftik 34 hufen, 8 morgen minus eyn drittenteyl eynes morgen. Und itzliche hufe tzinset der stat uff Marti 1 mr.^h und dy czwene kretzem itzliche och 1½ mr.

/=Vortmer dy von der Lupushorst czinsen von den nüwen agker, denⁱ sy gekouft haben von der stad mit den von Grose Musdorff und mit den von Lutkemusdorff 6 mr. 13½ schill.^j=/

Summa ^k 37 mr. 6 sc. ^k 4 den. mit den kretzmern

Item so tzinset dy Lupushorst czu myte vor d^l inlaghe der jar 2 mr. <und ½ schock huner>

^a *Liczba poprawiona.*

^b *Liczba poprawiona.*

^c *Wpis umieszczone na końcu strony, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim, inną ręką.*

^d *Liczba poprawiona.*

^e *Liczby poprawione.*

^{f-f} *Liczby poprawione.*

^g *Dalej 4/5 strony niezapisane.*

^h *Pierwotnie: 2 mr.*

ⁱ *Dalej ge, prawdopodobnie pomyłka pisarza.*

^j *Wpis połączony linią z wpisem dotyczącym sumy zobowiązania tej wsi.*

^{k-k} *Liczby poprawione.*

Item Welch borger hufen hat czur Lupushorst adir hir noch males kouffte, der sal dar von reysen gelich andern geburen, dy in dem selben dorffe wonen

/=Man sal wissen, das im jare der Heren XIIIC^c X^o [1410] noch deme strite circa festum Martini [11 XI] hat der rath mit ganczer eintracht deme dorffe czur Lupushorst vorlassen ewigklich 1 mr. czins, so das si alle jar 1 mr. czinsen sullen van der huben uff Martini, der glichin is dem kreczmern iglichen ½ mr. dirlosen, so das iklicher czinset 1½ mr.=///

[k. 46r] Johan Krefft

/=Item Johan Krefft hat 22½ hufe und 6½ morgen und czinset von itzlicher hufe 15 sc. uff Wynachten. Suma 14 mr. 4 sc. 22 den.=/

/=Dy stat hath 1 mr. Penthecoste czur Lupshorth in her Jacob Glogawen 2 hubin. Abezulosende vor 15 mr. und den czins.^{a145}=///

[k. 46v] Grosse Musdorff

Item Grosse Musdorff hat in syme huffslaghe 48 hufen minus 3 morgen, hijr von hat der pfarer 2 vrije hufen und das schulczanmecht 4 vrije hufen. Und also bliben noch 42 hufen minus dry morgen czinshafftich und czinsen von itzlicher hufe uff Martini 5 fert.

Und dy czwene kretzem^c, itzlicher czinset 2 mr.

Suma 56 mr. 9 sc.

Vortmer in deme selben jare vorgeschriebenen hat der rat och mit en gemessen, also das man oberich gefünden hat boben eren vorgeschribenen agker 1 hufe und 13½ morgen, des haben sy gebruchet mannich jar zu allem nütze und haben der stat nicht da von getan. Dorumme so hat der rat sich das voreschriebenen oberichen agkers underwunden noch rechte und gewonheit dys landes im eyne stücke und in erem besten. Und syn des mit dem^c gemeynen dorff^c eyns geworden und haben en den vorgeschriebenen agker vorkoufft, also, das das gantze dorff, pfarer und frijen uff dy Wynachten jerlichs czinsen sullen 11 mr. Do von dy kemerer 1 mr. sullen haben den ratmanen zu honren, und syn alle schuldk von dem agker, allen denst usgenomen der stat scharwergk// [k. 47r] und des haben en dy ratmanen der lossen.

^a Wpis inną ręką. Dalej 2/3 strony niezapisane.

¹⁴⁵ Dwór Johanna Glagow w Lubstowie był obciążony rentami o łącznej wartości 278 grz., w Stadtbuch II brak wzmiianek o rencie należącej do rady miejskiej. Stadtbuch II, nr 1879, 1912, 1998, 2073.

Suma sumarum von Grosse Musdorff 66 mr. 9 sc. <Item 1 mr. czu hūner>
 /=Vortmer czinsen dy von Grosemusdorf von dem nūwen agker den
 sy kouften von der stad mit den von Kleynemusdorf und mit den von den
 Lupushorst 6 mr. minus 9 sollidos.^a=///

[k. 47v] /=Vortmer sal man wissen, das ouch in dem neestin geledenen
 jare vorgeschrifene hat der gantze gemeyne rad vorkoufft den drey dorffern
 als^c Grosse Musdorff, Lupushorst, Cleyne Musdorff mit gesamender hand und
 under sich geliche czu teylen 12 hufen 7 morghen nyges agkers stösende an
 der stad wald. In sulchen vorworten und us nemunge, als der vorgeschriftenen
 kouff geschen es tzwischen deme rathe und des dorffs inwonern czur
 Vurstenaw. Sunder dese hufen itzliche umme 30 mr. vorlybe¹⁴⁶. Und das der
 pfarer czu Grosse Musdorff vorgeschriftenen syn anteyl hat an dem selben
 agker und her hat vor uns vor iawordt gelich und recht da vor czu toen in allen
 dinghen, also syne nacbüre ton boben und neden und also der schultheysse.
 Und sullen czinsen von itzlicher hufe uff dy Wynachten 1½ mr. Suma 18 mr.
 8 sc. 1 schill. <von desem vorgeschriftenen czins is itzlichem dorfe czugenüget
 syn teil czins>/

[k. 48r] /=Item alle desir vorgeschriftenen agker nügen und alt es der stad
 scharwerk und dynst schuldik wenne sy das von en bogeren und heyschen=/
 Von alle desem obergenanten agker sal der pfarer ton von symte teyle, als^c
 der schultze tüt von dem synen und welchir des nicht ton wyl, der sal der
 obergenanten agkers emperen und alleyne behalden syne 2 cleyne huben

Item czu Grosse Musdorff sint 2 kretzem
 itzlicher czinset 1 schok honre

Item tzu Cleyne Musdorff es 1 kretzem
 und tzinset 1 schok honre

Item czu Lupushorst sint 2 kretzem
 itzlicher czinset 1 schok honre//

terminus Michaelis

^a Dalej 2/3 strony niezapisane.

¹⁴⁶ Wpływ notowano w NKR, nr 32.

[karty 48v – 49r puste]

[k. 49v] Sūre¹⁴⁷

In^a dem jare des Heren M° CCCCIII umme dy cz̄t Omnia Sanctorum [1 XI 1403] hat der rad dys nochgeschribenen gesaczt und geordineret czum ersten czur Sūre.

Krangkus sal czinsen ½ mr.

Peter Leyfer ½ mr.

Der alde kretzem ½ mr.

Peter Kassube ½ mr.

Ambrosius^b 1 mr. und sal haben 2½ morgen wese wachses hynder syme huse.

Der kretzmer tzinset 2 mr. und sal haben 1 morgen wese wachses hynder syme huse und by dem Crütze Langes dy lake 1½ morgen.

Vortmer wyl der kretzmer droge bōrnholz haben us der stad walde und der stad weyde gebrüchen, da sal her besundern 1 mr. vor czinsen.//

[k. 50r] Peter Myreke tzinset ½ mr.

Konnig czinset ½ mr.

Thomas Qwappeke ½ mr.

Symon czinset ½ mr. und sal haben 7 virteyl wesen hinder em.

Nickel Myreke der starast czinset 8 sc. und sal haben 7 virteyl wesen achter em.

Stentzlaw der do wonet alleyne ober der lake tzinset ½ mr. und das hus sal steen czur hand den von der Wyssen Laken¹⁴⁸, dy das wassir czur Sūre gemytt habin, ab sy es umme zo tan tzins begeren.

Ober der Brugke¹⁴⁹

Hans Qwappeke czinset ½ mr.

Matties Wernersdorff ½ mr.//

[k. 50v] Heinrich Starast ½ mr.

^a Pierwsza litera inicjalna.

^b Na marginesie inną ręką: zu gedenken von 1½ morge.

¹⁴⁷ Kępk. W. Długokęcki, *Osadnictwo*, s. 123.

¹⁴⁸ Biala Łacha. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 191.

¹⁴⁹ Prawdopodobnie most w Kępkach, wzmiankowany w latach 1404–1413. NKR, nr 157, 161, 1385, 1386.

Dise vorgeschriebene dry sitzen uff unsir borgir wesen und wellen sy der stad vryheit genysen an weyde, bornholtze und an prytken, so sullen sy disen vorgeschriftenen tzins geben.

Suma das dys vorgeschriebene dorf Süre czinset 10 mr. 8 sc.

Item der Starast czur Süre

Symon Myreke

Der kruger czur Witten Lake, Merten Bang und Swarte Hannke, dese vyre haben das wassir czu Süre mit allir czubehorunge des wassirs gemytt des jares umme 14 mr. uff Wynachten czu czinsen.^{a//}

[k. 51r] Stobe¹⁵⁰

Der kretzmer czur Stobe czinset 2 mr. und sal haben achter em $\frac{1}{2}$ morgen wesen und kegen em ober an der stad walde by dem weghe by $1\frac{1}{2}$ morgen und das achtenteyl an dem Holme¹⁵¹.

Item czu dem vorgeschriebenen kretzem wonen czur Stobe 7 gesynde, und eyn itzlicher von en sal geliche vyle haben an dem Holme, als der kretzmer. Des so tzinset der kretzemer und dy andern zyben itzlicher von dem wassir und von deme Holme 1 mr.

Wyl och der kretzemer vorgeschriebener der stad vryheit genisen an weyde, bornholtze und an prytken, so sal her noch 1 mr. czinsen. Suma ober al 11 mr.

Alle^b den inwonern dessir dorffen vorgeschriebenen alse Süre und Stobe, und och Witte Lake derlöwbe wir czu erer nottorfft, als^c vorgeschriften stet, droge holtz czu erer vornnughe und prytken tzu howen und nicht tzu vorkouffen^c. Worde ymand dar boben gefunden, der// [k. 51v] keynerleye holtz vorkouffte, addir grüne holtz hywe usgenomen prytken, den sal man richten noch syme vordinste, als^c eyn recht czu sagt.

Item das werder benyden der Wansow¹⁵², das hat gekoufft her Johan von Heruorden wyttwe ^cmit irem sone Hertwig dy helfte^c und des es $13\frac{1}{2}$ morgen, und czinset von itzlichen morgen 2 sc. uff dy Ostern. Suma 1 mr. 3 sc.

^a Dalej 1/3 strony niezapisana.

^b Pierwsza litera inicjalna.

^{c-c} Wpis na razurze, inną ręką.

¹⁵⁰ Stobna, wieś na Żuławach. W. Dlugokęcki, *Osadnictwo*, s. 125.

¹⁵¹ Miejsce na północ od Wyspy Spirzchów. W. Dlugokęcki, *Osadnictwo*, s. 167.

¹⁵² Zawodzie. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 148.

Unde dy ander helfte her Johan von Heruorden irem sone disse vorgescriben czins sullen sie mitteander usrichten.

Item Hans Flugge vor das werder by der Wansow $\frac{1}{2}$ mr.^a//

[k. 52r] Schoder¹⁵³

Der kretzem czu dem Schoder czinset myt deme werder do kegen ober 2 fert.^b
Dy hüsechin czu dem Schoder 8 sc.

Witte Lake

Der kretzem czu der Witten Lake $1\frac{1}{2}$ mr.

Merten Bangk 8 sc.

Swartze Hannus 8 sc.

Symon Pitken 8 sc.

Hannus Geelhar 8 sc.//

[k. 52v] Jungfrowe¹⁵⁴

Das wassir czur Jungfrowen 4 mr.^c

Swarte^d Lake¹⁵⁵

Dy Swarte Lake tinset 10 mr.^e, als von toghe^f//

[k. 53r] Wesen

Claus Wicbolt und Nickel in her Claus Hove vam kyle vor dy wesen kegen der Süre uff der Michelow^g¹⁵⁶ czinsen $\frac{1}{2}$ mr.

Her Lymborg, her Sedeke und her Altman vor dy wesen czur Süre und czur Stobe czinsen 3 fert.

^a Dalej 1/3 strony niezapisana.

^b Liczna poprawiona, pierwotnie: 3 fert.

^c Dalej razura, wyraz nieczytelny. Wartość czynszu mogła pierwotnie wynosić 3 mr.

^d Pierwsza litera ozdobna.

^e Wartość czynszu pierwotnie: 12 mr.

^f Dalej 2/3 strony niezapisane.

^g W wyrazie h nadpisane, wstawiono zgodnie ze znakiem pisarskim.

¹⁵³ Wieś na terenie Żuław, dziś zanikła. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 191.

¹⁵⁴ Marzecino. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 186.

¹⁵⁵ Czarna Łacha, torów utrzymywana przez radę miejską. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 201.

¹⁵⁶ Michałowo. W. Długokęcki, *Rolnictwo*, s. 189.

Dy ouerste wese am toghe by dem tamme czinset der morgen 5 sc.

Dy ander wese dar by dy to walde wart licht der morgen czinset 4½ sc.

Dy wese dy der eldeste burgermeister her Heinrich Damerow hat czinset der morge 5 sc.

Dy wese vor dem Grubenhagen nest by her Heinrich Damerow vorgeschriebenen czinset dy morgen 3½ sc.//

[k. 53v] Der Pful czinset ½ mr.

Dy wese vor her Claus Wulffs garde dy morgen czinset 5 sc. und hebben dy dry burgermeistere.

Dy wese an des stades tzoge by dem Elbinge dy morgen czinset 5 sc.^a//

[k. 54r] /-Tygelschüne/-

/=Claus Tygeler tynset des jar von syner schüne 18 000 mürsteyns und 4 000 dacstens up Michaelis und hefft twe ovene.¹⁵⁷=/

/=Hans Tygeler etwen Tyme Goltsmit tynset van syner schüne 10 000 mürstens up Michaelis und hefft eynen oven.^{b158}=///

[k. 54v pusta]

[k. 55r] Disen nochgeschrebenen czins hat der rad gekoufft czu der stad behuff und wenne sy es vormoghen dy den czins jerlich schuldik syn usczugeben, so mogen sy en wol wider abekouffen nach deme, als her stet geschrieben in der stad buche¹⁵⁹.

Musdorff Magna^c

Notandum^d civitatem habere 7 mr. censem in uno manso et super fluo Heyne Veddren in Magna Musdorff, dandum Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 12 addito censu¹⁶⁰.

^a Dalej 2/3 strony niezapisane.

^b Dalej 2/3 strony niezapisane.

^c Wpis podkreślony czerwonym atramentem.

^d Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno LV^{to} [1355].

¹⁵⁷ Wpływ czynszu odnotowano w księdze rachunkowej, zapłaty dokonywano w gotówce jako ekwiwalencie towaru, za 4000 dachówek wpłacono 3 grz., za 18000 cegieł 9 grz. NKR, nr 87.

¹⁵⁸ Wpływ czynszu odnotowano w księdze rachunkowej, zapłaty dokonywano w gotówce jako ekwiwalencie towaru, za 10000 cegieł wpłacono 5 grz. NKR, nr 87, 203.

¹⁵⁹ Chodzi tu o tzw. księgi rentowe Stadtbuch I i Stadtbuch II.

¹⁶⁰ Stadtbuch I, nr 1583. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 34, 240.

Musdorff Magna^a

Notandum^b civitatem habere duorum mr. censum in taberna junge Heyne, alde Schonewaldis son, in Magna Musdorff, qui stat econtra villam Vürstenow, dando Johannis Baptiste et Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu¹⁶¹.

Item^c habet unum mr. censem in eadem taberna junge Heyne terminus Epiphanie et potest reemi pro 12 mr. addito censu.¹⁶²//

[k. 55v] Musdorff Magna^d

/=Notandum^e civitatem habere sex mr. censu et 16 sc. in uno manso et super fluo Helmigis in Magna Musdorff, dandum Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.¹⁶³=/ <diser vorgeschriebene czyns ist abegekoft>

Item civitas habet 3½ mr. censu ibidem in uno manso et super fluo Heyne Vürkorn, dando Penthecoste. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu. <Item tenetur 1½ mr. censu in eodem manso prenotato et super fluo Heyne Vürkorns dando Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.¹⁶⁴>

Musdorff Parva^f

Notandum^g civitatem habere mr. censem in uno manso Thewys Bük in Parva Musdorff, dando Penthecoste. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu¹⁶⁵.

^a *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^b *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno LXXVI° [1376] liniami połączone z tą i kolejną zapiską.*

^c *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem.*

^d *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^e *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno LXXXIX [1389] liniami połączone z tą i kolejną zapiską.*

^f *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^g *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno LXXXIX [1389].*

¹⁶¹ *Stadtbuch I, nr 513. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 34, 240.*

¹⁶² *Stadtbuch II, nr 1043. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 34, 240.*

¹⁶³ *Stadtbuch II, nr 1540. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 34, 240.*

¹⁶⁴ *Stadtbuch II, nr 1541–1542. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 34, 240. Zakup renty w wysokości 1½ mr. NKR, nr 511.*

¹⁶⁵ *W księdze rentowej odnotowano 1½ grz. Stadtbuch II, nr 1559, analogicznie w NKR, nr 35, 241.*

Vurstenow^a

Notandum^b civitatem habere 2½ mr. censu in dimidio manso Heynkonis Schuffelhower in Vurstenow, dando Johannis Baptiste. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu¹⁶⁶.

Item^c habet ibidem 3 mr. censu in uno libero manso Tylonis Bullon, dando Penthecoste. Reemi possunt duo mr. marca pro 14 mr. et una mr. pro 12 mr. addito censu.¹⁶⁷//

[k. 56r] Vurstenow^d

/=Notandum^e civitatem habere quinque mr. censu cum fertonem in uno manso Claus Berndis in Vurstenow in fine ville sicut itur in Rykenow, dando Penthecoste. Reemi possunt ad duo tempora mr. pro 12 mr. addito censu.¹⁶⁸/

Vurstenow^f

/=Notandum^g civitatem habere quinque mr. censu cum fertone in uno manso Hennke Tydemans in vicino Claus Berndis hufe in fine ville, dando Penthecoste. Reemi possunt ad duo tempora mr. pro 12 mr. addito censu.¹⁶⁹/

Vurstenow^h

Notandumⁱ civitatem habere quinque mr. censu in uno manso relicte Bernd Wenege Hermanni in Vurstenow, dando Michaelis et Pasche. Reemi potest mr. pro 12 mr. addito censu.¹⁷⁰//

^a *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^b *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno LXXXII° [1382].*

^c *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno XC° [1390].*

^d *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^e *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini XIIIIC primo [1401].*

^f *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^g *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini XIIIIC primo [1401].*

^h *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

ⁱ *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini XIIIIC primo [1401].*

¹⁶⁶ Stadtbuch II, nr 1244. Wpływy z czynsu odnotowano w NKR, nr 35, 242.

¹⁶⁷ Stadtbuch II, nr 1575. Wpływy z czynsu odnotowano w NKR, nr 35, 242.

¹⁶⁸ Stadtbuch II, nr 1937. Wpływy z czynsu odnotowano w NKR, nr 35, 242. Posiadłości ziemskie Clauza Berndis położone w Kmecinie obciążone były rentami o łącznej wartości 190 grz. Stadtbuch II, nr 651, 850, 1147.

¹⁶⁹ Stadtbuch II, nr 1938. Wpływy z czynsu odnotowano w NKR, nr 35, 242.

¹⁷⁰ Stadtbuch II, nr 1939. Wpływy z czynsu odnotowano w NKR, nr 35, 242.

[k. 56v] Lupushorst^a

Notandum^b civitatem habere duarum mr. censu in tribus liberis mansis Nicolai Schroter, sculteti in Lupushorst, dando Martini. Reemi possunt pro 30 mr. addito censu.¹⁷¹

Lupushorst^c

Notandum^d civitatem habere duarum mr. censu in duobus mansis Marwardi Holtzen in Lupushorst, dando Purificationis Marie. Reemi potest mr. pro 12 mr.^e addito censu¹⁷².

Item^f habet 1½ mr. censu in altero dimidio manso Hankonis Stubben ibidem, dando Purificationis Marie. Reemi potest mr. pro 12 mr.^g addito censu¹⁷³.

Item^h habet ibidem unium mr. censu in uno manso Tymme Stollen in Lupushorst, dando Purificationis Marie. Reemi potest pro 12 mr.ⁱ addito censu¹⁷⁴.

Lupushorst^j

Notandum civitatem^k habere duorum mr. censu in tribus liberis mansis Nicolai Schroter, sculteti in Lupushorst, dando Penthecoste. Reemi possunt pro 30 mr. addito censu¹⁷⁵.//

^a *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^b *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini XIIIIC secundo [1402].*

^c *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^d *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie poprawione: Anno Domini LXXIX [1379]. Pierwotnie: Anno Domini LXXI [1371].*

^e *Wpis na razurze, pierwotnie prawdopodobnie: 10 mr.*

^f *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini LXXI [1371].*

^g *Wpis poprawiony, pierwotnie: 10 mr.*

^h *Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini LXXI [1371].*

ⁱ *Wpis na razurze, pierwotnie prawdopodobnie: 10 mr.*

^j *Wpis podkreślony czerwonym atramentem.*

^k *Pierwsze litery ozdobione czerwonym atramentem. Na marginesie: Anno Domini XIIIIC tertio [1403].*

¹⁷¹ Stadtbuch II, nr 1986. Wpływy z czynszu odnotowano łącznie w wysokości 4 grz. w NKR, nr 36, 243. Por. przypis nr 175.

¹⁷² Stadtbuch II, nr 959. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 36, 243.

¹⁷³ Stadtbuch II, nr 959. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 36, 243.

¹⁷⁴ Stadtbuch II, nr 960. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 36, 243.

¹⁷⁵ Stadtbuch II, nr 2019. Wpływy z czynszu odnotowano łącznie w wysokości 4 grz. w NKR, nr 36, 243. Por. przypis nr 171.

[k. 57r] Circa sanctum Jacobum^{a176}

Notandum^b civitatem habere ½ mr. hereditarius census in orto Johanis, filii dominum Hildebrandi Kolner, dando Michaelis et Pasche. Nunc^c ante Veddern garde.¹⁷⁷

Notandum civitatem habere 6 mr. census in curia et in mansibus suis domini Johani Goswin, dando Purificationis Marie.^{d//}

[k. 57v] Sub anno Domini Milesimo CCC LXXXIIII [1384]

Notandum civitatem habere 3 mr. czins in uno manso Kortze Hanen in Grosse Musdorff, qui pertinebat Bertolt Runghe, dando Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 15 mr. addito censu.¹⁷⁸

Notandum civitatem habere 3½ mr. czins in uno manso Hannike Katten, qui nunc pertinebat Hannike Gyselbrecht filius sculteti in Parvo Musdorff, dandum Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 15 mr. addito censu.¹⁷⁹

/=Notandum civitatem habere 1½ mr. census in dimidio manso Lussow in Parvo Mussdorff, qui nunc pertinet Hannike Bukslow, dando Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 15 mr. addito censu.¹⁸⁰=/

Notandum civitatem habere 2 mr. census in uno manso Johanis Aldevos in Vörste-// [k. 58r] now, qui nunc pertinet Niclos Lakeman und Hannike Drake, dandum Nativitatis Christi. Reemi potest mr. pro 15 mr. addito censu.¹⁸¹

Unde disse vorgesriebene 10 mr. czinses sint van her Tideman Roübers testament und dy sullen dy kemerer uff heben van bussen unde sullen dy usgeben und usrichten, als das stades buch des gedecktnisse uswiset. In jare

^a Wpis podkreślony czerwonym atramentem.

^b Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem.

^c Pierwsza litera ozdobiona czerwonym atramentem.

^d Wpis późniejszy, inną ręką. Dalej ½ strony niezapisana.

¹⁷⁶ Kościół pod wezwaniem św. Jakuba, świątynia filialna fary Starego Miasta Elbląga położona przed Bramą Kowalską. R. Czaja, *Socjotopografia*, s. 158.

¹⁷⁷ Pierwotnie zadłużona nieruchomości należała do Tidemana de Mellen. APGd., 369, 1/115, k. 1r. Zob. *Księga rentowa przedmieścia Starego Miasta Elbląga 1374–1430*, nr 7, w nimiejszym tomie. Wpływy z czynszu odnotowano w NKR, nr 38, 244.

¹⁷⁸ Stadtbuch II, nr 1336.

¹⁷⁹ Stadtbuch II, nr 1337.

¹⁸⁰ Stadtbuch II, nr 1338.

¹⁸¹ Stadtbuch II, nr 1340. Zob. też Stadtbuch II, nr 1328.

des Heren XIIIIC und V [1405] bi sulchen underscheide, das dy kemerer sullen gebin den jenen dy vor dy capelle her Tideman Roubers rathen alle jar jerlich 4 mr. czu bessin, das das czu der capelle gehort, als an ornaten, an wachsche, an alltucher etc. Vortmer so sullen si van dissent vorgeschriebenen 12 mr.^a den rathen gebin 2 mr. czu irer vrōnde. Vortmer so sullen dy kemerer gebin 4 mr. armen luthen czu schuen. In dy ere Got.//

[k. 58v – 65r puste]^b

[k. 65v] /-Disse nochgeschrieben haben dy Nien Ramen¹⁸² -/
/-Cleine Thomas 1 fert.^c-///

^a Wyraz poprawiony, pierwotnie: 10 mr.

^b Na karcie 58v odciśnięta czarnym tuszem XIX-wieczna pieczęć Archiwum w Elblągu.

^c Dalej strona niezapisana.

¹⁸² Ramy sukiennicze. Por. przypis nr 87.

Indeks osobowy

(*Indeks obejmuje osoby występujące w tekście źródłowym. Cyfry przy poszczególnych hasełach oznaczają numery zapisów*)

A

- Alred Albrecht 275
Altman Heinrich, rajca 272
— Heinrich, Reinke, Girtrut, Katherina, Barbara, dzieci 272
Andre Michil 145
Andreas, pisarz pana młynskiego 80, 132
— Katherina, wdowa 129
Anesorge Paulus 101
Ankersmyt Wulf 165, 167, 203
Aspelanys, córka 150, 153
Asscheman Hinric 122
— Arnesdorf Petrus van 47

B

- Backer Hans 142
Bauenhusen Arnoldus 222
Bedeke (Betken) Bertramus, rajca 13, 46, 249, 275
— Albrecht, syn 203
— Arnd, syn 203
— Gotfridus, magister, syn 46, 203
— Elsebeth, córka 275
— Hartwicus, rajca 5, 10, 46, 49, 64, 103, 203
— syn Hartwicus 46

- Jurgen, syn 203
— Nicolaus, syn 203
Benefeld Peter, rajca 138
Berge Claus, van deme 39, 91
Berghe Hinczke, up der 159
Berkow (Berkouw, Bergkow) Bertold 256, 286
— Herman 156
— Nicolaus 252
Berndeshagen Claus 147
Bertold Carpentarius 105
Biland (Byland) 128
— Cord 208, 285
— Herman 223
— Johan 139–141
— Will (Willam) 41, 44, 55, 67, 86, 87, 92, 133, 176, 208
Bilwerdirsche, domina 203
— Hermann, syn 203
Birsmid Claus, rajca 278
Blangken Hans 241
Blasholt Hanneken 149
Bodeker Johannes 203
Bogener Nicolaus 89
Bolczenhayn Claus 280, 281
Bolwyn (Boldenwyn) Gerke 229, 260
Bomgard Johannes 178

- Borchgreue Willam 37
Borotin Hanneken 169
Boryndorf Peter 174
— Katherina, wdowa 174
Boumgart (Bowmgart) Gerd 278
— Heinrich 278
— Johannes 104
Boye Arnt 2
Brandenhof Ricwin, de 74
Breker Claus 120
Bremen Haneco 104
Bremen Jurian, de 42, 45, 50, 74, 98,
106, 120, 125, 222
Brenner Hannus 266
Brentgir (Czubrentgir) Claus 158
— Hinric czu 25
— Peter 161
Brinke Tidemanus, de 5
— dzieci 5
Brun, złotnik 27
Brunsberg Heyne 27
— Claus 27
Brunswic Clauco 102
Buren Crud, von 275
Busdorf Tydeman 262
— Peter, syn 262
- C (zob. K)**
- D**
- Damerow Hinricus iunior, rajca 38, 99, 204
— Gerhard 232, 235, 236
— Godeko 176
— Tideman 101
Dipenow Johannes 90
Donre Johannes 209
Dorfbach Peter 199
Doring Hinric 189
Dregir Johan 188
- Duben Michil 140, 141
Duczendorf (Dutzendorf) Reyneke 95,
123
— dzieci 95
Duetz Johannes 124
Dulmen Werner, rajca 207
- E**
- Eler 259
Erenfrit Johannes 29, 176
Euert, złotnik 27
Eylrici Jacobus 250
- F, V**
- Faber Lambert 169
Varwermaker Laurentius 176
Vedderen 6
Verber Tidemannus 76
Vicke Hanneko 213
Flar Arnoldus 216
Vlogel Johan 267
Vluggen Claus 64
— Hanneko 103, 112
Volmersteyn Anthonius, rajca 184, 251
— Nicolaus 212, 235
— Jacobus 17, 22, 118, 184
Francke Hannus 218, 255
Vrowenborg Nicolaus 222
Vrowendorf Radeke, rajca 3, 24, 26, 27,
39, 63, 68, 76, 84, 90
— Johannes 76, 84
Vuet Peter 91
Vurman Claus 172
- G**
- Geber Teden 271
Gefugen Niclos 268
Gerke, wójt 108
— Lorens 143

— Martin, syn 108
 Giselbrecht Lubertus 85, 161
 Glambeke Tideman 135, 146
 Glogow Claus 232, 236
 — Jacob 111
 Goltslegir Tidemann 33
 Goswinus, kowal 14
 Goswin Herman 229, 260
 — Elsebetha, wdowa 260
 — Johannes 79, 87, 220
 Goswinsche, wdowa 1
 Graven Hinricus 36, 65, 132
 Gripeswolt Johannes 111
 Gristow 115
 Gropingiter Engelke 151
 — Jacobus 1
 Grote Gotschalc 230
 Groten Claus 229, 260
 Grünziden Johann 169
 Grunow Petrus 31
 Grymme Jacob, von 221
 — Tydeman, brat 221
 Gutenstat Heyneke 42, 45

H

Hagewort Petrus 67
 Haken Godeko 103
 Hanikensteyn (Hanigesteyn) Nyckel 5, 21
 Hanneke (Hanecon) Pistor 42, 45
 Harvbinder 96
 Hasenberg Johannes 49
 Heide Nitzcze, van der 266
 Helt Kerstian 215
 Hern Nyckel, des 165
 Herden Hannus 175
 Herder Johannes, bednarz 146, 162
 Herrendorf Hans 144
 Hervorden Ambrosius, von 46, 200, 216

— Johannes, rajca 29, 45, 69, 72, 77, 79, 83, 91, 132, 155, 171, 173, 181–182, 191, 200, 201, 216
 — Lifard, rajca 8, 54, 217
 — Lifard, syn 8, 54
 Hildebrand 200
 Hinric Faber 107
 — Metta, wdowa 107
 Hirsberg Orthyen 265
 Hirseuelt Conrad 234
 Hobing Lorencz 245
 Holczite (Holtzten) Kersten 137, 194
 Hollander Johannes 110
 Hoppener Gerke 204
 Horn Mathies 269
 Hoyer 46
 Hued Peter 115
 Huxer (Huxser) Albertus 42
 — Johannes 5, 22
 Hyntel Willam 211

J

Jacobus, karczmarz 12, 29
 Johannes medicus, magister 19, 41
 Johannes, fermentarius 18, 53

K

Campen Hinricus de, złotnik 30
 Camper Michel 264
 Kannengiser Marquardus 34, 58
 Karow Bernd 234
 Carpentarius Paulus 100
 — Petrus 11
 Cassele Tydeman 252
 Kassen Tideke, van, torebkarz 118
 Katzhuet (Kotzhute) 247, 248
 — Albertus, murarz 68, 151, 168, 193, 204
 Kemerer Hannus 175, 256

- Thomas et Katherina, dzieci 175
Kessilberg Claus 54
Kiel Hinric 125
Cleynenberch Henric 164
Koggenmeistir Johannes, magister 16,
34, 35
Colberg Hinric 216
Colner Hildebrandus, rajca 6, 7, 138
— Johannes syn 6, 7
Kornegil (Cornegil) Johannes, rajca 43,
197, 198
— Claus 261
Korte Conrad 223
Koseler (Keseler) 218, 255
Kreuetisdorp Heleri, de 17, 69, 82
— Lodowic de 238
Kreftiswolt Heynekin 165
Kremer Kerstian 219, 220
— Claus, syn 220
Kroschen (Krossen) Wynand von 150, 153
— dzieci 150
— Nicolaus 153
Krutzburg (Cruczeborch) Heinrich, rajca
281
— Gertrud, wdowa 281
— Johannes 186
Krummendig (Crumendyk) Martin 144,
145, 234, 236, 237, 246, 253
Crus Petrus 230
Cruse Tydeman 252
Crusen (Krusen) Johannes (Hans, Han-
neko) 245, 249, 250, 276, 277
Crutzburg Heinrich, rajca 258
— Hannus, syn 258
— Gelcke, syn 258
Cölmener Martin 226, 227
Kunekenhagen Hincze 75
Kussow Niclos 279
Kyle Tymmen, vam 19
— dzieci 19
— wdowa 19
Kynbard Hynrik 150
Kyseweter Bartholomeus 274
Czigenkopsche, alde 246
— Hille, wdowa 246
Czigiler Holczte 69
Czipser 253
Czitterphennyg (Czitterpenning) Hein-
rich 252
— Hennyng 134
- L**
- Lambert Faber 169
Lange Hanneko, cieśla 157
— Jacob 110, 196
Langefeld Frederich 282, 283
Langerake Johannes 186
— Mathias 174
Lauke Godeke, van der 27
Lengefeld (Langefeld) Friedrich 142,
143, 280, 281
Lemmeke Faber 152
Lewen Hincze 214
Lippe Wychemanus van der, malarz 53,
60
— Juvenus Wycheman, syn 53, 60
Lobys Johannes, rzemieślnik 253
Lodewige Jacob 284
Logendorff von, Dietrich, rajca 225, 228
Longus Claucon 30
Lubeke Hermanus, de 21, 134, 177,
214–215
Luben Hermanus, de 194
Lumpe Johannes 183, 185
Lussow Johannes 254, 255
Lynde Lemmeke, van der 75, 94

M

- Marquard Adree 271
Mathies Nickel 22
Medric Euerd 136
Mekelborch (Mekelborg) Heinrich 239, 240, 241
— Hinric, syn 279
— Johannes 180
Mekelborger Schonewalt Hanneko 218
Meler Otto 160, 182
— Barbara, córka 160, 183
Mellen Mathies, van 271
— Rudolf de, rajca 80, 132, 177, 268
— Tideman 11, 31
Merun Johannes (Hannus) 195, 208
Meyboum 232, 236
Meyboum Hincze 135
Mirken (Myrken) Symon, karczmarz 287, 288
Molhusen Jacob, notariusz 89
Molner Gerke 13
Monch Heinrich, rajca 117, 172, 247, 248
Monster von Hermann 169
— Tale, żona 169
Monsterberg Heinrich 256, 286
Montag Hinric 87
— Peter 87
Myrow Hanneko 197, 198
— Henric 106

N

- Nadro Johannes, karczmarz 173
Nase Tideman, rajca 78, 180, 199, 208, 267
Negeler Herman 177, 188, 205
Nicolaus, malarz 20
Nikelsson Wenege Thewes 181, 182
Norden Marquard 205
Nyckel Helmsmit 23

- Nyemarkit Johannes, luwisarz 38
Nyemeistirs Katherina 93

O

- Oelsleger Hinricus 78, 93, 94
Ollifusor Engelke 170
Oltman Albertus, rajca 61, 192
Otteler Johannes (Hans), krawiec 240, 241, 279
Ouerhagen Wicboldus, rajca 74, 265

P

- Palborn Heinrich, rajca 286
Papeken Heyne 205
Papen Jacobus 51
Parcham Gerd, van 56
Pastor Claus 32
Pichswartz Petrus 168
Pint Peter 135
Plate Hanneko 207
Plebanus 31
Ploten Koneke 153
Pluskendorp Eghard 196
Polen Gerke 257
Polonus Steffanus 40
Portitoris Laurentius 251
Prangow Heyne 112
Prippirnow 19
Prusen Bertold 151
— dzieci 151
Puttingis Claus 261

Q

- Qwand Nicolaus 192
Qwast Hermann 253
- Rauensberg (Rauensberch) Johannes (Heyne) 18, 35, 137

R

- Katherina, córka 137
- Rawen (Rauen) Hermannus 51
 - Hannke 163
 - Johann, rajca 188
 - Rese Tideman, rajca 242
 - Retzkow Peter 195
 - Rode (Rote) Johannes, rajca 50, 154, 157, 223, 280
 - Gerardus, syn, rajca 50, 223, 280
 - Johannes, syn 50, 223
 - wdowa 154, 157
 - Nicolaus 110, 196
 - Jacob, syn 110, 196
 - Tidemann 64
 - Rodewinkel Claus 26, 48
 - Rogkendorff Hans 275
 - Rolike Johannes 105
 - Rosenblute 188
 - Roten Mathie 130
 - Rouber Arnt (Arnold), rajca 28, 36, 48, 58, 71, 104, 120, 122, 130, 159, 273, 274
 - Heinrich, rajca 243
 - Hermann, syn 58, 62, 82, 136, 179, 273, 274
 - Jurgen 273
 - Gerdrudis 37
 - Tidemann, rajca 27, 32, 34, 70, 73, 91, 100, 234, 237
 - dzieci 234
 - Werner 58, 268, 273, 274
 - Ruden de, Johannes, rajca 14, 15, 25, 33, 40
 - dzieci 14, 15, 25, 33, 40, 92
 - żona 14, 25, 33, 40
 - Willam, syn 112, 158
 - Johannes II, van, rajca 134, 187, 257, 259, 269
 - Augustin, syn 187
 - Rudinger Michil 246
 - Runge Jurian 117
 - Rvedeler Martin 160
 - Rybe Lucas, rajca 287, 288
 - Ryche Nyckel 65
 - Rychenow Peter 122
 - Ryngen Claus 28
 - Rynnenwater Petrus 234

S

 - Sancz Otto, van 119, 121
 - Salvelt Johanes 7, 107
 - Sasse Johannes 244
 - Scharpenort Claus 116
 - Schelen Tidemann 8
 - Scherremechir 160, 183
 - Scheue Gerd, rajca 78
 - wdowa 78
 - Schof Herman 43
 - Scholcze Mertin 282–284
 - Schonegke (Schoneke) Nicolaus 201, 212
 - antiqui 210
 - junghe 244
 - Tylon 224
 - wdowa 224
 - Schonemoer de, Mychaelis Claus 4
 - Schonewese Laurentius 157
 - Schramme (Schramme) Johannes 233, 235, 236
 - Schroter Albrecht 247, 248
 - Seiler Hermannus 55
 - Sinczau Peter 285
 - Slochow 27, 100
 - Smachthagen 4
 - Tidemann 44
 - Smürre Heinrich 243
 - Smyt Engelke 45, 264
 - Spoen Claus 35
 - Stangnyte Arnold 213, 232
 - Starkeschen, de 2

- Steynbekesschen 206
Steynbrucker (Steynbrugker) Hensel 133
— Johannes 171, 209, 221, 225, 228
Steynhayn Nicolaus 138
Stobelouwen Jacob 78, 81, 148, 156, 179, 193, 194, 202, 206
— Haseke, wdowa 78, 81, 148, 156, 179, 193, 194, 202, 206
— Gertrud i Andre, dzieci 78, 81, 148, 156, 179, 193, 194, 202, 206
— Nicolaus 121
Stolpman Claus, ludwisarz 79, 83
Stolten Johannes, rajca 12, 16, 116
Stolte Johan, piekarz 245, 276, 277
Strawben Johannes 282, 283
Striperok Albertus, rajca 42
Stromesche 226
Strufe Johann 107
Stubeken Herman 181, 191
Stüme Claus, vam 126
Sturling Albert 165
Suwgkow Peter, rajca 263
Swarte Heyne, murator 131, 187
Syfrides (Syfrit) Hannecon (Heyne), 15, 76
Sydelman Nicolaus 32
- T**
- Tengel Claus 235
Thorun (Thoron) Johannes de, rajca 56, 57, 77, 169, 174, 189, 210, 219, 224
— Barbara, wdowa 114, 166, 189, 210, 224
— Johannes II, de 164, 219, 228
— Gerhardus 47, 133, 147, 152, 168
— Gerdrud, wdowa 47
Tilon, pisarz miejski 51
— Hinric, syn 51
Tobringer Hinrik 258, 272
- Peter 124
Tolkemyte von, Jeremias 282–284
Topper Nickel 61
Truden (Cruden) Hermannus 56
— Egkhard, von 289
Trugehorn (Drogehorn) Johannes, rajca 86
— Werner, rajca 127, 176
— Werner, syn 127, 240, 263
Tunicht Johannes 59, 60
Tydeman 30
- U, V**
- Ubeke Johan, rajca 256
Ulrich Ulrichs 113, 167, 190, 210
Vnrowen Johannes 63
- W**
- Wachsemüt Johannes 99, 103
Wackerow Herman 125
Wagenknecht Peter 159
Warnow Tydeman 170
Wartenberg Andree 277
Wedeler Martin 183
Weler Mertin 185
Wegener Peter 28
Went Claus 9
Wergmeister Tideman, rajca 226, 227
Wesseling Werner, rajca 149, 218, 234, 236, 237, 252, 254, 255
Westvalus 10
Westvalus Hermannus 50
Wichir Watir 162, 163
— wdowa 162, 163
— dzieci 162, 163
Wichman Hans 289
Wilde Claus 49
Wildenberg Hanneco 128
Willant 62

Willeken Hanneke	3, 84, 93	— Hans	184
Wilm Michel	269	— Johannes, rajca	20
Wisen (Wizen) Johannes (Hanneko,
Hincze)	70, 217, 237	Wyse Claus	59
Witten Claus	128		Z
— Clauco	128	Zedecken Conrad, rajca	23, 45
— Hanco	128	— Cuneco, syn	122
Wulf Claus	157	Zittouwen Bertold	266
— Haneco	203	Zukow Peter	112, 126

Indeks topograficzny

(Indeks obejmuje nazwy topograficzne występujące w tekście źródłowym. Cyfry przy poszczególnych hasłach oznaczają numery zapisów)

- cegielnia 17, 63
- cmentarz
 - pruski 13, 164, 210, 223, 224
 - św. Jakuba 51, 65, 75, 89, 93, 146, 151, 170, 171, 184, 209, 229, 247, 248, 260, 261
- Grobla młyńska 239, 247, 248, 270, 276, 277
- Grubenhagen 36, 56, 57, 71, 110, 111, 132, 154, 197, 198, 204, 280, 281
- łasztownia 16, 22, 34, 35, 46, 116, 205, 257, 259
 - kogi 9, 144, 145
- kościół
 - św. Jakuba 1, 6, 7, 40, 58–60, 66–68, 76, 78, 80, 82, 83, 107, 108, 118, 131, 138, 148, 155, 162, 163, 175, 261, 265, 267
 - św. Jerzego 17, 25, 32, 69, 74, 75, 78, 82, 89, 131, 199
 - stary 244
 - św. Mikołaja 123, 145
- młyn 15, 19, 20, 23, 26, 28, 39, 41, 48–50, 59, 60, 68, 72, 77, 85, 86, 88, 92, 101, 124, 129, 133, 137, 158, 159, 161–162, 168, 169, 178, 181, 191, 201, 208, 222, 230, 245, 249
 - nad Kumielą 11
 - górnny 47
- Nowe Miasto Elbląg 18, 53, 54, 61, 84, 87, 126, 127, 160, 183, 219
 - brama św. Jakuba (*parva porta Nove Civitatis*) 87
- Ogród strzelecki 76, 80, 93, 102, 118, 184, 242, 256, 286
- Olejarnia 261, 262
- Pfyfenborn 156
- ramy włókiennicze 246
- Rosengarthe 266
- Stare Miasto Elbląg 242
 - bramy miejskie
 - Hamayde 253, 289
 - Kowalska 253, 289
 - Targowa 14, 22, 130, 177, 199, 250
 - fosa 278
- strumień
- Kumiela 84, 134, 208
- Hundebek 3, 64, 80, 90, 96, 103, 113, 157
- szubienica 8, 11, 70, 112, 117
- ulica
 - Grobla Złodziejska 117, 149, 207, 221, 237

- Kabdilreergasse 62, 66, 67, 83, 91, 136, 179, 212–215, 249, 275
- Neugut 95, 203, 239–241
- Pieprzna 148, 193, 202, 251
- Psia 40, 96, 105, 113, 271
- Reinfelt 2, 10, 81, 95, 100, 119, 121, 132, 147, 165, 180, 189, 190, 195, 255
- Stromeschengasse 152, 192, 208, 226, 258, 271
- Szeroka 82, 104, 150, 153, 273, 274
- Zielona 211
- wieś
- Dąbrowa 37
- Kępki 287
- Sierpin 225, 228
- Stobna 12, 29, 173
- Zalesie 4
- Wygona (*Anger*) 10, 15, 19, 20, 25, 30, 32, 39, 41, 44, 49, 53, 59, 60, 70, 72, 77, 85, 88, 92, 101, 124, 126, 127, 129, 135, 137, 158, 161, 168, 169, 178, 181, 191, 194, 200, 201, 208, 222, 230, 245, 284

Indeks osobowy

(Indeks obejmuje osoby występujące w tekście źródłowym. Cyfry przy poszczególnych hasłach oznaczają numery stron)

A

- Aldevos Johan 101
- Altman, rajca 96
 - Heinrich 83
- Ambrosius 94
- Anewalt Hans 71
- Angkersmit Wulff 60
- Apoteker Albert 55, 66
- Augstyn Hasse, piekarz 53, 65

B

- Bang (Bangk) Merten, karczmarz 95, 96
- Barenwold Eghard 63
- Bauenhusen Arnd 57
- Bedeke (Beteke) Berthram, rajca 88
 - Claus 58, 59, 69
 - Hartwich, rajca 84
- Berkow (Bergkow) 71
 - Bertold 62
 - Claus 62
- Bernd Claus 99
- Bernefelt Hans 64
- Bertold Hanneke 78
- Betke Horn 73
- Beyer Peter 55, 66

- Beygen Herman 64
- Bilwerderssche Arnd 90
- Birsmid 73
 - Claus 61
- Blangke Hannus 80
- Blomenow Claus 73
- Blomensteyn Niclaus 78
- Blusman Arnd 53, 65
- Bodeker Hannus 78
- Bogener Peter 62, 72
- Bolte Koneke 80
- Borchfelt Vritz 78
- Brönderyk Peter 80
- Brotsak Andreus 76
- Brümer Heinrich 83
- Buc (Buk) 91
 - Koneke 75
 - Nicolaus 67, 71
 - Thewys 98
- Bukslow Hannike 101
- Bullon Tylon 99
- Büse Herman 90
- Buskow Tewes 80
- Busdorp Tideman 59, 69

C zob. K

D

Damerow Bernd 58, 68, 79

— Gerke 84

— Gōdeke 85

— Heinrich, rajca 85, 88, 97

— Herman 61, 72

Dantzekow 75

Demyte Herman 78

Dersaw Kersten, von 79

Dirgard Claus, rajca 88

Doring Heyne 80

Drake Hannike 101

Dreyger Johan 78

— Thomas 78

Dregn (Dreger) Hans 56, 67, 71

Drogehorn (Drugehorn, Trugehorn) Johan, rajca 82

— Werner, rajca 88

Dulmen van, Johan, rajca 73, 85, 88

E

Euerd 87

F, V

Vadderke Hannus 76, 77

Vasold 56, 67, 71

Vast Marqward 73

Veddren 101

— Heyne 97

Vicke Hanneke 82

Vigenkorff 79

Flugke (Flugge) Hannus 59, 70, 96

Voerknecht Heynrich 78

Vogeler Niclaus 77

— Rutcher 60, 70

Vogelsang 86

Volmer Hannus 75

Volmerstein Anthonius, rajca 58, 69, 88

— Claus, rajca 85

— Johanes, rajca 65, 88

Franke Niclos 77

Frentzel Hans 54, 66

Frolich Claus 81

Vrowendorf Gotze 81

Vürkorn Heyne 98

Vyelrose (Fielrose) Jacob 83

G

Gardse Albrecht 82

Geelhař̄ Johan 84

— Hannus 96

— Herman 58, 69

Glogow Jacob, rajca 74, 88, 101

Goltbach Herman 57, 73

Goltsmit Matties 54, 66

— Tyme 97

Goswin Johan, rajca 86, 88

Grever Niclaus 56, 63, 67

Grolle (Grulle) Johan 74

Grote Johan 84

Greueshagen 80, 81

Gruwelsperge Peter 65

Gusevyent Hannus 76

Gylow Lorentz 81

Gyselbrecht Hannike 101

H

Hakelwerk 62, 72

Hane Claus 53, 65

Hanen Kortze

Hanewalt 56, 67

Hasse Augstyn, piekarz 53, 65

Helle Michil, von der 84

Helmich 98

Herder Hanneke 80

Herendorp Claus 77

— Hannus 80

- Hervorde Johanes, von, rajca 59, 69, 79, 95, 96
— Hartwic, syn 95, 96
— wdowa 95
— Lyffard, von, rajca 82, 88
- Heyde Nitze, von der 79
- Hinkelman 71
- Hirsvelt Johan 57, 68
- Hofft Andreas 75
- Holland Michil 57, 68
— Tyle, von 81
- Holtzen Marqward 100
- Hoppe Claus 57, 68
- Hoppener Peter 81
- Horn Hans 57
— Herman 64
- Hove Claus, her 96
- Hoyge Thomas, von der 82
- Hoyer Johan 75
- Huxer Katherina 64
- J**
- Jungerauen Jacop 78
- K**
- Kaiphi Gotfried, duchowny 74
- Cannengiter Gryte 84
— Marqward 84
- Kaslow Dyderic 61, 72
- Kassele Tydeman 83
- Kassube Peter 94
- Katten Hann ike 101
- Kemerer Hannus 83
- Kersten Peter 75
- Kistenmaker Michil 75
- Kleine (Cleine) Thomas 79, 102
- Clingkebyl Jacob 73
- Klokener Frentzel 55, 66
- Clot Borchard 76
- Klungenberg Austin 85
- Clyngenstein Michil 83
- Knygge Vrowyn 58, 69
- Koler Nicolaus 56, 67, 71, 87
- Kolner Hildebrand, rajca 101
— Johan, syn 101
- Konnig 94
- Konnigsberg Peter 75
- Kopman Heinrich 81
- Cornegil Claus 85
— Johan, rajca 85
- Coppersmyd Bernhard 83
- Korneke Matties 70
- Koseler Claus 75
- Crakow Johan 73
- Krefft Johan 84, 87, 91, 92
- Krefftiswolt Merten 80
- Krönig Hannus 76
- Krummedik (Krummedijk) Martin 54, 66, 84
- Cruse (Kruse) Claus 75
— Hannus, stolarz (wytwórca skrzyni) 75
— Michiel 63, 71
— Tydeman 62, 72
- Crutzeborch (Crutzeburgh) Johan, rajca 58, 69, 79, 82
— Heinrich, rajca 67
- Küchel Heinrich, mistrz 55, 66
- Kuleber Radeko 76
- Künen Claus, der 62, 61
- Küweyde (Koweyde) 73
— Heyde 61
- Kyk Claus 61, 71, 72
- Kyle Claus, vom 86
- L**
- Lakeman Niclos 101
- Lange Albrecht 59, 70
— Hanneke 82

- Herman 78
 - Peter 78
 - Ulrich 85
 - Leenman Peter 76
 - Leyfer Peter 94
 - Linde Arnold, von der 64
 - Loberg Steffan 67
 - Loe vom, Johan, rajca 64
 - Loefes Hans, rzemieślnik 62, 72
 - Lubbeke Matties 61, 71
 - Lubeck Herman, von 86
 - Kontze, von 82
 - Lubecken Jugen, von, wdowa 86
 - dzieci 86
 - Ludeke Thomas 76
 - Lumpe Niclos 85
 - Peter 85
 - Lussow 101
 - Hannus 80
 - Lynde Hinrich, von der 84
 - Lyndenow Johan 84
 - Lyndentwich Claus 75
 - Lymborg, her 96
 - Lysow (Lyssow) Hannus 56, 80
 - Peter 67
- M**
- Makerey Hans 53, 65
 - Marwitz Maties 65
 - Medrik Euerd 73
 - Mekelborch (Mekelborgh, Mekelburgh) Claus 77
 - Hannus 78
 - Heinrich 80
 - Marquard 55, 66
 - Peter 84
 - Mellen Tideman 101
 - Matties, von 84
 - Meydeburgh Hannus 78
- Meye Petz 67
 - Mölhusen Hannes 58, 68
 - Molner 86
 - Hans 53, 65
 - Joachim, karczmarz 87
 - Monch (Monk) Heinrich, rajca 53, 83, 86
 - Bertold, syn 86
 - Johan, syn 86
 - Jurghen, syn 86
 - Monsterbergh Claus 75
 - Heinrich 62, 71
 - Mugke Michil 57, 68
 - Myreke Nickel 94
 - Peter 94
 - Symon 95
 - Mysener Johan, her 101
- N**
- Nase Tideman, rajca 88
 - Nechelyn Mentzel 85
 - Negeler 77
 - Herman 76, 77
 - Neueger Claus 77
 - Norenberch Heinrich 57, 62, 68, 72
- O**
- Oldensele Albrecht 84
 - Ötteler Hannus 80
 - Katke, pasierbica 80
 - Olse, van der Hensel 59, 70
 - Osterode Peter 57, 68, 79
- P**
- Pape Heyne 76
 - Papen Claus 64
 - Pattynenmaker Merten 55, 66
 - Pawels Gerke 86
 - Permyntirer Tydeman 82
 - Petersson Otto 82

Peyne Heinrich, von 84

Peynessche 54, 66

Pirner 86

Pitken Symon 96

Polen Borchard 76

— Andreus 77

— Claus, cieśla 77

— Johan 77

— Matties 76

— Staneke 76

— Symon 77

Prage Johan, von 83

Pranghe Heinrich 80

Prūsse Hanneke 77, 80

— Jacob 76

— Peter 80

Putzik Peter, von 76

R

Rant Wicbolt 84

Rauen (Raw) Johan, rajca 84, 88

— Herman 75

Rauebsberg Hans 84

Regenboge Niclaus 78

Rodewagen Boldewin 77

— Merten 77

Roland Herman 56, 67

Rosenberch Hans 61,

Rost Herman 60, 70

Rothe (Rode) Johan, rajca 85, 88

— Tideman, her 74

Rouber (Rouer) Arnd, rajca 84, 85, 88

— Heinrich 86

— Tideman, rajca 84

Ruden von, Johan, rajca 56, 57, 67, 73,

83, 84, 88

— Michil 81

Rugenwolt Hannus 76

Runghe Bertolt 101

Rybe Johanes 58, 69

S

Sande vom, Michiel 60, 70

Sasse (Zasse) Tydeman 55, 66

Scharpow Peter, von der 77

Schengkendorff Johannes 54, 65

— Ludeco 54, 66

Schepel Claus 61

Schermer (Schirmer) Jacob 61, 73

Schilder Niclaus 82

Schiphere Claus 79

Schodrow 84

Schōers Niclaus 82

Schoff Hans 64

Scholzen Gherke 81

Schöneke Hannus 78

Schonewolt, alde 98

— Heinrich 57, 68, 85

— Heyne, junghe 98

— Herman 61

— Volqwyn 86

Schonsee Herman 75, 78

Schopenhower Herman 62, 65, 72

Schramme Hans (Johan), kramarz 54,

66, 83

Schroder (Schroter) Jacob 76

— Nicolaus, wójt 100

Schuffelhower Heyneko 99

Schulte Claus 60, 70

— Hinrich 86

— Hintze 60, 73

— Oswald 62, 71

Schutte Andreus 77

Sedeke, rajca 96

— Johan 84

Seteler Lorentz 55, 67

Snufer 57, 68

— Johan 84

Staden von, Willam 61, 72
 Staelbom Claus 75
 Stanghe Claus 80
 — Jacob 78
 Starast 95
 — Heinrich 76, 94
 Stargard Herman 60, 70
 Stentzlaw 94
 Steynbeke Hanneko 59
 Steynhagen Jacob 53, 54, 65, 66, 84
 Steynort Hannus 86
 — Matties 60, 70
 Stobaye Hannus 81
 Stollen Tymme 100
 Stolpman 83
 Stolteman 78
 Stolte Johan, piekarz 54, 65
 Stolte Johan, rajca 76
 Stoltenbergh Symon 86
 Storm Euerd 69
 Stormer Peter, rajca 64
 Stortebeker 60
 Stouenberch Jacob 86
 — Matties 86
 Strasborg (Strasburg) Koneke 82
 — Merten 82
 Strufe 82
 Stubben Hanko 100
 Stürling 84
 Stutemundische 85
 Stutemunt Bernd 57, 68
 Swarte Hannke 95
 — Ludeke, rajca 84
 Swetze Jacop, von der 77
 Symon 94

T

Tassche Peter 76
 Teggel Heinrich 86

Tesschener Kontze 62, 71
 Thorun Johan, von, rajca 79, 82, 86,
 88
 Tormke Mathies 60
 Tydeman Hennke 99
 Tymmerman Lorentz 78
 Tyrbach Niclos 64
 Tysscher Caspar 78

Q

Qwappeke Hans 94
 — Thomas 94
 Qwast Caspar 55, 66
 Qwast Herman, junghe 53, 65
 Qwedenow 61, 72
 — Claus 83

U

Ubeke Johan, rajca 74, 88
 Unvorsucht Hans 73
 e
 Usedam 59
 — Claus 59

W

Walthut Willam 90
 Water Werner 55, 66
 Waterssche 58, 69, 85
 Wechter Maties 80
 Wegener Claus 57, 68
 Wenege Hermanni Bernd, wdowa 99
 Werdelow Claus 84
 Werder Niclaus, von den 79
 Wergmeister Tideman, rajca 88
 Werner Johan, rajca 79, 88
 — Bernd, syn 79
 — Hans, syn 79
 — Tydeman, syn 79
 Wernersdorff Matties 94
 Wesseling Werner, rajca 58, 68, 85, 88

- Barbara, córka 85
 - Gotisheim, syn 85
 - Werner, syn 85
 - Wichard Heyne 86
 - Wigbold (Wicbold) Claus 96
 - Heyne 86
 - Wilde Niclos 81
 - Wise (Wize) Johan 59, 69
 - Witte Albrecht 76
 - Jacob 76
 - Johan 86
 - Wulff Claus, rajca
 - Wüste Jacob 76
 - Werner 60, 70
 - Wyde Tideman, von der, rajca 88
 - Wylde Hintze 73
 - Wyldenberch Peter 81
 - Wysmar Hannus 78
- Z**
- Zeebir Heinrich 82
 - Czigenkop Peter 79
 - Czigler (Tzygler) Hannus (Hans) 75
 - Czipser Heinrich 60, 70
 - Nicolaus 72
 - Züwel Peter 84

Indeks topograficzny

(*Indeks obejmuje nazwy topograficzne występujące w tekście źródłowym. Cyfry przy poszczególnych hasłach oznaczają numery stron*)

- Biała Łacha 94–96
- Bolwerk 87
- Busenhof 89, 90
- Czarna Łacha 96
- Grobla młynska 82
- Grubenhagen 81, 84, 97
- Holm 95
- kościół 87
 - św. Jakuba 83, 101
- Neuacker 90
- Stare Miasto Elbląg 53
 - bramy miejskie
 - Bednarska 58, 68, 69, 73
 - Ducha św. 56, 67, 75
 - Furta Mnisią 59, 60, 69
 - Kowalska 53, 61, 62, 65, 72
 - Hamayde 62, 71
 - Mostowa 56, 57, 68
 - Rybacka 57, 58, 68, 72, 73
 - Targowa 61, 63, 71, 75, 77
 - Tobiasza 58, 59, 69, 72
 - Zamkowa 55, 67
 - budy kramarskie 54, 65
 - budy szewskie 55, 66
 - cegielnia 75, 97
 - cmentarz przy kościele św. Mikołaja 54, 66, 73
 - Dom śledziowy 72
 - Dwór Artusa 55, 66
 - folusz 80
 - garbarnia 62, 73
 - kościół
 - św. Jerzego 59, 70
 - św. Mikołaja 54, 66
 - łasztownia 76
 - ławy
 - chlebowe 54, 64
 - rzeźnickie 60, 70
 - łaźnia 62, 63, 72, 73, 83
 - młyn
 - Ducha św. 61, 67
 - ogród strzelecki 62, 71, 83
 - pregeż 60, 70
 - ratusz 53, 54, 60, 65, 70
 - ramy sukiennicze 79, 102
 - Rosengarde 79
 - rzeźnia miejska 63, 84
 - sukiennice 60, 70
 - strumień
 - Kumiela 55, 56, 67, 82
 - tory powroźnicze 79
 - ulica
 - Bednarska 64, 73
 - Ducha św. 61, 64, 65, 73

- Garbary 60, 73
 - Mostowa 64
 - Nad Kumielią 64, 66, 67, 71
 - Rybacka 57, 64, 65, 73
 - Stary Rynek 63, 73
 - Targ Sienny 63, 73
 - Tobiasza 64, 73
 - Wałowa 71
 - Wieżowa 61, 64
 - Wodna 56, 58, 59, 70
 - Klappenberg 56, 64, 67
 - Muckenbergs 59
 - Zamkowa 56, 67
 - waga 54, 65, 68
 - mięsna 58, 69
 - studnia 93
 - ulica
 - Grobla św. Jerzego 81
 - Reyfeld 80
 - wieś
 - Dąbrowa 87
 - Jagodnik 87
 - Jeziorki 86
 - Kępki 94–96
 - Kmiecin 87–90, 93, 98, 99, 101
 - Krasny Las Nowy 87
 - Krasny Las Stary 87
 - Lubstowo 90–93, 100
 - Marzęcino 96
 - Michałowo 96
 - Myszewo 90–93, 97, 98, 101
 - Myszewko 90, 91, 93, 98, 101
 - Nidowo 88–90
 - Rychnowy 89
 - Schoder 96
 - Stagnity 86
 - Steinbeke 87
 - Stobna 95
 - Zawodzie 95
- Wygon (*Anger*) 81
- Wyspa Spichrzów 83
- Wyspa Stary Elbląg (*Pfeile*) 87, 97
- Żuławy 88

Redaktor Naczelną
Wydawnictw Towarzystwa Naukowego w Toruniu
Grażyna Halkiewicz-Sojak

Komitek wydawniczy Wydziału I
Jerzy Dygdała
Andrzej Kola

Recenzent
Janusz Tandecki

Opracowanie redakcyjne
Magdalena Moczkodan

Na okładce wykorzystano fragment
Księgi rentowej przedmieścia Starego Miasta Elbląga z lat 1374–1430.
Archiwum Państwowe w Gdańsku, sygn. 369, 1/115, k. 1r.

© Copyright by Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2022

ISBN 978-83-65127-89-1
ISSN 0082-5506

Wydawca
Towarzystwo Naukowe w Toruniu
ul. Wysoka 16, 87-100 Toruń, tel. 56 622 39 41
www.tnt.torun.pl; e-mail: biuro@tnt.torun.pl

Wydanie publikacji dofinansowane w ramach programu
Ministra Edukacji i Nauki „Doskonała nauka”
na podstawie umowy nr DNM/SN/514529/2021

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Przygotowanie publikacji do druku
Studio KROPKA dtp – Piotr Kabaciński

www.tnt.torun.pl

ISBN 978-83-65127-89-1

9 788365 127891